

Ministerie van Defensie

Defensie Projectenoverzicht

September 2022

Inhoudsopgave

Voorwoord	6	Maritiem materieel	44
Inleiding	8	Aanvulling Standard Missile 2 (SM-2) Block IIIA	45
Opbouw	10	ESSM Block 2: deelname aan internationale productie	46
Tabellen	14	ESSM Block 2: Verwerving en integratie	47
Defensiebreed materieel	20	Future Littoral All-Terrain Mobility Band Vagn (FLATM BV)	48
Aanvulling inzetvoorraad munitie	21	Instandhouding Walrusklasse onderzeeboten	49
Counter Improvised Explosive Devices (C-IED)	22	Instandhoudingsprogramma Luchtverdedigings- en Commandofregatten (IP LC-fregatten)	50
Defensie Bewakings- en Beveiligingssystemen (DBBS)	23	Maritime Ballistic Missile Defence (MBMD)	51
Defensie Operationeel Kledingsysteem (DOKS)	24	Midlife Update Zr.Ms. Johan de Witt	52
Defensiebrede vervanging nachtzichtkijker Multiple Use Night Observation System (MUNOS) Weapon Sight-4	26	Midlife Upgrade Landing Craft Utility (MLU LCU)	53
Defensiebrede Vervanging Operationele Wielvoertuigen (DVOW)	27	Verbetering MK48 torpedo	54
Gespecialiseerde transport- en opslagcontainers	30	Verbetering Remote Controlled Weapon Stations OPV/JSS	55
Initiële Counter-Unmanned Aircraft Systems (C-UAS)	31	Vervanging 127 mm kanon Luchtverdedigings- en Commandofregatten	56
Joint Fires	32	Vervanging Close-in Weapon System	57
Militaire Satelliet Communicatie lange termijn Defensiebreed (MILSATCOM)	33	Vervanging hulpvaartuigen	58
Mobiele energievoorziening t.b.v. grondgebonden optreden	34	Vervanging M-fregatten (ASWF)	60
Operationele infrastructuur voor de snel inzetbare eenheden van de krijgsmacht	35	Vervanging maritiem Surface-to-surface missile	62
Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS)	36	Vervanging mijnenbestrijdingscapaciteit (MCM)	63
Vervanging gevechtsuitrusting	38	Vervanging MK46 Lightweight Torpedo	65
Vervanging individuele CBRN-bescherming	39	Verwerving Combat Support Ship	66
Vervanging operationeel cateringstelsel	40	Future Littoral All-Terrain Mobility Patrouillevoertuigen (FLATM PV)	67
Vervanging Wissellaadsystemen, Trekker-opleggercombinaties en Wielbergingsvoertuigen (WTB)	41	Instandhouding Zr.Ms. Karel Doorman (JSS)	68
Verwerving helderheidsversterkende brillen	43	Midlife Update Oceangoing Patrol Vessel (OPV)	69
		Vervanging en instandhoudingFast Raiding, Interception and Special Forces Craft (FRISC)	70
		Verwerving Softkill Torpedo Defensiesysteem	71

Land materieel

Aanvulling inzetvoorraad Patriot PAC-3 raketten	
C-RAM en Class 1-UAV detectiecapaciteit	
Dieplaadspoorwagens	
Groot Pantserwielvoertuig(GPW, Boxer), productie	
Ground based Area Access Denial	
Levensduurverlenging zwaar bergingsvoertuig	
Licht Indirect Vurend Systeem (LIVS)	
Midlife Update (MLU) Bushmaster	
Midlife Update (MLU) Fennek	
Midlife Update (MLU) voor de Pantserhouwitser 2000NL (PzH2000NL)	
Midlife Update (MLU) voor het wapensysteem Infanterie gevechtsvoertuig (IGV) CV9035NL	
Service Life Extension Program (SLEP) Stinger	
Uitbreiding Role 2	
Verlenging levensduur Patriot	
Vervanging bouwmachines, grondverzet en wegherstel middelen	
Vervanging brugleggende tank	
Vervanging CBRN Detectie, Identificatie en Monitoring	
Vervanging COMPATRIOT-verbindingssysteem	
Vervanging drijvende brugsлагcapaciteit	
Vervanging en uitbreiding Short Range Anti-Tank (SRAT) capaciteit	
Vervanging Medium Range Air Defence (interceptiecapaciteit)	
Vervanging mortieren 60/81mm	
Vervanging tenten en klimaatbeheersing	
Wegenmatlegger	
155mm Precision Guided Munition (PGM) voor de PzH2000	

72 Lucht materieel 98

73 Aanpak obsolescentie Cougar-helikopters	99
74 AH-64D Block II upgrade	100
75 AH-64D verbetering bewapening	101
76 AH-64D zelfbescherming (ASE)	102
77 Apache Remanufacture	103
78 Bouw en inrichten F135 motoronderhoudsfaciliteit (F-35)	105
79 Chinook Vervanging & Modernisering	106
80 F-16 infrarood geleide lucht-lucht raket	107
81 F-16 zelfbescherming(Aircraft Survivability Equipment)	108
82 F-35: verwerving middellange tot lange afstandsraket	109
F-35: verwerving munitie boordkanon, zelfbeschermingsmiddelen en wapenladers	110
83 Langer Doorvliegen F-16 – Instandhouding	111
84 Langer Doorvliegen F-16 – Operationele Zelfverdediging	112
85 Langer Doorvliegen F-16 – Vliegveiligheid & Luchtwaardigheid	113
86 Levensduurverlenging MASS radars	114
87 Medium Altitude Long Endurance Unmanned Aerial Vehicle (MALE UAV)	115
88 Midlife Update NH-90	116
89 Multi Ship Multi Type (MSMT) Helikopter Simulatoren	117
90 NH-90	119
91 Vervanging Brandweervoertuigen	121
92 Vervanging Gulfstream IV	122
93 Vervanging initiële vliegeropleidingscapaciteit	123
94 Vervanging Medium Power Radars in Wier en Nieuw Milligen	124
95 Vervanging strategisch luchttransport en AAR (MRTT)	125
96 Vervanging tactisch luchttransport capaciteit	126
97 Vliegtuigafreminstallatie	127

Infrastructuur en Vastgoed

Aanpassing Vastgoed Defensie	
Army Prepositioned Stocks Eygelshoven (APS-E)	
Baanrenovatie vliegbasis Leeuwarden	
Bouwtechnische Verbetermaatregelen Brandveiligheid	
Herinrichting Kamp Nieuw-Milligen	
Hoger Onderhoud Woensdrecht	
Huisvesting gezondheids- en tandheelkundige centra	
KMar LTC fase 1, 2 en 3	
Nieuwbouw brigadehoofdkwartier 13 Lichte Brigade in Oirschot	
Nieuwbouw componentenonderhoud vliegbasis Volkel	
Nieuwbouw de Kooy (onderhoudsdocks + squadrongebouw)	
Nieuwbouw en Renovatie NATO Communications and Information Agency te Den Haag (NCIA)	
Nieuwbouw JIVC Den Helder	
Nieuwbouw Logistiek Centrum Soesterberg (LCS)	
Nieuwbouw Technology Center Land – TCL (eerder ‘Renovatie en herinrichting complex Materieellogistiek Commando (MatlogCo) in Leusden’ geheten)	
Nieuwbouw Werkcentrum Vliegtuig Kunststoffen & Schilderen op Logistiek Centrum Woensdrecht	
Onderhoud MIVD-gebouw Frederikkazerne	
Permanente Militaire Presentie in Sint Maarten	
Revitalisering Bernhardkazerne in Amersfoort	
Speciale Eenheden Schietfaciliteiten Soesterberg en regio Zuid	
Verbeteren Legering Defensiebreed (fase 1)	
Verbeteren Legering Defensiebreed (fase 2)	

128

129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150

IT

Geïstrumenteerde oefen- en trainingscapaciteit voor grondgebonden eenheden	152
Levensduurverlenging Instrument Landing System (ILS)	153
Modernisering HF-Walinfra	154
Vernieuwing TITAAAN	155
Vervanging ESM-capaciteiten KL EOVSysteem	156
Vervanging grondterminals MILSATCOM	157
Foxtrot Spiral o voor 44 bataljonstaakgroep	158
Joint Electronic Attack (EOV)	160
Realisatie Maritime Operations Centre Admiral BENELUX (MOC ABNL)	161

Projecten in afstoting

162

Vooruitblik Investeringsprogramma

164

Voorwoord

De veiligheidssituatie in de wereld verslechtert. Naast de invasie van Oekraïne door Rusland zien we onder meer instabiliteit in en aan de randen van Europa, de gevolgen van klimaatverandering, tekorten aan grondstoffen, en een assertiever beleid van China. Onze vrede en veiligheid worden constant bedreigd. Nederland en Europa moeten beter in staat zijn om de eigen veiligheidsbelangen te beschermen. Daarvoor is een krijgsmacht nodig die in staat is om huidige en toekomstige bedreigingen het hoofd te bieden, samen met internationale partners.

Het kabinet investeert daarom fors in Defensie. In het coalitieakkoord is de Defensiebegroting structureel met € 3 miljard verhoogd, en met de Voorjaarsnota 2022 heeft het kabinet daar aanvullend € 2 miljard aan toegevoegd. De in juni jl. gepresenteerde Defensienota 2022 ‘Sterker Nederland, veiliger Europa’ bevat de maatregelen om met behulp van dit extra budget de capaciteiten van de krijgsmacht te herstellen, te moderniseren, te vernieuwen en uit te breiden. De krijgsmacht moet sneller, vaker en langer kunnen worden ingezet – voor een geloofwaardige afschrikking, en wanneer het nodig is ook om het gevecht te winnen.

Modern en technologisch hoogwaardig defensiematerieel, krachtige IT en duurzaam en functioneel vastgoed zijn daarvoor onmisbaar. We gaan verder met de ontwikkeling, aanschaf en modernisering van materieel, waar mogelijk samen met internationale partners. Voor het informatiegestuurd optreden bouwen we aan een robuuste IT-infrastructuur en aan capaciteiten om informatie beter en sneller te verwerken. Het vastgoed van Defensie gaan we concentreren, verduurzamen en vernieuwen.

Bij de investeringen zal Defensie de aandacht voor duurzaamheid en innovatie vergroten. De milieu- en klimaatbelasting van ons materieel en vastgoed moet zo laag mogelijk zijn. Daarmee dragen we bij aan de maatschappelijke opgave om klimaatverandering tegen te gaan, maar ook voor Defensie zelf is duurzaamheid en klimaatadaptatie van belang. Materieel dat minder brandstof verbruikt is gunstig tijdens operationele inzet, want dan is er minder bevoorrading nodig. In Nederland zelf blijven de energiekosten beheersbaar als voertuigen duurzaam zijn en ons vastgoed duurzaam is gebouwd. Defensie stelt daarom een uitvoeringsagenda duurzaamheid op.

Ook innovatie krijgt een impuls. Dat doen we zoveel mogelijk samen met bondgenoten en partners, zodat we niet telkens zelf het wiel opnieuw hoeven uit te vinden. Ons land gaat met meerdere landen samenwerken bij onderzoek en ontwikkeling van toekomstige, mogelijk onbemande systemen zoals jachtvliegtuigen, gevechtsvoertuigen en helikopters. Ook gaan we participeren in het NAVO Innovatie Fonds en we versterken de samenwerking met internationale partners zoals Duitsland. Defensie gaat extra investeren in wetenschappelijk onderzoek voor kennisopbouw en technologieontwikkeling (*research & technology*, R&T). De uitgaven hieraan stijgen mee met de Defensiebegroting zodat het percentage uitgaven aan R&T op peil blijft. Dit najaar komt Defensie met een uitvoeringsagenda voor innovatie om meer focus aan te brengen.

De nieuwe geopolitieke realiteit vraagt om extra aandacht voor de versterking, bescherming en positionering van de Defensie Technologische en Industriële basis. Een krachtige Nederlandse defensie-industrie en de kennisinstellingen leveren belangrijke bijdragen aan het voorzien in onze materieelbehoeften. Defensie gaat verder met het uitwerken en uitvoeren van

de maatregelen van de Defensie Industrie Strategie. Daarnaast zal internationale samenwerking met Europese en andere partners steeds belangrijker worden. Europese financiering zoals door het Europees Defensie Fonds (EDF) kan daarbij een rol gaan spelen. Dit zal leiden tot meer standaardisatie, de interoperabiliteit verbeteren en op termijn de specialisatie vergroten.

Ten opzichte van vorig jaar bevat dit DPO veertien nieuw gestarte projecten. De meeste van deze projecten zijn al voor de Defensienota van juni jl. in gang gezet. Nieuw opgenomen projecten in dit DPO zijn onder meer de *Midlife Update* van de Bushmaster-voertuigen en de NH-90 helikopters, en de instandhouding van het *Joint Support Ship* (JSS), Zr.Ms. Karel Doorman. Verder is een groot aantal nieuwe vastgoedprojecten opgenomen, zoals de nieuwbouw van het brigadehoofdkwartier in Oirschot, voor het componentenonderhoud van de Vliegbasis Volkel en van het JIVC in Den Helder. Verder zijn zes lopende projecten toegevoegd omdat het budget hiervan boven de € 25 miljoen is uitgekomen. Dat kan het gevolg zijn van prijsbijstelling, maar het kan ook zijn dat een project wordt uitgebreid in het kader van de Defensienota. Voorbeelden

van reeds lopende projecten die boven de € 25 miljoen zijn gekomen en daarom voor het eerst zijn opgenomen, zijn de aanschaf van dieplaadspoorwagens voor het vervoer van zwaar materieel, en de levensduurverlenging van het *Instrument Landing System* (ILS) op zeven vliegbases.

In totaal bevat dit DPO een overzicht van 124 lopende investeringsprojecten in materieel, IT en vastgoed met een omvang van meer dan € 25 miljoen. Met de Defensienota zal Defensie binnenkort een aanzienlijk aantal nieuwe projecten starten. Zo ontvangt de Kamer nog dit najaar elf behoeftestellingen voor nieuwe projecten. Vanaf 2023 zal Defensie 44 nieuwe projecten boven de € 25 miljoen starten, waarvan het merendeel al volgend jaar. Het komende jaar onderzoekt Defensie de uitvoerbaarheid van alle nieuwe projecten en zal daarmee het uitvoeringsplan bijstellen. Dit betekent dat projecten daar waar mogelijk worden versneld zoals recent voor de aanschaf van extra munitie, F-35's en MQ-9 onbemande vliegtuigen. Dit kan leiden tot verdringingseffecten op de uitvoering van andere projecten. De geplande nieuwe projecten zijn opgenomen in de bijlage met het indicatieve investeringsoverzicht.

Zes inmiddels voltooide projecten zijn niet meer in het DPO opgenomen. Daarnaast is het project Grensverleggende IT (GrIT) niet meer opgenomen omdat Defensie daarover apart rapporteert in het kader van de Regeling Grote Projecten. Voltooid zijn onder meer de vervanging van ondersteunende Klein Kaliber Wapens, de modernisering van navigatiesystemen en de uitbreiding van nationale verdedigingsmiddelen tegen chemische, biologische, radiologische en nucleaire wapens.

In de afgelopen periode heeft Defensie voor meerdere lopende projecten contracten gesloten, zoals voor gespecialiseerde transport- en opslagcontainers voor munitie en de vervanging van de Gulfstream. Tot het moment dat bij een project overeenstemming is over contracten, is het projectbudget commercieel vertrouwelijk. Eenmaal in realisatie maakt Defensie dit openbaar. Met de Defensienota is bij enkele projecten besloten de omvang te wijzigen. Omdat Defensie daarover nog moet onderhandelen met leveranciers, wordt het budget opnieuw commercieel vertrouwelijk totdat de contracten zijn aangepast. Het nieuwe bevoorradingsschip van de Koninklijke Marine (*Combat Support*

Ship, CSS) is daarvan een voorbeeld. Dit schip, dat nu aanbouw is, krijgt nu alsnog bepaalde faciliteiten waarvoor eerder geen financiële ruimte was zoals de nabijverdediging tegen luchtdreigingen (*Close-In Weapon System*).

Internationale samenwerking levert steeds meer resultaten op. Het gebouw van het *NATO Communications en Information Agency* (NCIA) in Den Haag is grotendeels in gebruik genomen. Namens dertien NAVO-landen waaronder Nederland heeft het NAVO-agentschap NSPA een contract getekend voor antitankraketten. Defensie zelf heeft mede namens Duitsland een contract getekend voor systemen voor elektronische oorlogvoering. Verder heeft Defensie met Duitsland een *Memorandum of Understanding* getekend over de gezamenlijke aanschaf van *Airborne* voertuigen. Binnenkort worden twee A330 MRTT tanker-transportvliegtuigen toegevoegd aan de gezamenlijke *pool* van deze vliegtuigen van negen Europese landen, die deels zijn geplaatst op de vliegbasis Eindhoven. Het Boxer-pantservoertuig, ontwikkeld en gebouwd door Duitsland en Nederland samen, wordt aangeschaft door het Verenigd Koninkrijk, Australië, Litouwen en mogelijk ook door Slovenië. België en Nederland vervangen

samen hun mijnenbestrijdingsvaartuigen en M-fregatten. Van het eerste Belgische en het eerste Nederlandse mijnenbestrijdingsvaartuig is inmiddels de kiel gelegd.

Bij de aanschaf van materieel blijft verwerving 'van de plank, tenzij' het uitgangspunt. Komend jaar gaan we in overleg met de Tweede Kamer het Defensie Materieelproces (DMP) actualiseren. Het doel is steeds om de krijgsmacht te voorzien van het beste materieel voor de beste prijs en, waar mogelijk en doelmatig, met een zo groot mogelijke betrokkenheid van het Nederlandse bedrijfsleven.

DE STAATSECRETARIS VAN DEFENSIE
mr. drs. C.A. van der Maat

Inleiding

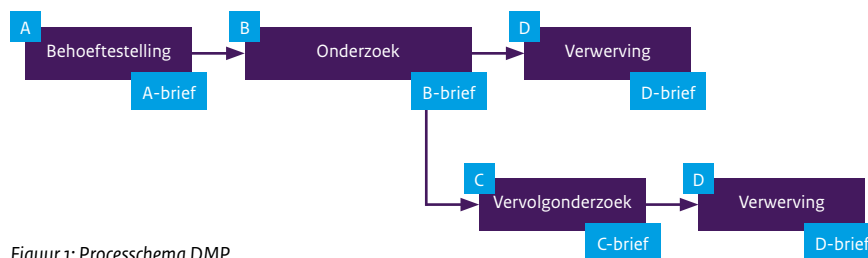
Projecten

Defensie investeert voortdurend in vernieuwing en modernisering van materieel, vastgoed en informatietechnologie (IT). Om de verwerving en uitvoering van investeringsprojecten in goede banen te leiden en ervoor te zorgen dat het defensiegeld zo goed mogelijk wordt besteed, is zorgvuldigheid noodzakelijk. Bij investeringsprojecten groter dan € 25 miljoen op het gebied van materieel, vastgoed en wapensysteemgebonden IT wordt het Defensie Materieel Proces (DMP) gevolgd. Het markeert politieke besluitvorming en zorgt voor adequate informatievoorziening aan de Tweede Kamer, zodat een goede afweging bij de besluitvorming mogelijk is.

Het DMP bestaat uit de volgende fasen: de A-fase (behoeftestellingsfase), de B-fase (onderzoeksfase), eventueel de C-fase (vervolgonderzoeksfase) en de D-fase (verwervingsvoorbereidingsfase). De C-fase is uitsluitend aan de orde als sprake is van een ontwikkeltraject. Na bestudering van de aanbiedingen, toetsing aan de gestelde eisen en onderhandelingen met de leveranciers, informeert Defensie met de D-brief de Tweede Kamer over de keuze voor het product of de dienst en de beoogde leverancier. Na parlementaire

behandeling zal Defensie de overeenkomst met de leverancier bekrachtigen, waarna Defensie en de leverancier het project verder realiseren.

DMP-brieven meer, maar blijft de Tweede Kamer geïnformeerd via de begroting, het jaarverslag, het DPO en de DPO-afwijklingsrapportage. Bij niet-

Figuur 1: Processchema DMP

Investeringsprojecten tussen de € 25 miljoen en € 100 miljoen worden na de A-fase gewoonlijk door de minister en/of staatssecretaris van Defensie gemandateerd aan de ambtelijke organisatie. Defensie zal bij gemandateerde projecten pas verplichtingen aangaan na parlementaire behandeling van de A-brief.

Mandatering van projecten van meer dan € 100 miljoen is mogelijk in het geval van eenvoudige en weinig risicovolle investeringsprojecten. Defensie informeert de Tweede Kamer in de A-brief over het voornemen tot mandateren. Bij gemandateerde projecten ontvangt de Tweede Kamer na de A-brief géén

gemandateerde projecten wordt de Tweede Kamer na de A-brief geïnformeerd over het verdere verloop van het proces ook via de opeenvolgende DMP-brieven. Daarnaast bevat de begroting van het Defensiematerieelbegrotingsfonds informatie over zowel gemandateerde als niet-gemandateerde projecten van meer dan € 100 miljoen.

Bij relatief eenvoudige projecten kan maatwerk worden toegepast door bijvoorbeeld een DMP-fase weg te laten. Dat is bijvoorbeeld aan de orde als in de behoeftestellingsfase geen alternatieven zijn onderkend, waardoor feitelijk de vervulling van de behoefte al vaststaat.

In dergelijke gevallen kan na de A-brief van een niet-gemandateerd project direct de D-fase beginnen. De A-brief wordt in dat geval zoveel mogelijk aangevuld met de relevante informatie die anders in de B-brief zou zijn opgenomen, zoals informatie over risico's en het al dan niet voorhanden zijn van verwervingsalternatieven. Indien sprake is van projecten die op verzoek van de Tweede Kamer vallen onder de Regeling Grote Projecten (RGP), volgt na de verwerving en invoering van het materieel een E-fase (evaluatie).

Ook projecten waarbij internationaal wordt samengewerkt, verlopen eveneens volgens het DMP. Daarbij kunnen zich situaties voordoen waarbij maatwerk nodig is, bijvoorbeeld omdat de overheid van een partnerland als verwervende instantie optreedt. In dat geval wordt de Tweede Kamer hierover geïnformeerd.

Mede naar aanleiding van de motie van het lid Valstar c.s. zijn verschillende verbeterinitiatieven binnen de invloedssfeer van Defensie opgepakt om onze wendbaarheid te vergroten. Het resultaat van die inspanningen heeft uw Kamer bijvoorbeeld gezien met de incidentele suppletore begrotingen die zijn ingediend om versneld de

munitievoorraad op peil te brengen en de in de Defensienota aangekondigde uitbreiding van het aantal F-35 toestellen en MQ-9 Reapers te realiseren. Dit is mogelijk gemaakt door enerzijds snel te reageren op ontwikkelingen op de markt en anderzijds het parlementaire proces snel te doorlopen, zonder in te boeten aan transparantie en het budgetrecht van uw Kamer. Deze elementen vormen ook de kaders waarbinnen Defensie het voorzien-in proces gaat stroomlijnen. Daarbinnen wordt het DMP geactualiseerd en waar mogelijk verbeterd. Daartoe worden onder andere de huidige doorlooptijden van DMP-projecten geanalyseerd om te bezien hoe deze kunnen worden bekort.

Defensie Projectenoverzicht (DPO) en DPO-afwijklingsrapportage

Het DPO en de DPO-afwijklingsrapportage zijn het resultaat van de ambitie om de rapportages van Defensie meer integraal te maken (Kamerstuk 35 000 X, nr. 68). Met het oog op deze integraliteit zijn ook vastgoed- en IT-projecten opgenomen waarvoor in de komende vijftien jaar uitgaven zijn geraamd. Materieel-, vastgoed- en IT-projecten uit het DPO waarbij een significante afwijking is opgetreden, worden opgenomen in de DPO-afwijklingsrapportage.

Met het DPO geeft Defensie jaarlijks een integraal inzicht in de lopende DMP-projecten. Hoewel niet-wapensysteemgebonden IT-projecten niet het DMP volgen, zijn dergelijke projecten met een projectbudget groter dan € 25 miljoen wel in het DPO en waar nodig in de DPO-afwijklingsrapportage opgenomen. Voor projecten die op basis van het DMP worden uitgevoerd, blijven de reguliere DMP-brieven bestaan.

Verder zijn projecten opgenomen op het gebied van afstoting van overtollige wapens en wapensystemen. Materieel dat is afgestoten met een museale bestemming is hiervan uitgezonderd.

De Tweede Kamer wordt over de opbrengsten van de gerealiseerde verkopen geïnformeerd via het jaarverslag. Wanneer de kopende partij openbaarmaking niet op prijs stelt of indien commerciële belangen dit noodzakelijk maken, zal dat vertrouwelijk worden behandeld.

Daarnaast is een indicatief overzicht van geplande investeringsprojecten waarvoor in de komende vijftien jaar uitgaven zijn geraamd, inclusief een gedachte fasering, als bijlage opgenomen in het DPO.

Twee vastgoedprojecten worden wel opgenomen in de begroting maar niet in het DPO. Voor de *Design, Build, Finance, Maintain en Operate* (DBFMO) projecten Kromhoutkazerne en Nationaal Militair Museum geldt dat een jaarlijkse beschikbaarheidsvergoeding wordt betaald aan het consortium dat deze infrastructuur heeft gebouwd en onderhoudt. De gebouwen van deze projecten zijn echter reeds in gebruik genomen en daarom zijn deze projecten niet opgenomen in het DPO. Omdat Defensie vanwege de DBFMO-constructie op termijn volledig eigenaar wordt van de gebouwen, zijn de projecten wel opgenomen als onderdeel van de investeringen in de begroting.

Projecten die door de Tweede Kamer als 'groot' project zijn aangemerkt en op basis van een uitgangspuntennotitie jaarlijks een separate rapportage kennen, worden niet opgenomen in het DPO en de DPO-afwijklingsrapportage. Dit geldt momenteel voor de projecten Verwerving F-35 (Kamerstuk 26 488, nr. 448, 'Uitgangspuntennotitie' zoals vastgesteld in de VCD-procedurevergadering van 7 maart 2019), Vervanging Onderzeebootcapaciteit (Kamerstuk 34 225, nr. 28) en Grensverleggende IT ('Uitgangspuntennotitie' met referentie 2021Z22742 zoals vastgesteld in de VCD-

procedurevergadering van 9 december 2021). Met ingang van dit DPO wordt niet meer over GrIT gerapporteerd in het DPO of de DPO-afwijklingsrapportage. De Kamer wordt geïnformeerd over de aan deze grote projecten gerelateerde (DMP-)projecten in het DPO en indien daartoe aanleiding is in de DPO-afwijklingsrapportage.

Het DPO wordt jaarlijks met Prinsjesdag aan de Tweede Kamer aangeboden, samen met de begroting. De DPO-afwijklingsrapportage zal tegelijk met het jaarverslag worden aangeboden op Verantwoordingsdag. De DPO-afwijklingsrapportage geeft een overzicht van alle materieel-, vastgoed- en IT-projecten van meer dan € 25 miljoen in onderzoek en realisatie waarbij een significante afwijking is opgetreden ten opzichte van het vorige DPO.

Het DPO en de DPO-afwijklingsrapportage worden op internet gepubliceerd via: www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/defensiematerieel/documenten

Opbouw

Het DPO geeft een totaal overzicht van alle materieel-, vastgoed- en IT-projecten in onderzoek en in realisatie waarvan de investering meer is dan € 25 miljoen. Deze rapportage laat mede zien welke projecten significant afwijken ten opzichte van de DPO-afwijgingsrapportage over het DPO 2021. De standdatum voor de informatie van deze rapportage is 15 augustus 2022.

De rapportage is opgebouwd uit projectbladen waarin voor dat project de afwijking wordt weergegeven en toegelicht. De projectbladen zijn opgebouwd volgens een vaste indeling. De projecten zijn ingedeeld naar defensiebrede toepassingen, per operationeel commando, infrastructuur en IT.

Het DPO geeft tevens informatie over de grootschalige afstotingsprojecten, waarbij het alleen gaat om het nog te verkopen materieel. De verkoopwaarde is afhankelijk van de actuele staat van het te verkopen materieel en de marktomstandigheden. Uit commerciële overwegingen wordt geen informatie verstrekt over de geschatte verkoopwaarde van de afzonderlijke afstotingsprojecten.

In de navolgende paragrafen worden de elementen van de projectpagina's nader toegelicht.

Projectfasering

Projecten waarvan de behoeftestelling bekend is gesteld aan de Tweede Kamer met een A-brief en waarvan de wijze van realisatie wordt onderzocht, bevinden zich in de 'onderzoeksfase'. Na voltooiing van de voorbereidingen voor de contractuele verplichting(en) in de 'realisatiefase'. Op het moment dat de commerciële vertrouwelijkheid van het beschikbare projectbudget voor het project niet langer hoeft te worden gewaarborgd, wordt de financiële reeks opgenomen. Zodra een (wapen)systeem door Defensie buiten gebruik wordt gesteld, komt het in de 'afstotingsfase'.

Projectfase cf. DMP		Projectfase cf. DPO
Behoeftestellingsfase	(A-fase)	Projecten worden pas in het DPO opgenomen, zodra er een A-brief is verstuurd
Onderzoeksfase	(B-fase)	In onderzoek
Vervolgonderzoeksfase	(C-fase)	
Verwervingsvoorbereidingsfase	(D-fase)	In realisatie
Uitvoering van het project		
Evaluatiefase	(E-fase)	Project afgerond/voltooid

Figuur 2: Visualisatie van gehanteerde projectfasen gerelateerd aan de projectfasen in het DMP-proces

Wel/niet gemandateerd

In het projectblad wordt weergegeven of het project overeenkomstig het DMP gemandateerd of niet-gemandateerd is.

Aanleiding en toelichting

Hier wordt een korte omschrijving gegeven van de inhoud en het doel van het project. Daarbij geldt in het algemeen dat Defensie de ambitie heeft om de krijgsmacht te moderniseren en het informatie gestuurd optreden te versterken. Alle genoemde projecten dragen bij aan het behalen van deze ambitie.

In de toelichting wordt een algemene toelichting gegeven op de inhoud van het project.

Belangrijke wijzigingen

Hier wordt vermeld welke belangrijke wijzigingen zich ten opzichte van het voorgaande DPO en/of DPO-afwijgingsrapportage hebben voorgedaan. Verschuivingen in tijd en financiële aanpassingen kunnen worden veroorzaakt door herfasering, herijking van de behoefte, prijspeilbijstellingen en/of valutakoerscorrecties, marktontwikkelingen bij leveranciers of budgettaire overwegingen. Bij significante wijzigingen is een nadere toelichting gegeven.

Een afwijking is significant als:

- er een scopewijziging in kwantiteit van minimaal 10% of een significante scopewijziging in kwaliteit plaatsvindt (product);
- de realisatiedatum (levering van het product) van een project over de grens van het beoogde kalenderjaar heen verschuift (tijd);
- het projectbudget de financiële bandbreedte volgens het DMP overschrijft (geld);
- het projectbudget 10% afwijkt, met een drempel van € 25 miljoen.

Daarnaast worden afwijkingen in politiek gevoelige projecten gemeld.

Projectplanning

Voor projecten waarbij de realisatie over de grens van het beoogde kalenderjaar heen verschuift, wordt hier vermeld wat de geplande looptijd van het project was ten tijde van het voorgaande DPO of afwijkingsrapportage en wat de huidige geplande looptijd is. Tevens is het verschil tussen beiden zichtbaar gemaakt.

Bij de planning wordt vermeld vanaf wanneer het product of dienst volgens de planning wordt ingevoerd bij Defensie en wanneer dat is voltooid. Dit is tevens van toepassing indien een modificatie, upgrade, update of levensduurverlengende activiteit wordt uitgevoerd. De oorspronkelijke en de huidige planning worden daarbij vermeld. Per project is de planning uit het voorgaande DPO en/of DPO-afwijkingsrapportage opgenomen, zodat direct zichtbaar is bij welke projecten er sprake is van wijzigingen van de planning.

Voor af te stoten (wapen)systemen wordt, waar mogelijk, vermeld welk materieel wordt aangeboden voor verkoop.

Financiën

De financiële informatie in deze rapportage is vermeld in miljoenen euro's en volgt het prijspeil de valutakoers van het jaar

waarin het DPO aan de Tweede Kamer wordt aangeboden. Alle projecten worden jaarlijks op het prijspeil van het lopende jaar gebracht en in het DPO weergegeven. Bij de financiële weergave kunnen kleine verschillen in optelling optreden door afronding.

Van projecten in onderzoek wordt alleen de financiële bandbreedte weergegeven. Bij projecten in realisatie worden per project in een tabel het projectbudget, indien van toepassing het effect op de exploitatie, en de fasering van de kasgeldreeks opgenomen, als deze niet commercieel vertrouwelijk zijn. Tevens worden de veranderingen ten opzichte van het vorig DPO zichtbaar gemaakt.

Het projectbudget bestaat uit de onderzoekskosten, de basisraming en de risicoreservering van het gehele project. Het projectvolume bestaat uit het projectbudget vermeerderd met het effect op exploitatie. Vanaf 2018 is het effect op exploitatie indien van toepassing afzonderlijk weergegeven. Het effect op exploitatie is gedefinieerd als het verschil in exploitatiekosten van het huidige wapensysteem en de verwachte exploitatiekosten bij vervanging, *Midlife Update/Upgrade* of levensduurverlengend onderhoud. Hiermee wordt, waar

mogelijk, in de planning al rekening gehouden. Voor materieel- en vastgoedprojecten met een budget van meer dan € 100 miljoen waar sprake is van significante beslisonzekerheden die buiten de invloedssfeer van Defensie liggen, kan bovenop de onderzoekskosten, basisraming en risicoreservering een onzekerheidsreservering worden toegepast. De instructie "Risicomanagement bij investeringsprojecten" beschrijft de wijze waarop risicomanagement bij investeringsprojecten – inbegrepen de onzekerheidsreservering – is ingericht bij Defensie. Een onzekerheid is gedefinieerd als een risico dat voorzienbaar en kwantificeerbaar is, maar niet beïnvloedbaar.

Bij projecten waarvan het contract nog niet gesloten is, wordt het projectbudget in een financiële bandbreedte weergegeven. Ook wordt de planning weergegeven ten

opzichte van het voorgaande jaar en de oorspronkelijke planning van het project. In eerste instantie wordt alleen de planning van de A-fase vermeld. Op basis van de A-brief wordt bij niet-gemandateerde projecten het eerstvolgende geplande DMP-document vermeld.

Er worden vijf categorieën, financiële bandbreedtes, onderscheiden in miljoenen euro's (25-100, 100-250, 250-1000, 1000-2500 en >2500).

Bij projecten in realisatie waarvan het contract is gesloten, worden per project in een tabel het totale projectbudget en de fasering van de kasgeldreeks in de eerstkomende vijf jaar opgenomen. Het DPO en de afwijkingsrapportage blikken vijf jaar vooruit in de kasgeldreeks vanaf het betreffende jaar.

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk							
2022							
2023							
Effect op exploitatie							

Figuur 3: Financiële tabel met kasgeldreeks van komende vijf jaar

De bovenlaag in de afbeelding komt overeen met het financiële projectvolume dat voor een project wordt gereserveerd. Overigens kan het effect op de exploitatiekosten ook negatief zijn, als het nieuwe systeem goedkoper is in gebruik. In dat geval is het financiële projectvolume van het project lager dan het projectbudget voor de verwerving omdat de toekomstige bespaarde exploitatiekosten in mindering worden gebracht op het financieel volume. Alleen als het effect op de exploitatie toeneemt of afneemt, wordt dit genoemd onder ‘belangrijke wijzigingen’.

Bij de projecten worden onder meer het oorspronkelijke en het huidige projectbudget vermeld. Deze zijn niet direct vergelijkbaar, aangezien in de huidige budgetten de prijspeilbijstellingen van de afgelopen jaren zijn verwerkt en er sprake kan zijn van afrondingsverschillen.

Daarnaast kunnen in de periode tussen de goedkeuring van de behoefte en de verwerving van de goederen en diensten de nodige mutaties zijn verwerkt.

Deze mutaties of herijkingen zijn onder meer het gevolg van:

- verandering van het defensiebeleid;
- de opeenvolgende DMP-fasen waarbij de behoefte in elke volgende fase concreter wordt en waaruit kwantitatieve, kwalitatieve en financiële bijstellingen volgen;
- wijzigingen die voortvloeien uit internationale samenwerking;
- het verloop van het ontwikkeltraject, indien het nieuw te ontwikkelen materieel betreft;
- het opnemen van verschillen in exploitatie van oude en nieuwe systemen als onderdeel van het projectvolume.

Voor vastgoedprojecten geldt dat - naast het projectbudget zoals opgenomen in het DPO - ook per project rekening wordt gehouden met het honorarium voor het Rijksvastgoedbedrijf en met inrichtingskosten. Voor het honorarium wordt rekening gehouden met circa 12% over alle projecten, zodat Defensie het Rijksvastgoedbedrijf zekerheid kan bieden ten aanzien van een stabiele organisatie en projectrealisatie. Ook voor de inrichtingskosten is structureel budget gereserveerd, namelijk 10% over alle projecten. Deze bijkomende kosten voor vastgoedprojecten zijn niet individueel toegekend aan de projecten, omdat ze niet altijd direct in verband kunnen worden gebracht met een individueel project. Deze kosten worden opgenomen in een aparte post voor het Rijksvastgoedbedrijf op de begroting.

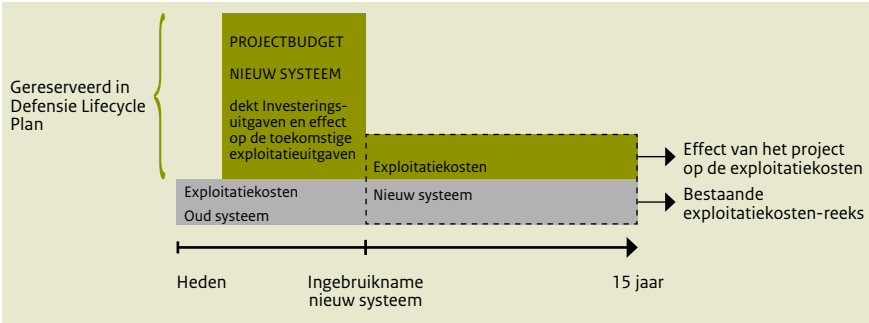
Relatie met andere projecten
Hier zijn projecten uit het DPO vermeld die een directe of indirecte relatie hebben met het beschreven project.

Relevante Kamerstukken
Hier wordt een opsomming gegeven van de Kamerstukken die betrekking hebben op een DMP faseovergang van het project.

Overige aspecten

Niet meer opgenomen projecten
In onderstaand overzicht zijn de projecten opgesomd die in dit DPO ten opzichte van vorig jaar niet meer zijn opgenomen, met daarbij een beknopte reden.

Projectbenaming	Reden
Defensiebrede vervanging van ondersteunende Klein Kaliber Wapens	Voltooid
Grensverleggende IT (GrIT)	Separate rapportage i.v.m. Regeling Grote Projecten
Instandhouding Goalkeeper	Voltooid
Midlife Update Hydrografische Opnemingsvaartuigen	Voltooid
Modernisering navigatiesystemen	Voltooid
Uitbreiding ICMS/CBRN-capaciteit	Vrijwel voltooid

Figuur q: Overzicht van het effect op de exploitatiekosten

Nieuw opgenomen projecten

In onderstaand overzicht staan de investeringsprojecten die ten opzichte van het vorige DPO of in de vorige DPO-afwijkingsrapportage voor de eerste keer zijn opgenomen. Dit betreft nieuwe

projecten waarvan sinds het voorgaande DPO een A-brief is verzonden of bestaande projecten waarvan het projectbudget groter is (geworden) dan € 25 miljoen. Het totaal aantal projecten in het voorgaande DPO bedroeg 107.

Projectbenaming	Reden
Army Prepositioned Stocks Eygelshoven (APS-E)	Nieuwe behoefte > € 25 miljoen
Baanrenovatie vliegbasis Leeuwarden	Nieuwe behoefte > € 25 miljoen
Dieplaadspoorwagens	Project is in realisatie boven € 25 miljoen gekomen
Instandhouding Zr.Ms. Karel Doorman (JSS)	Nieuwe behoefte > € 25 miljoen
Joint Electronic Attack (EOV)	Nieuwe behoefte > € 25 miljoen
Levensduurverlenging ILS	Project is in realisatie boven € 25 miljoen gekomen
Midlife Update (MLU) Bushmaster	Nieuwe behoefte > € 25 miljoen
Midlife Update NH-90	Nieuwe behoefte > € 25 miljoen
Nieuwbouw brigadehoofdkwartier 13 Lichte Brigade in Oirschot	Nieuwe behoefte > € 25 miljoen
Nieuwbouw componentenonderhoud vliegbasis Volkel	Nieuwe behoefte > € 25 miljoen
Nieuwbouw JIVC Den Helder	Nieuwe behoefte > € 25 miljoen
Nieuwbouw Werkcentrum Vliegtuig Kunststoffen & Schilderen op Logistiek Centrum Woensdrecht	Project is in realisatie boven € 25 miljoen gekomen
Onderhoud MIVD-gebouw Frederikkazerne	Nieuwe behoefte > € 25 miljoen
Permanente Militaire Presentie in Sint Maarten	Project is in realisatie boven € 25 miljoen gekomen
Service Life Extension Program (SLEP) Stinger	Project is in realisatie boven € 25 miljoen gekomen
Verbetering Legering Defensiebreed (fase 2)	Nieuwe behoefte > € 25 miljoen
Aanvulling inzetvoorraad munitie	Nieuwe behoefte > € 25 miljoen
Vervanging en instandhouding FRISC	Nieuwe behoefte > € 25 miljoen
Vervanging operationeel cateringsysteem	Nieuwe behoefte > € 25 miljoen
Wegenmatlegger	Project is in realisatie boven € 25 miljoen gekomen

Nog te verschijnen Kamerstukken

In onderstaand overzicht zijn de projecten weergegeven waarover de Tweede Kamer naar verwachting dit jaar nog geïnformeerd zal worden.

Benaming
A-brief C2LAN Fase 1
A-brief Counter-IED Blok 4
A-brief Langer doorvaren LCF – Elektronische oorlogvoering
A-brief Modernisering Tactische Indoor Simulator
A-brief Programma Veiligheid Munitiegebouwen
A-brief Uitbreiding Inzetvoorraden Eerste Hoofdtak
A-brief Versterken MQ-9 capaciteit: Sigint/ESM Pod
A-brief Vervangen radio's PRC152 en PRC117
A-brief Vervangen (V)SHORAD
A-brief Vervanging Middelzwaar Landingsvaartuig (LCVP)
A/B-brief Raketartillerie

Tabellen

Het in deze tabellen vermelde projectbudget betreft het totaal van het investeringsdeel exclusief het effect op de exploitatie.

Defensiebreed materieel In realisatie Projectnaam	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Aanvulling inzetvoorraad munitie	250-1000			Commercieel vertrouwelijk			
Counter Improvised Explosive Devices (C-IED)	62,7	30,9	20,9	10,3	0,6		
Defensie Bewakings- en Beveiligingssysteem (DBBS)	242,8	130,2	71,1	26,5	15,0		
Defensie Operationeel Kledingsysteem (DOKS)	250-1000			Commercieel vertrouwelijk			
Defensiebrede vervanging nachtzichtkijker Multiple Use Night Observation System (MUNOS) Weapon Sight-4	25-100			Commercieel vertrouwelijk			
Defensiebrede Vervanging Operationele Wielvoertuigen (DVOW)	1000-2500			Commercieel vertrouwelijk			
Gespecialiseerde transport- en opslagcontainers	40,3	4,2	34,6	1,5			
Initiële Counter-Unmanned Aircraft Systems (C-UAS)	25-100			Commercieel vertrouwelijk			
Joint Fires	70,1	53,8	19,2				
Militaire Satelliet Communicatie lange termijn Defensiebreed (MILSATCOM)	147,7	144,4	3,3				
Mobiele energievoorziening t.b.v. grondgebonden optreden	45,2	26,2	9,1	9,9			
Operationele infrastructuur voor de snel inzetbare eenheden van de krijgsmacht	100-250			Commercieel vertrouwelijk			
Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS)	250-1000			Commercieel vertrouwelijk			
Vervanging gevechtsuitrusting	70,9	70,9					
Vervanging individuele CBRN-bescherming	25-100			Commercieel vertrouwelijk			
Vervanging operationeel cateringsysteem	25-100			Commercieel vertrouwelijk			
Vervanging Wissellaadsystemen, Trekker-opleggercombinaties en Wielbergingsvoertuigen (WTB)	250-1000			Commercieel vertrouwelijk			
Verwerving helderheidsversterkende brillen	35,5	35,5					

Maritiem materieel In realisatie	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
Projectnaam		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Aanvulling Standard Missile 2 Block IIIA	25-100	Commercieel vertrouwelijk					
ESSM Block 2: deelname aan internationale productie	30,7	11,1	2,0	2,0	2,0	1,9	1,9
ESSM Block 2: Verwerving en integratie	250-1000	Commercieel vertrouwelijk					
Future Littoral All-Terrain Mobility Band Vagn (FLATM BV)	100-250	Commercieel vertrouwelijk					
Instandhouding Walrusklasse onderzeeboten	91,5	78,9	5,3	7,4			
Instandhoudingsprogramma Luchtverdedigings- en Commandofregatten (IP LC-fregatten)	205,1	178,3	20,1	5,3	1,5		
Maritime Ballistic Missile Defence (MBMD)	149,5	142,9	6,6				
Midlife Update Zr.Ms. Johan de Witt	97,1	80,5	16,6				
Midlife Upgrade Landing Craft Utility (MLU LCU)	25-100	Commercieel vertrouwelijk					
Verbetering MK48 torpedo	214,9	133,1	16,8	10,8	16,2	14,6	12,1
Verbetering Remote Controlled Weapon Stations OPV/JSS	27,8	5,2	4,8	9,9	6,2	1,7	
Vervanging 127 mm kanon Luchtverdedigings- en Commandofregatten	137,1	43,0	26,8	21,7	20,2	11,1	14,3
Vervanging Close-in Weapon System	100-250	Commercieel vertrouwelijk					
Vervanging hulpvaartuigen	250-1000	Commercieel vertrouwelijk					
Vervanging M-fregatten (ASWF)	1000-2500	Commercieel vertrouwelijk					
Vervanging maritiem Surface-to-surface missile	100-250	Commercieel vertrouwelijk					
Vervanging mijnenbestrijdingscapaciteit (MCM)	1038,3	154,1	103,5	142,1	164,7	133,7	122,1
Vervanging MK46 Lightweight Torpedo	247,9	39,8	39,6	43,7	36,8	41,4	27,7
Verwerving Combat Support Ship	250-1000	Commercieel vertrouwelijk					

Maritiem materieel In onderzoek	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
Projectnaam		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Future Littoral All-Terrain Mobility Patrouillevoertuigen (FLATM PV)	25-100	Commercieel vertrouwelijk					
Instandhouding Zr.Ms. Karel Doorman (JSS)	100-250	Commercieel vertrouwelijk					
Midlife Update Oceangoing Patrol Vessels (OPV)	100-250	Commercieel vertrouwelijk					
Vervanging en instandhouding Fast Raiding, Interception and Special Forces Craft (FRISC)	25-100	Commercieel vertrouwelijk					
Verwerving Softkill Torpedo Defensiesysteem	100-250	Commercieel vertrouwelijk					

Land materieel In realisatie	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
Projectnaam		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Aanvulling inzetvoorraad Patriot PAC-3 raketten	209,5	3,3			102,1	100,5	3,6
C-RAM en Class 1-UAV detectiecapaciteit	156,3	116,1	22,3	17,9			
Dieplaadspoorwagens	25-100			Commercieel betrouwbaar			
Groot Pantserwielvoertuig (GPW, Boxer), productie	838,8	814,5	13,4	10,8			
Ground based Area Access Denial	25-100			Commercieel betrouwbaar			
Levensduurverlenging zwaar bergingsvoertuig	81,4	17,4	16,5	14,3	12,2	13,9	7,1
Licht Indirect Vurend Systeem (LIVS)	25-100			Commercieel betrouwbaar			
Midlife Update (MLU) Bushmaster	25-100			Commercieel betrouwbaar			
Midlife Update (MLU) Fennek	250-1000			Commercieel betrouwbaar			
Midlife Update (MLU) voor de Pantserhouwitser 2000NL (PzH2000NL)	100-250			Commercieel betrouwbaar			
Midlife Update (MLU) voor het wapensysteem Infanterie gevechtsvoertuig (IGV) CV9035NL	250-1000			Commercieel betrouwbaar			
Service Life Extension Program (SLEP) Stinger	25-100			Commercieel betrouwbaar			
Uitbreiding Role 2	25-100			Commercieel betrouwbaar			
Verlenging levensduur Patriot	250-1000			Commercieel betrouwbaar			
Vervanging bouwmachines, grondverzet en wegherstel	25-100			Commercieel betrouwbaar			
Vervanging brugleggende tank	99,0	87,6		11,4			
Vervanging CBRN Detectie, Identificatie en Monitoring	25-100			Commercieel betrouwbaar			
Vervanging COMPATRIOT-verbindingssysteem	40,2	40,2					
Vervanging drijvende brugslagcapaciteit	25-100			Commercieel betrouwbaar			
Vervanging en uitbreiding Short Range Anti-Tank capaciteit	100-250			Commercieel betrouwbaar			
Vervanging Medium Range Air Defence (interceptiecapaciteit)	250-1000			Commercieel betrouwbaar			
Vervanging mortieren 60/81mm	25-100			Commercieel betrouwbaar			
Vervanging tenten en klimaatbeheersing	25-100			Commercieel betrouwbaar			
Wegenmatlegger	25-100			Commercieel betrouwbaar			
155mm Precision Guided Munition voor de PzH2000	91,0	49,8	10,7	30,5			

Lucht materieel In realisatie	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
Projectnaam		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Aanpak obsolescentie Cougar-helikopters	25-100	Commercieel vertrouwelijk					
AH-64D Block II upgrade	122,1	92,5	13,3	14,6	1,7		
AH-64D verbetering bewapening	39,5	34,1	2,9	2,5			
AH-64D zelfbescherming (ASE)	106,9	22,1	0,1	22,1	22,0	19,8	20,7
Apache Remanufacture	1012,8	277,3	261,9	242,4	142,6	88,6	
Bouw en inrichten F135 motoronderhoudsfaciliteit (F-35)	100-250*	Commercieel vertrouwelijk					
Chinook Vervanging & Modernisering	1045,4	913,1	69,4	62,8			
F-16 Infrarood geleide lucht-lucht raket	50,6	37,9	6,2	6,5			
F-16 zelfbescherming (Aircraft Survivability Equipment)	100,2	94,4	5,8				
F-35: verwerving middellange tot lange afstandsraket	138,5	30,9	6,1	0,9	53,7	27,7	19,3
F-35: verwerving munitie boordkanon, zelfbeschermingsmiddelen en wapenladers	63,1	23,0	15,5	2,5	3,0	1,6	10,8
Langer Doorvliegen F-16 – Instandhouding	77,4	66,8	7,0	2,2	1,4		
Langer Doorvliegen F-16 – Operationele Zelfverdediging	74,5	71,6	2,9				
Langer Doorvliegen F-16 – Vliegveiligheid & Luchtwaardigheid	51,0	47,5	3,4				
Levensduurverlenging MASS radars	25-100	Commercieel vertrouwelijk					
Medium Altitude Long Endurance Unmanned Aerial Vehicle (MALE UAV)	250-1000	Commercieel vertrouwelijk					
Midlife Update NH-90	250-1000	Commercieel vertrouwelijk					
Multi Ship Multi Type (MSMT) Helikopter Simulatoren	25-100	Commercieel vertrouwelijk					
NH-90	1233,7	1112,8	43,1	44,7	33,1		
Vervanging Brandweervoertuigen	25-100	Commercieel vertrouwelijk					
Vervanging Gulfstream IV	25-100	Commercieel vertrouwelijk					
Vervanging initiële vliegeropleidingscapaciteit	100-250	Commercieel vertrouwelijk					
Vervanging Medium Power Radars in Wier en Nieuw Milligen	97,4	70,2	15,9	9,2	2,1		
Vervanging strategisch luchttransport en AAR (MRTT)	250-1000*	Commercieel vertrouwelijk					
Vervanging tactische luchttransport capaciteit	1000-2500	Commercieel vertrouwelijk					
Vliegtuigafreminstallatie	66,5	23,1	15,4	8,8	10,2	9,0	

* i.v.m. internationale afspraken worden er geen bedragen opgenomen in openbare publicaties.

Infrastructurele projecten In realisatie	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Projectnaam							
Aanpassingen vastgoed Defensie	402,3	141,5	61,2	59,8	59,2	35,4	28,6
Army Prepositioned Stocks Egelshoven (APS-E)	25-100			Commercieel betrouwbaar			
Baanrenovatie vliegbasis Leeuwarden	25-100			Commercieel betrouwbaar			
Bouwtechnische verbetermaatregelen Brandveiligheid	156,4	156,4					
Herinrichting Kamp Nieuw-Milligen	250-1000			Commercieel betrouwbaar			
Hoger onderhoud Woensdrecht	25-100			Commercieel betrouwbaar			
Huisvesting gezondheids- en tandheelkundige centra	63,2	26,9	9,5	7,8	6,5	7,2	5,3
KMar LTC fase 1, 2 en 3	51,2	33,7	17,5				
Nieuwbouw brigadehoofdkwartier 13 Lichte Brigade in Oirschot	25-100			Commercieel betrouwbaar			
Nieuwbouw de Kooy (onderhoudsdocks + squadrongebouw)	25-100			Commercieel betrouwbaar			
Nieuwbouw en Renovatie NATO Communications and Information Agency te Den Haag (NCIA)	77,0	77,0					
Nieuwbouw JIVC Den Helder	25-100			Commercieel betrouwbaar			
Nieuwbouw Logistiek Centrum Soesterberg (LCS)	25-100			Commercieel betrouwbaar			
Nieuwbouw Technology Center Land (TCL) (eerder 'Renovatie en herinrichting complex Materieel-logistiek Commando (MatlogCo) in Leusden' geheten)	100-250			Commercieel betrouwbaar			
Nieuwbouw Werkcentrum Vliegtuig Kunststoffen & Schilderen op Logistiek Centrum Woensdrecht	25-100			Commercieel betrouwbaar			
Onderhoud MIVD-gebouw Frederikkazerne	25-100			Commercieel betrouwbaar			
Permanente Militaire Presentie in Sint Maarten	25-100			Commercieel betrouwbaar			
Revitalisering Bernhardkazerne in Amersfoort	250-1000			Commercieel betrouwbaar			
Speciale Eenheden Schietfaciliteiten Soesterberg en regio Zuid	25-100			Commercieel betrouwbaar			
Veiligheid munitiemagazijnen	25-100			Commercieel betrouwbaar			
Verbeteren Legering Defensiebreed (fase 1)	169,2	140,9	28,2				
Verbeteren Legering Defensiebreed (fase 2)	114,6	0,4	45,8	45,3	18,0	5,0	

IT In realisatie	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
Projectnaam		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Geïstrumenteerde oefen- en trainingscapaciteit voor grondgebonden eenheden	97,2	39,1	34,1	15,2	8,8		
Levensduurverlenging ILS	25-100			Commercieel vertrouwelijk			
Modernisering HF Walinfrastuctuur	35,5	34,1	1,4				
Vernieuwing TITAAN	58,5	58,5					
Vervanging ESM-capaciteiten KL EOVS-systeem	94,3	20,2	5,2	52,1	16,8		
Vervanging grondterminals MILSATCOM	38,4	33,4	5,0				

IT In onderzoek	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
Projectnaam		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Foxtrot Spiral O voor 44 bataljonstaakgroep	250-1000			Commercieel vertrouwelijk			
Joint Electronic Attack (EOV)	25,6	2,1	5,4	8,8	6,2		
Realisatie Maritime Operations Centre Admiral BENELUX (MOC ABNL)	25-100			Commercieel vertrouwelijk			

Defensiebreed materieel

Defensiebreed materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning
Oorspronkelijk 2022-2027
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak) n.v.t.
DPO '22 (huidig tijdvak) 2022-2027

Belangrijke wijzigingen
Dit betreft een nieuwe behoefte.

Aanvulling inzetvoorraad munitie

Aanleiding
Voor de eerste hoofdtaak van Defensie, de eigen en bondgenootschappelijke verdediging, is een aanvulling van de munitievoorraden van groot belang. Een verdere aanvulling van alle inzetvoorraden, waaronder munitie, draagt bij aan een verhoging van de inzetbaarheid van de krijgsmacht en aan de Nederlandse en Europese strategische autonomie.

Met het programma ‘Aanvulling inzetvoorraad munitie’ realiseert Defensie de tijdige beschikbaarheid van munitie en wordt de komende jaren gefaseerd munitievoorraden opgehoogd. Dit programma voorziet in deze behoefte door de aanschaf van tientallen bestaande categorieën munitie, gerelateerd aan de wapensystemen die bij Defensie in gebruik zijn.

Projecttoelichting
Dit programma betreft een uitbreiding op de al lopende bestellingen ‘programma munitievoorraden fase 2’ en omvat zowel klein kaliber munitie, vuursteunmunitie (artillerie- en mortiergranaten) als een aanvulling van de voorraad anti-tank wapens. Dit wordt ‘conventionele’ munitie genoemd. Daarnaast bestaat de behoefte uit aanvulling van de voorraad hoogtechnologische ‘kapitale’ munitie met onder meer luchtverdedigingsraketten, *precision guided munitions* voor de F-35 en Pantserhouwitsers en munitie voor de Apache gevechtshelikopter.

Om snelle verwerving te faciliteren maakt Defensie, naast de ruimte in de eigen raamcontracten, ook gebruik van de bestaande contracten die de *NATO Supply and Procurement Agency* (NSPA) aan lidstaten biedt. Verder wordt via het door de Verenigde Staten gefaciliteerde *Foreign Military Sales* (FMS) proces de verwerving van kapitale munitieartikelen verworven. In april 2022 heeft een versnelde bestelling voor de aanvulling van de inzetvoorraad munitie plaatsgevonden met een budget van € 458 miljoen. Naar verwachting wordt, conform de Defensienota 2022, dit programma in 2023 uitgebreid voor verdere doorgroei van de voorraad ten behoeve van de 1e hoofdtaak.

- Relatie met andere projecten**
- 155mm *Precision Guided Munition* voor de PzH2000
 - Aanvulling inzetvoorraad Patriot PAC-3 raketten
 - AH-64D verbetering bewapening
 - Vervanging en uitbreiding *Short Range Anti-Tank* (SRAT) capaciteit

- Relevante Kamerstukken**
- Versnelde aanvulling inzetvoorraad munitie d.d. 29-04-2022 (Kamerstuk 35 925X, nr. 74)
 - Stand van zaken munitiedomein d.d. 21-05-2021 (Kamerstuk 27 830, nr. 337)
 - Verzamelbrief versterking voorraden d.d. 19-10-2018 (Kamerstuk 27 830, nr. 268)
 - Aanvulling munitievoorraden fase 2 d.d. 19-10-2018 (Kamerstuk 27 830, nr. 265)

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	250-1000						
	2022	250-1000	A					
	2023	28,3	5,3	1,9	1,8	1,8	1,8	1,7

Defensiebreed materieel

Projectfase

- C-IED Blok 1: Gerealiseerd
- C-IED Blok 2: Gerealiseerd
- C-IED Blok 3: In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2008-2017
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2008-2025
DPO '22 (huidig tijdvak)	2008-2025

Belangrijke wijzigingen

Het projectbudget is aangepast als gevolg van prijspeilbijstelling.

Counter Improvised Explosive Devices (C-IED)

Aanleiding

Om de militaire inzet bij grondoptreden te versterken zijn middelen en kennis nodig om te voorzien in de veiligheid en bescherming van operationele eenheden tegen IED's. Hiervoor is door de *Joint Taskforce* C-IED een plan van aanpak opgesteld. Dit project voorziet in drie blokken in de personele, materiële en organisatorische maatregelen die nodig zijn om de eenheden veiligheid en bescherming te bieden.

Projecttoelichting

Het C-IED programma berust op een plan van aanpak van de *Joint Task Force* C-IED uit 2008. Het betreft een gefaseerd investeringsprogramma voor C-IED materieel dat in drie blokken in de krijgsmacht is geïmplementeerd. Op dit moment wordt er invulling gegeven aan het derde blok (de structurele inbedding van C-IED) dat bestaat uit personele, materiële en organisatorische maatregelen. C-IED Blok 4 is in voorbereiding waarover later dit jaar een A-brief zal volgen.

Relatie met andere projecten

- Defensiebrede Vervanging Operationele Wielvoertuigen (DVOW)

Relevante Kamerstukken

- A-brief inzake bescherming tegen geïmproviseerde explosieven (C-IED blok 3 'Structurele inbedding' d.d. 02-11-2012 (Kamerstuk 32 164, nr. 2)
- C-IED structurele behoefte (A-brief) d.d. 06-10-2009 (Kamerstuk 32 164, nr. 1)

Financiën
Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100						
2022	61,0	51.2	5,6	3,6	0,6		
2023	62,7	30,9	20,9	10,3	0,6		
Effect op exploitatie	47,1	1,8	2,2	3,1	3,1	3,1	3,1

Defensiebreed materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2016-2019
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2016-2025
DPO '22 (huidig tijdvak)	2016-2026

Belangrijke wijzigingen

Vanwege de beperkte voortgang en toenemende verschillen van inzicht heeft Defensie in samenspraak met de leverancier een extern onderzoek in laten stellen naar de technische en organisatorische haalbaarheid van het project. Hieruit bleek dat het project levensvatbaar is, maar dat er nog enkele technische, financiële en organisatorische knelpunten zijn. Onder begeleiding van externe onderzoekers wordt hier nu aan gewerkt en dat heeft reeds geleid tot een resultaat: zes kleine locaties zijn inmiddels ontsloten. Het streven is om in het vierde kwartaal ook te beginnen met de ontsluiting van de grotere locaties. De verdere voortgang van het project wordt bepaald nadat de knelpunten zijn opgelost. Dan kan ook het project worden herijkt. De uitkomsten van de herijking worden gerapporteerd in de eerstvolgende Afwijkingsrapportage van het DPO. Het projectbudget is aangepast als gevolg van prijspeilbijstelling.

Defensie Bewakings- en Beveiligingssystemen (DBBS)

Aanleiding

De meest urgente aanleiding is dat diverse grote systemen al geruime tijd het einde van hun levensduur hebben bereikt. Andere hoofdaanleidingen waren de maatregel om één Defensie Bewakings- en Beveiligingsorganisatie op te richten, de wens om de huidige situatie met meer dan veertig verschillende bewakings- en beveiligingssystemen doelmatiger in te richten en de noodzakelijke aanpassing van een deel van de systemen om de nieuwe technologie (cryptosleutels) van de contactloze Defensiepas te faciliteren.

Projecttoelichting

Het project DBBS voorziet in de vervanging van de huidige bewakings- en beveiligingssystemen, teneinde de continuïteit van de ondersteuning binnen de bewakings- en beveiligingsoperatie te waarborgen, te verbeteren en hierbij kosten te besparen. Onder genoemde systemen vallen elektronische toegang, indringerdetectie en de meldkamersystemen. Het project DBBS is randvoorwaardelijk om toekomstvast en structureel betaalbaar de fysieke beveiliging uit te kunnen voeren van Defensielocaties.

Relatie met andere projecten

Geen

Relevante Kamerstukken

- Kamerbrief Behoeftestelling Defensie Bewakings- en Beveiligingssysteem (DBBS) (A-brief) d.d. 02-11-2012 (Kamerstuk 33 468, nr. 1)

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	25-100						
	2022	233,0	124,0	68,4	25,7	15,0		
	2023	242,8	130,2	71,1	26,5	15,0		

Defensiebreed materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2014-2016
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2018-2026
DPO '22 (huidig tijdvak)	2018-2026

Belangrijke wijzigingen
Het projectbudget is aangepast als gevolg van meerbehoefte, gefinancierd uit de Defensienota 2022 en prijspeilbijstelling. Vanwege onder andere COVID restricties zijn de draagtesten verlengd. De gunning wordt in het voorjaar van 2023 verwacht. Ter overbrugging is de verstrekking van het interim gevechtspak in het nieuwe NFP (Netherlands Fractal Pattern) camouflagepatroon in augustus gestart.

Defensie Operationeel
Kledingsysteem (DOKS)

Aanleiding
Nederlandse militairen opereren en trainen wereldwijd en onder uiteenlopende klimatologische omstandigheden. De kleding van de militairen draagt bij aan het kunnen leveren van een optimale prestatie, onder deze uiteenlopende omstandigheden en in het gehele geweldsspectrum. Hierbij staan bescherming, individuele veiligheid en draagcomfort tijdens de inzet centraal. Vanwege de vooruitgang op technisch gebied en verdere professionalisering voldoet de huidige kleding niet meer aan de eisen die Defensie hier aan stelt waardoor invoering van nieuwe gevechtsskleding voor de krijgsmacht noodzakelijk is.

Projecttoelichting
Het project Defensie Operationeel Kledingsysteem betreft de invoering van nieuwe gevechtsskleding voor de krijgsmacht. Sinds de invoer van de huidige gevechtsskleding begin jaren '90 is de inzet van de krijgsmacht aanzienlijk gewijzigd. Bovendien zijn de tekortkomingen niet meer te verhelpen met (gedeeltelijke) aanpassingen.

Dit leidt tot de behoefte aan vervanging van huidige gevechtsskleding van Defensie. Bij de verwerving van de kleding staan bescherming, individuele veiligheid en draagcomfort centraal. Dit alles met het oog op het kunnen leveren van een optimale prestatie onder uiteenlopende omstandigheden. Hierbij zijn ook degelijkheid en duurzaamheid van belang. Deze zullen ook ten goede komen aan de instandhouding.

In 2018 heeft Defensie besloten om de kwaliteit van de kledingpakketten te verhogen en er is hiervoor extra geld beschikbaar gesteld. Hierdoor wordt de gehele krijgsmacht met kwalitatief hoogwaardige nieuwe gevechtsskleding en helmen uitgerust.

De uitgifte van de helmen is gestart in 2021 en loopt door tot en met begin 2023.

Zoals gemeld in het DPO 2020 werd het project geconfronteerd met een kort geding in de gunningsfase. Defensie heeft daarop besloten om de voorlopige gunning in te trekken en een deel van de aanbesteding voor de kleding opnieuw uit te voeren. De nieuwe DOKS-gevechtsskleding zal op zijn vroegst eind 2023/begin 2024 worden uitgeleverd. Voorop staat dat onze militairen zo min mogelijk negatieve gevolgen hiervan mogen ondervinden. Daarom neemt Defensie twee tijdelijke maatregelen ter overbrugging tot de uiteindelijke uitlevering van de DOKS-gevechtsskleding. Ten eerste zal de zogenoemde multicam-gevechtsskleding, voor optreden onder extreme omstandigheden, beschikbaar blijven voor militairen die op missie gaan. Ten tweede krijgen alle overige militairen inclusief reservisten, vooruitlopend op de gefaseerde uitrol van DOKS, een vervangend en kwalitatief beter gevechtspak, gebaseerd op het gevechtspak dat nu wordt gedragen door het Korps Mariniers. Deze overbruggingsmaatregel past binnen het beschikbare budget.

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100						
2022	250-1000	A					
2023	250-1000	A					

Defensie Operationeel Kledingsysteem (DOKS) (vervolg)

Duurzaamheid

Om te voorkomen dat de interimpakken na de interim-periode niet bruikbaar zijn, worden deze ook uitgevoerd in het NFP. Daarnaast is bij de aanbesteding rekening gehouden met eisen over onder andere milieu en duurzaamheid.

Relatie met andere projecten

- Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS)
- Vervanging gevechtssuitrusting

Relevante Kamerstukken

- Brief Stand van zaken project Defensie Operationeel Kleding Systeem (DOKS) d.d. 06-08-2020 (Kamerstuk 27 830, nr. 310)
- Brief Stand van zaken project Defensie Operationeel Kleding Systeem (DOKS) d.d. 18-09-2018 (Kamerstuk 27 830, nr. 260)
- Brief Behoeftestelling Defensie Operationeel Kledingsysteem (A-brief) d.d. 14-06-2016 (Kamerstuk 34 300 X, nr. 114)
- D-brief over het project Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS), d.d. 04-06-2015 (Kamerstuk 34 000 X, nr. 98)

Defensiebreed materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2023-2024
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2023-2024
DPO '22 (huidig tijdvak)	2023-2024

Belangrijke wijzigingen
Naar aanleiding van de extra investeringen uit de Defensienota 2022 worden ongeveer 100 extra nachtzichtkijkers verworven.

Defensiebrede vervanging nachtzichtkijker Multiple Use Night Observation System (MUNOS) Weapon Sight-4

Aanleiding
De krijgsmacht moet wereldwijd, zowel bij dag als bij nacht, op kunnen treden tegen een tegenstander van gelijkwaardig niveau. Het gebruik van nachtzichtkijkers bij verminderd zicht en licht verbetert de waarnemingsmogelijkheden van de militair en geeft de militair beter inzicht in het gevechtveld. Daarmee worden de effectiviteit en de veiligheid van het eigen personeel vergroot.

Projecttoelichting
Dit project voorziet in de vervanging van de huidige nachtzichtkijker op de persoonlijke wapens van het type COLT. De nachtzichtkijker is onderdeel van de uitrusting van de individuele militair. Met de nachtzichtkijker kan de militair onder alle zichtomstandigheden, zowel bij dag als bij nacht, doelen detecteren en identificeren.

Defensie verwerft de komende jaren ca. 1.900 nachtzichtkijkers. De behoefte bestaat uit helderheidsversterkers en *Fusion*-kijkers.

Relatie met andere projecten
Geen

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling ‘Defensiebrede vervanging nachtzichtkijker Multiple Use Night Observation System Weapon Sight-4’ (A-brief) d.d. 26-02-2021 (Kamerstuk 27 830, nr. 335)

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	25-100	A					
	2022	25-100	A					
	2023	25-100	A					

Defensiebreed materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd: Voertuig 7,5kN, Voertuig Quad, Brandstofcontainers, Containerhefmiddelen
Niet-gemandateerd: Voertuig 50-100-150kN, Containersystemen en Subsystemen, Voertuig 12kN overig en RCWS, Voertuig 12kN Air Assault

Projectplanning

Oorspronkelijk	2013-2019
DPO '21/afw.rapp. '22 (vorig tijdvak)	Initiële scope 2014-2023 Vervolg scope 2023-2028
DPO '22 (huidig tijdvak)	Initiële scope 2014-2023 Vervolg scope 2023-2028

Belangrijke wijzigingen

Het projectbudget is aangepast als gevolg van prijspeilbijstelling. De verstoringen in de leveranciersketen door schaarste aan grondstoffen, significante prijsstijgingen van deze grondstoffen, transport bij leveranciers en schaarste op de arbeidsmarkt leiden tot vertraging in de ontwikkeling en levering. Met de Defensienota 2022 is voor meerdere projecten een meerbehoefte aan DVOW-systemen ontstaan. Een meerbehoefte van ongeveer 150voertuigen 50-100-150 kN is uitgewerkt. Voor de overige systemen wordt dit nader uitgewerkt en is nog niet opgenomen in dit projectblad.

Voertuig 50-100-150kN

De meerbehoefte wordt gefinancierd vanuit de Defensienota 2022. Deze voertuigen worden binnen het lopende contract besteld waardoor financieel voordeel behaald wordt ten opzichte van het afsluiten van een nieuw contract.

Defensiebrede Vervanging
Operationele Wielvoertuigen
(DVOW)

Aanleiding

Wielvoertuigen vormen de basismobiliteit van nagenoeg alle expeditionaire, nationale, opleidings- en overige eenheden van alle operationele commando's. Om deze mobiliteit te blijven garanderen is vervanging van deze vloot noodzakelijk. Met dit project worden defensiebreed de operationele wielvoertuigen vervangen die voor het merendeel zijn ingevoerd tussen 1980 en 2000.

Projecttoelichting

Defensie schaft defensiebreed operationele wielvoertuigen aan. De nieuwe wielvoertuigen zullen flexibel in te zetten zijn bij operaties en in de bedrijfsvoering. Het toekomstige wielvoertuigenbestand zal gaan bestaan uit een licht, een middelzwaar en een zwaar type vrachtauto, waarbij zoveel mogelijk wordt gestreefd naar familievorming. De middelzware en zware typen vrachtauto's worden containerdragers. De voertuigen zullen afhankelijk van de behoefte worden voorzien van een laadbak/container met huif of containers met de

Voertuig 12kN Air Assault

Defensie heeft juni jl. een Memorandum of Understanding (MoU) met Duitsland getekend voor de gezamenlijke verwerving van Airborne Voertuigen. Duitsland is lead nation. Er wordt gestreefd naar een D-brief en contracttekening in 2023.

benodigde functionaliteit (commandovoering, verbindingen, kantoor, werkplaats, magazijn of brandstoftransport). Hiermee wordt een grote mate van flexibiliteit bereikt bij operaties en in de bedrijfsvoering. De vrachtauto's die zijn bestemd voor expeditionaire inzet zullen zijn voorbereid voor montage van beschermingsmiddelen. Hiervoor zal binnen dit project een minimaal noodzakelijk aantal wapenstations en affuiten worden verworven. Deze modulaire bescherming kan afhankelijk van de dreiging worden aangepast.

Voertuig 7,5kN

Dit deelproject is voltooid.

Voertuig 50-100-150kN

In 2017 is het contract getekend voor de levering van vrachtauto's tezamen met een contract voor de uitvoering van het onderhoud door de industrie in samenwerking met Defensie. De voertuigen worden geleverd sinds eind 2018. In de afgelopen periode is een gering aantal extra optionele voertuigen bijbesteld, deze bestelling is met geld uit de Defensienota 2022 uitgebreid met ongeveer 150 voertuigen. Hiermee komt de totale leveringsomvang op ca. 3.000 voertuigen. De levering is voorzien tot en met 2023 (voertuigen) respectievelijk 2025 (beschermde cabines). De voertuigen worden momenteel, tot eind 2022, aangepast om de juiste hoogte te krijgen.

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	1000-2500	D					
2022	1000-2500	D					
2023	1000-2500		D				

Defensiebrede Vervanging Operationele Wielvoertuigen (DVOW) (vervolg)

Containersystemen en Subsystemen

Het leverings- en onderhoudscontract voor de aanschaf van *command & control*-, verbindings-, werkplaats- en magazijncontainers, inclusief een contract voor het onderhoud aan dit materieel in samenwerking met Defensie, is getekend in 2018. De containers worden sinds medio 2019 geleverd. De totale leveringsomvang is ca. 1.630 systemen. De levering is voorzien tot en met 2025.

Voertuig 12kN overig & RCWS

Het leveringscontract voor de aanschaf van lichte operationele vrachtauto's met een laadvermogen van 1200 kg inclusief een contract voor het onderhoud aan dit materieel in samenwerking met Defensie is getekend in 2019. Het levercontract bevat tevens een afroep van een aantal *Remote Controlled Weapon Stations*. Eind 2020 is een additionele bestelling van ca. 250 voertuigen gedaan op basis van een optie in het contract. De totale leveringsomvang is nu ca. 1.190 voertuigen. De levering is voorzien van 2023 tot en met 2028.

Voertuig 12kN Air Assault

Eind 2021 is het contract met de oorspronkelijke leverancier van de 12kN *Air Assault* ontbonden (Kamerstuk 26 396, nr. 116). Het voertuig onderscheidt zich van het reguliere 12kN voertuig omdat het vervoerd moet kunnen worden in en onder een Chinook-helikopter, daardoor heeft het voertuig beperkingen in gewicht en afmeting. Defensie heeft juni jl. een *Memorandum of Understanding* (MoU) met Duitsland getekend voor de gezamenlijke verwerving van Airborne Voertuigen.

Tevens heeft Defensie een pakket van interim-maatregelen getroffen waaronder de verwerving 'van de plank' (*Military-off-the-Shelf*) van 41 nieuwe luchtmobiele voertuigen zoals gemeld in de DPO Afwijkingsrapportage 2022. De verwerving hiervan is in voorbereiding.

Voertuig Quad

Het contract voor het voertuig Quad is getekend in 2020. De op de markt verkrijgbare voertuigen zijn niet robuust genoeg voor defensiedoeleinden. Daarom is dit onderdeel van DVOW als innovatieve ontwikkelopdracht aanbesteed. De totale leveringsomvang is ca. 270 van dit type voertuig. De levering is voorzien van 2023 tot en met 2025.

Brandstofcontainers

De aanbesteding voor de systemen, inclusief een contract voor het onderhoud, is in 2019 afgerond met de ondertekening van een leverings- en onderhoudscontract. De totale leveringsomvang is ca. 40 systemen. De levering is voorzien van 2021 tot en met 2024.

Containerhefmiddelen

In 2019 is een leverings- en onderhoudscontract getekend voor ca. 70 speciale hefmiddelen c.q. hefvoertuigen voor het heffen en plaatsen van de containers. De levering is voorzien tot en met 2022.

Defensiebrede Vervanging Operationele Wielvoertuigen (DVOW) (vervolg)

Relatie met andere projecten

- Chinook Vervanging & Modernisering
- *Counter Improvised Explosive Devices* (C-IED)
- Geïndstrumenteerde oefen- en trainingscapaciteit voor grondgebonden eenheden
- Mobiele energievoorziening t.b.v. grondgebonden optreden
- Uitbreiding Role 2
- Verlenging levensduur Patriot
- Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS)
- Vervanging brugleggende tank
- Vervanging ESM-capaciteiten KL EOVS-systeem
- Vervanging *Medium Range Air Defence* (interceptiecapaciteit)
- Vervanging Wissellaadsystemen, Trekker-opleggercombinaties en Wielbergingsvoertuigen (WTB)

Relevante Kamerstukken

- Brief Interim-voorziening 12kN Air Assault en oplossing hoogte-overschrijding Scania Gryphus vrachtwagen d.d. 16-12-2022 (Kamerstuk 26 396, nr. 118)
- Brief Ontbinding leverings- en onderhoudscontract project Voertuig 12kN Air Assault (AASLT) d.d. 18-11-2021 (Kamerstuk 26 396, nr. 116)
- Brief Verwervingsvoorbereidingsfase (D-fase) van het project 'Voertuig 12kN overig en Remote Controlled Weapon Station (RCWS) (D-brief) d.d. 15-08-2019 (Kamerstuk 26 396, nr. 115)
- Brief Resultaten van de verwervingsvoorbereiding (D-fase) van het project Air Assault voertuig (D-brief) d.d. 23-10-2018 (Kamerstuk 26 396, nr. 114)
- Brief Resultaten van de verwervingsvoorbereiding (D-fase) van het project Containersystemen (D-brief) d.d. 12-10-2018 (Kamerstuk 26 396, nr. 112)
- Brief Resultaten van de verwervingsvoorbereidingsfase (D-fase) van het project voertuigen 50kN, 100kN, 150kN (D-brief) d.d. 09-06-2017 (Kamerstuk 27 830, nr. 201)
- Brief Resultaten van de C-fase van het project Defensiebrede Vervanging Operationele Wielvoertuigen (DVOW) (C-brief) d.d. 03-07-2015 (Kamerstuk 26 396, nr. 105)
- Brief voorstudiefase overige deelprojecten (DMP B(2)-brief) d.d. 31-05-2012 (Kamerstuk 26 396, nr. 92)
- Brief voorstudiefase voertuig 7,5 kN (DMP B(1)-brief) d.d. 23-09-2011 (Kamerstuk 26 396, nr. 88)
- Brief Behoeftestelling (A-brief) d.d. 18-08-2008 (Kamerstuk 26 396, nr. 72)

Defensiebreed materieel

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk 2022-2024

DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak) 2022-2024

DPO '22 (huidig tijdvak) 2022-2024

Belangrijke wijzigingen

Het contract voor de containers is in april 2022 getekend.

Het project wordt verlengd tot en met 2024 vanwege een gefaseerde instroom van containers vanaf 2022.

Gespecialiseerde transport- en opslagcontainers

Aanleiding

De NAVO en EU vragen om robuuste en snel inzetbare eenheden. Om de strategische voorraden voor deze eenheden te kunnen opslaan en binnen korte termijn veilig en geconditioneerd te verplaatsen naar het inzetgebied en ook daar onder de juiste (veiligheids-) condities op te slaan, zijn gespecialiseerde containers benodigd.

Projecttoelichting

Dit project voorziet in de verwerving van circa 200 gespecialiseerde containers met IT- componenten voor transport en veilige (veld)opslag van strategische voorraden munitie, geneeskundige verbruiksartikelen en onderhoudsmiddelen, zoals oliën en smeermiddelen. Een groot deel van deze gespecialiseerde containers moet voorzien zijn van conditionering voor optimale transport- en opslagcondities.

Relatie met andere projecten

- Vervanging wissellaadsysteem, trekker-oplegcombinatie en wielbergingsvoertuigen (WTB)

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling 'Gespecialiseerde transport- en opslagcontainers' (A-brief) d.d. 16-12-2020 (Kamerstuk 35 570-X, nr. 67)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100	A					
2022	25-100	A					
2023	40,3	4,2	34,6	1,5			
Effect op exploitatie	11,3	0,2	0,3	0,8	0,8	0,8	0,8

Defensiebreed materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning
Oorspronkelijk 2020-2035
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak) 2020-2035
DPO '22 (huidig tijdvak) 2020-2035

Belangrijke wijzigingen
Naar aanleiding van de extra investeringen uit de Defensienota 2022 worden er extra systemen ter bescherming van militaire infrastructuur verworven.

Initiële Counter-Unmanned Aircraft Systems (C-UAS)

Aanleiding
Zowel statelijke als niet-statelijke actoren bedienen zich in toenemende mate van een mix van wapensystemen, waaronder *Unmanned Aircraft Systems* (UAS). Het opbouwen van de *Counter-UAS* capaciteit is noodzakelijk vanwege het toenemende gebruik en dreiging van UAS, ook wel drones genoemd. Ook in Nederland worden UAS steeds vaker bewust ingezet voor strafbare doeleinden en ook onbewust wordt regelmatig op een onwenselijke of gevaarlijke manier gebruik gemaakt van UAS. Dit project voorziet in de materiële component van de specialistische *Counter-UAS* capaciteit die Defensie ontwikkelt. De materiële component vormt een brede set aan uitrusting waarmee Defensie *Counter-UAS* capaciteit kan leveren bij de verdediging van het Koninkrijk, bij internationale missies en bij ondersteuning van nationale autoriteiten.

Projecttoelichting
Er bestaan vele typen UAS, van zeer klein tot zeer groot. Deze *Counter-UAS* capaciteit richt zich op de kleinere typen UAS (tot 20 kg). Voor het bestrijden van grotere UAS beschikt Defensie reeds over systemen voor geïntegreerde luchtverdediging.

Innovatie
Omdat *Counter-UAS* middelen naar verwachting een korte technische en operationele levensduur hebben, voorziet het project in opeenvolgende cycli van steeds enkele jaren. Het project omvat daarom zowel het verwerven van materieel voor de specialistische *Counter-UAS* capaciteit als randvoorwaarden

voor *Concept Development & Experimentation* (CD&E) binnen het *Counter-UAS* domein als geheel. Het project volgt hiermee de aanpak uit de Defensie Innovatie Strategie om samen sneller te innoveren en zoekt de samenwerking in de gouden driehoek zoals benoemd in de Defensie Industrie Strategie.

Het project is in 2021 uitgebreid vanwege een aanvullende behoefte ter bescherming van militaire vliegbases in Nederland.

Uiterlijk na drie jaar wordt het project geëvalueerd, waarbij onder andere wordt beoordeeld of de activiteiten en middelen van dit project in de staande organisatie kunnen worden ondergebracht.

- Relatie met andere projecten**
- C-RAM en Class 1-UAV detectiecapaciteit
 - Vervanging *Medium Air Range Defence* (interceptiecapaciteit)

- Relevante Kamerstukken**
- Behoeftestelling Initiële *Counter-Unmanned Aircraft Systems* (A-brief) d.d. 12-05-2020 (Kamerstuk 34 919, nr. 52)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100	A					
2022	25-100	A					
2023	25-100	A					

Defensiebreed materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2015-2018
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2020-2026
DPO '22 (huidig tijdvak)	2020-2026

Belangrijke wijzigingen
Het projectbudget is aangepast als gevolg van prijspeilbijstelling. Naar verwachting zijn in 2024 de laatste materieelcomponenten in gebruik genomen.

Joint Fires

Aanleiding
Om de snelheid, precisie en veiligheid van maritieme en grondgebonden vuur- en luchtsteun te vergroten heeft de krijgsmacht behoefte aan materieel om de *situational awareness* op de grond en in de lucht te vergroten. Het project *Joint Fires* voorziet in deze behoefte door de aanschaf van materieel voor eindgeleiding, *Command and Control (C2)*-systemen, verbindingen, mobiliteit en de integratie van maritieme, land en lucht C2-systemen.

Projecttoelichting
Binnen het project is inmiddels een diversiteit aan optronica en C2-gerelateerde systemen verworven en al deels bij de operationele eenheden in gebruik genomen. De inbouw van diverse componenten in voertuigen is gestart. In de komende periode zullen nog resterende systemen worden verworven en duurzaam systeemmanagement worden gerealiseerd.

- Relatie met andere projecten**
- *Midlife Update (MLU)* Fennek
 - Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS)

- Relevante Kamerstukken**
- Behoeftestelling Joint Fires (A-brief) d.d. 19-03-2015 (Kamerstuk 27 830, nr. 149)

Financiën Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	<25						
	2022	67,4	52,3	15,1				
	2023	70,1	53,8	19,2				
	Effect op exploitatie	1,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1

Defensiebreed materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Niet gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2007
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2024
DPO '22 (huidig tijdvak)	2024

Belangrijke wijzigingen

Het projectbudget is aangepast aan de hand van prijsbijstelling en valutakoerscorrecties.

Militaire Satelliet Communicatie
lange termijn Defensiebreed
(MILSATCOM)

Aanleiding

Militaire satelliet communicatie (MILSATCOM) is een belangrijke *enabler* voor het informatiegestuurd optreden van de krijgsmacht. Door het aangaan van internationale partnerships heeft Defensie toegang tot militaire satelliet netwerken die wereldwijd optreden mogelijk maken. Het MILSATCOM deelproject levert Nederland toegang tot het *Advanced Extremely High Frequency* (Advanced-EHF) partner programma van de Verenigde Staten. De Advanced-EHF constellatie levert wereldwijd zeer geavanceerde militaire satelliet communicatie, en is essentieel voor het gecoördineerd optreden in kritische missies onder de hoogste dreiging. Door de recente geopolitieke ontwikkelingen is het belang van zeer robuuste en moeilijk detecteerbare satellietcommunicatie nog duidelijker aangetoond.

Projecttoelichting

Nederland neemt al sinds 2002 deel aan het exclusieve Advanced-EHF partner programma. Sinds 2018 wordt er met de Verenigde Staten gewerkt aan een nieuw *Memorandum of Understanding* (MoU), dat een significante toename van onze Advanced-EHF capaciteit garandeert tot 2034. Ondertekening van deze MoU wordt verwacht voor het einde van 2022. Daarmee is dit de laatste keer dat over dit project in het DPO zal worden gerapporteerd.

Relatie met andere projecten

Geen

Relevante Kamerstukken

- Brief verwervingsvoorbereiding lange termijn, scheepsterminals AEHF, ruimtecapaciteit SHF en MOU Operations & Support (D2-brief) d.d. 22-05-2006 (Kamerstuk 25 886, nr. 8)
- Brief verwervingsvoorbereiding lange termijn, landterminals AEHF (D2-brief) d.d. 18-01-2005 (Kamerstuk 25 886, nr. 7)
- Brief inzake afsluiten MOU voor AEHF deelname d.d. 09-07-2002 (Kamerstuk 25 886, nr. 6)
- Brief verwervingsvoorbereiding korte termijn (D1-brief) d.d. 28-02-2002 (Kamerstuk 25 886, nr. 5) en antwoorden schriftelijke vragen d.d. 23-04-2002
- Brief studiefase lange termijndeel (C2-brief) d.d. 09-03-2001 (Kamerstuk 25 886, nr. 4) en antwoorden op schriftelijke vragen
- Brief studiefase korte termijndeel (C1-brief) d.d. 03-11-1999 (Kamerstuk 25 886, nr. 3)
- Brief voorstudie (B-brief) d.d. 19-02-1998 (Kamerstuk 25 886, nr. 1)
- Brief behoeftestelling (A-brief) d.d.30-10-1995 (Kamerstuk 24 400, nr. 21)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	100-250						
2022	145,5	142,6	2,9				
2023	147,7	144,4	3,3				

Defensiebreed materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2014-2017
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2020-2024
DPO '22 (huidig tijdvak)	2020-2024

Belangrijke wijzigingen
Het projectbudget is aangepast als gevolg van
prijsspeilbijstelling.

Mobiele energievoorziening t.b.v. grondgebonden optreden

Aanleiding
Energievoorziening is essentieel voor de uitvoering van militaire operaties. Trendmatig neemt het energieverbruik van wapensystemen, commandovoeringsystemen (C4I) en klimaatinstallaties steeds verder toe. Defensiebreed geldt dat 95% van de huidige aggregaten het einde van de technische levensduur heeft bereikt, waarbij levensduurverlengend onderhoud niet meer rendabel is. Vervulling van de defensiebrede behoefte aan (mobiele) energievoorziening voor het grondgebonden optreden is noodzakelijk om te kunnen blijven voldoen aan het ambitieniveau, de inzetdoelstellingen van Defensie en de voorbereiding daarop.

Projecttoelichting
De technische levensduur van nagenoeg alle huidige aggregaten is bereikt. Daarnaast hebben de verouderde aggregaten een hoog brandstofverbruik, waarmee zij een grote belasting zijn voor de logistieke keten. Ook voldoen zij niet meer aan de huidige milieueisen. Tenslotte hebben recente operaties aangetoond dat de huidige aggregaten vooral in extreme klimatologische omstandigheden niet toereikend zijn. Het betreft ca. 1.960 nieuwe aggregaten.

Duurzaamheid
Met dit project wordt bijgedragen aan de doelstellingen uit de Defensie Energie en Omgeving Strategie door het verwerven van een capaciteit met een modernere techniek, lager verbruik van fossiele brandstoffen en geringere uitlaatgas- en geluidsemissie.

- Relatie met andere projecten**
- Defensiebrede Vervanging Operationele Wielvoertuigen (DVOW)
 - Operationele infrastructuur voor de snel inzetbare eenheden van de krijgsmacht

- Relevante Kamerstukken**
- Behoeftestelling project 'Operationele infrastructuur' (A-brief) d.d. 19-10-2018 (Kamerstuk 27 830, nr. 267)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	<25						
2022	42,5	26,8	14,2	1,5			
2023	45,2	26,2	9,1	9,9			
Effect op exploitatie	8,6			0,6	0,8	0,6	0,6

Defensiebreed materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning
Oorspronkelijk 2020-2021
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak) 2022-2023
DPO '22 (huidig tijdvak) 2024-2026

Belangrijke wijzigingen
Naar aanleiding van een studie die uitgevoerd is door NATO Supply and Procurement Agency (NSPA) heeft een herijking plaatsgevonden (op product en geld) voor de uitvoerbaarheid. De herijking bestaat uit een ophoging van het budget en het aanpassen van het product op basis van de huidige behoefte aan operationele infrastructuur dat in bezit moet zijn. Het deel dat beschikbaar/afroepbaar zou moeten zijn op de civiele markt is vervallen. De aanpassingen in product en geld betekenden een significante aanpassing van de behoeftestelling waardoor de planning naar achteren is geschoven.

Operationele infrastructuur voor de snel inzetbare eenheden van de krijgsmacht

Aanleiding
Ter ondersteuning van de operationele inzet van de militaire eenheden wordt operationele infrastructuur gebruikt. Deze infrastructuur betreft de basisvoorzieningen zoals legering, sanitair, werkplekken, onderhouds- en opslaglocaties. Dit project voorziet in de aanschaf van deze middelen, specifiek bedoeld voor operationele inzet.

Projecttoelichting
De operationele infrastructuur bestaat vooral uit tentsystemen met als doel legering, eetzalen, sanitair, commandoposten, werkplekken en onderhoud- en opslaglocaties. Dit tentsysteem is inclusief inventaris (afhankelijk van het doel, bijvoorbeeld tafels, stoelen, bedden en kasten) verlichting, klimaatbeheersing en wordt gefaciliteerd door nutsvoorzieningen (bijvoorbeeld elektriciteit- en/of watervoorziening). Het tentsysteem wordt aangevuld met containers (werkcontainers voor CLSK capaciteiten) en onderhouds- en hangartenten voor de F35. Binnen het project is ook het benodigde materiaal ter fysieke bescherming van het personeel en de infrastructuur meegenomen.

- Relatie met andere projecten**
- Defensiebrede Vervanging Operationele Wielvoertuigen (DVOW)
 - Mobiele energievoorziening t.b.v. grondgebonden optreden
 - Vervanging tenten en klimaatbeheersing

- Relevante Kamerstukken**
- Behoeftestelling project 'Operationele infrastructuur' (A-brief) d.d. 19-10-2018 (Kamerstuk 27 830, nr. 267)

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	25-100						
	2022	25-100	A					
	2023	100-250	A					

Defensiebreed materieel

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk 2004-2015

DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak) 2004-2025

DPO '22 (huidig tijdvak) 2004-2025

Belangrijke wijzigingen

Het projectbudget is aangepast naar aanleiding van de prijspeilbijstelling en opgehoogd naar aanleiding van de Defensienota 2022.

Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS)

Aanleiding

De basis van het grondgebonden optreden is het optreden van militairen, te voet of met een voertuig (uitgestegen of bereden). Dit project is er op gericht de operationele capaciteit van de individuele militair en lagere eenheden te vergroten door te voorzien in betere bescherming van ingezette eenheden en het vergroten van het vermogen op te treden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*).

Projecttoelichting

Het defensiebrede project VOSS komt voort uit het *Soldier Modernisation Programme (SMP)* en voorziet in een aantal verbeteringen van de uitrusting van de soldaat die te voet optreedt, al dan niet in samenwerking met gevechtsvoertuigen. De overlevingskansen van de militair verbeteren hierdoor. Ook wordt de commandovoering versterkt en nemen de mobiliteit, de effectiviteit en het voortzettingsvermogen toe.

VOSS is een ontwikkelingsproject voor een nieuw smart vest (met onder andere een radiocommunicatiesysteem (C4I-module), een energievoorzieningssysteem, een draag- en bekakingsysteem en modulaire ballistische bescherming). Vanuit diverse andere projecten wordt aangesloten op het project VOSS.

De behoefte is gesteld op ongeveer 5.500 systemen voor uitgestegen of te voet optredende militairen. Zij behoren tot de categorie die, als gevolg van hun optreden, de zwaarste eisen stellen aan hun uitrusting en in grote mate daarvan afhankelijk zijn. Uit onderzoek is gebleken dat dezelfde uitrusting die aan VOSS-militairen wordt toebedeeld, ook geschikt is voor eenheden die intensief met VOSS-militairen optreden en hierbij een ondersteunende rol vervullen. Dit heeft geleid tot een meerbehoefte voor circa 1.700 militairen die in 2018 is geëffectueerd voor een totaalbehoefte van ruim 7.000 systemen. Deze behoefte is met de Defensienota 2022 verder uitgebreid met circa 150 systemen, 4200 pakketten harde ballistische platen en 3000 draagsystemen.

De uitgifte van de gevechtsuitrusting is naar verwachting in Q1 2023 gereed. Het C4I-systeem voldoet aan de eisen van de beveiligingsautoriteit en de contracten voor aanvullende Nederlandse cryptografie zijn getekend. De seriematige uitlevering van het C4I-systeem vindt naar verwachting plaats vanaf eind 2022 en loopt mede door het inbouwen van Nederlandse cryptografie tot en met 2024. De financiële afwikkeling duurt tot en met 2025.

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	250-1000						
2022	342,8	242,9	55,0	31,2	13,7		
2023	250-1000						
Effect op exploitatie	25-100						

commercieel vertrouwelijk

commercieel vertrouwelijk

Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS) (vervolg)

Innovatie

Daarnaast is het contract getekend voor de doorontwikkeling van de *E-lighter*, een individuele, draagbare energiegenerator, tot een operationeel inzetbaar product. De *E-lighter* is naar verwachting in 2023 doorontwikkeld tot een operationeel inzetbaar product.

Relatie met andere projecten

- Defensie Operationeel Kledingsysteem (DOKS)
- Defensiebrede Vervanging Operationele Wielvoertuigen (DVOW)
- Geïndstrumenteerde oefen- en trainingscapaciteit voor grondgebonden eenheden
- Groot Pantserwielvoertuig (GPW, Boxer), productie
- *Joint Fires*
- *Midlife Update* (MLU) voor het wapensysteem Infanterie gevechtsvoertuig (IGV) CV9035NL
- *Midlife Update* (MLU) Fennek
- *Midlife Update* (MLU) Bushmaster
- Vervanging gevechtsuitrusting
- Vervanging individuele CBRN-bescherming
- Vervanging Wissellaadsystemen, Trekker-opleggercombinaties en Wielbergingsvoertuigen (WTB)

Relevante Kamerstukken

- Brief project Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS) Verwervingsvoorbereidingsfase (D-brief) d.d. 04-06-2015 (Kamerstuk 34 000 X, nr. 98)
- Studiefase (C-fase) project Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS) d.d. 23-09-2011 (Kamerstuk 33 000, nr. 31)
- Voorstudiefase project Verbeterd Operationeel Soldaatsysteem (B-brief) d.d. 27-05-2010 (Kamerstuk 32 123 X, nr. 130)
- Behoeftestelling project VOSS (A-brief) d.d. 08-04-2008 (Kamerstuk 31 200 X, nr. 105)

Defensiebreed materieel

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk 2019-2023

DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak) 2020-2023

DPO '22 (huidig tijdvak) 2020-2023

Belangrijke wijzigingen

Alle serieleveringen zijn afgeleverd bij Defensie en de uitgifte is conform de planning gestart. De uitgifte loopt volgens de huidige planning door tot en met Q1 2023. Dit project wordt derhalve niet meer in het volgende DPO opgenomen.

Vervanging gevechtsuitrusting

Aanleiding

Defensie heeft behoefte aan een samenhangend systeem van gevechtsuitrusting en de bijbehorende ballistische bescherming die voor de individuele militair essentieel zijn om wereldwijd en onder alle omstandigheden ingezet te kunnen worden. De nieuwe uitrusting stelt de militair in staat om in uiteenlopende klimaatgebieden, terreinomstandigheden en situaties met een moderne, adequate en effectieve gevechtsuitrusting zijn of haar taken uit te voeren.

Projecttoelichting

De gevechtsuitrusting is bestemd voor wereldwijd gebruik, voor opleiding en training en voor operationele inzet bij zowel lage als hoge dreiging. Voor het optimaal functioneren onder uiteenlopende omstandigheden staan bescherming, functionaliteit, veiligheid, pasvorm en comfort centraal. Daarnaast moet de gevechtsuitrusting, bestaande uit onder andere een draag- en bekkingssysteem en modulaire ballistische bescherming, degelijk en duurzaam zijn om de instandhoudingskosten te beperken. Een en ander is ook van toepassing op de middelen voor ballistische bescherming die in combinatie met de gevechtsuitrusting en aanvullende uitrustingsstukken worden gebruikt. De uitgifte van de nieuwe gevechtsuitrusting vindt gelijktijdig plaats met de uitgifte van de VOSS-uitrusting.

Relatie met andere projecten

- Defensie Operationeel Kledingsysteem (DOKS)
- Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS)

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling project 'Vervanging gevechtsuitrusting' (A-brief) d.d. 07-05-2018 (Kamerstuk 27 830, nr. 232)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100						
2022	69,5	69,5					
2023	70,9	70,9					

Defensiebreed materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2021-2023
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2021-2023
DPO '22 (huidig tijdvak)	2021-2024

Belangrijke wijzigingen

De ontwikkeling van de beschermende pakken kost meer tijd, waardoor het projecteinde verschuift van eind 2023 naar begin 2024.

Vervanging individuele CBRN-bescherming

Aanleiding

Met dit project wordt het huidige bestand aan individuele CBRN-beschermende uitrusting (kleding en masker) vervangen, waardoor een optimale bescherming voor de individuele militair bij CBRN-dreigingen wordt gerealiseerd. Het optreden onder CBRN-omstandigheden vereist een hoge mate van zekerheid. Het is daarom belangrijk dat elke militair de CBRN-beschermende maatregelen weet uit te voeren en van de benodigde beschermende middelen wordt voorzien.

Projecttoelichting

Dit project zorgt ervoor dat de militair wordt voorzien van de benodigde individuele CBRN beschermende kleding en realiseert de benodigde opleidings- en trainingsmiddelen om deze militaire basisvaardigheid adequaat te kunnen trainen. De eerste CBRN-maskers zijn reeds aangeleverd door de leverancier.

Relatie met andere projecten

- Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS)

Relevante Kamerstukken

Geen

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	<25						
	2022	25-100	A					
	2023	25-100	A					

Defensiebreed materieel

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk 2026-2027

DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak) n.v.t.

DPO '22 (huidig tijdvak) 2026-2027

Belangrijke wijzigingen

Dit betreft een nieuwe behoefte.

Vervanging operationeel cateringsysteem

Aanleiding

Investerings in operationele ondersteuning zijn randvoorwaardelijk voor nationale en internationale inzet van de krijgsmacht. Het project 'Vervanging operationeel cateringsysteem' draagt bij aan het versterken van deze ondersteunende capaciteit. De operationele eenheden van Defensie gebruiken deze systemen om - binnen alle hoofdtaken en tijdens oefeningen en trainingen - personeel te voorzien van een warme maaltijd, ontbijt, lunch en nachstvoeding. Militairen worden ingezet onder risicovolle en extreme omstandigheden, waarvoor gezonde en gevarieerde voeding essentieel is. Dit is belangrijk voor de fysieke gesteldheid en verhoogt het moreel van de militair.

Projecttoelichting

Om eenheden op meerdere locaties en van verschillende omvang tegelijkertijd te kunnen ondersteunen, variërend van teamgrootte - ongeveer 250 militairen - tot een samengestelde brigadetaakgroep van enkele duizenden militairen, heeft Defensie behoefte aan 40 nieuwe operationele cateringsystemen om maaltijden te verwarmen en aanvullend kleine verse producten te bereiden. Het betreft een systeem op basis van militaire specificaties (*Military Off the Shelf* - MOTS) dat met kleine aanpassingen om aanvullend kleine verse producten te kunnen bereiden, geschikt te maken is voor het Nederlandse operationele optreden. Naar verwachting worden de eerste operationele cateringsystemen medio 2026 opgeleverd en in gebruik genomen.

Duurzaamheid

De nieuwe systemen zijn doelmatiger in het gebruik van fossiele brandstoffen en water. Dit draagt bij aan het behalen van de duurzaamheidsdoelstellingen zoals gesteld in het Defensie Energie en Omgevingsstrategie d.d. 27-09-2019 (Kamerstuk 33 763, nr. 152).

Relatie met andere projecten

Geen

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling Vervanging operationeel cateringsysteem (A-brief) d.d. 28-03-2022 (Kamerstuk 27 830, nr. 351)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100	A					
2022	25-100	A					
2023	25-100	A					

Defensiebreed materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd: Fysieke distributiemiddelen, infrastructurele voorzieningen, aanhangwagens/ opleggers en RCWS
Niet gemandateerd: Wissellaadsystemen, Trekker en Wielbergingsvoertuigen

Projectplanning

Oorspronkelijk	2023-2027
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2023-2027
DPO '22 (huidig tijdvak)	2023-2028

Belangrijke wijzigingen

De verwervingsvoorbereidingsfase (D-fase) is gestart en wordt naar verwachting in 2024 afgerond.

Vervanging Wissellaadsystemen, Trekker-opleggercombinaties en Wielbergingsvoertuigen (WTB)

Aanleiding

Om de operationele bevoorradingsketen bij militaire inzet te ondersteunen en om bouwmaterialen en materieel te transporteren worden door de operationele commando's uiteenlopende middelen gebruikt zoals wissellaadsystemen, trekker-opleggercombinaties, wielbergingsvoertuigen en aanhangwagens. Om deze capaciteit te blijven garanderen is vervanging van deze vloot noodzakelijk.

De nieuwe voertuigen zullen flexibel in te zetten zijn bij operaties en in de bedrijfsvoering, waarbij een deel van de behoefte zo mogelijk op een adaptieve wijze samen met de markt wordt ingevuld.

Projecttoelichting

Het programma WTB voorziet in de Defensiebrede vervanging van operationele wissellaadsystemen, trekker-opleggercombinaties en wielbergingsvoertuigen en daaraan gerelateerd materieel zoals aanhangwagens, opslag-, overslag- en fysieke distributiemiddelen.

Met dit programma wordt bijgedragen aan de volgende ondersteunende militaire capaciteiten ter ondersteuning van het joint optreden:

- Bevoorradings-, brugslag- en grondverzetcapaciteit**
Met wissellaadsystemen en de bijhorende bevoorradingsmiddelen (voor de op-, overslag en distributie van o.a. voeding en water, brandstoffen en munitie) wordt de operationele bevoorradingsketen bij militaire inzet ondersteund. Daarnaast gebruiken genie-eenheden wissellaadsystemen voor transporteren en lanceren van (vouw)brugdelen.
- Zware transportcapaciteit**
Met trekker-opleggercombinaties wordt zwaar militair materieel getransporteerd, zowel tijdens de ontplooiings- als in de inzetfase van een militaire operatie.
- Wielbergingscapaciteit**
Wielbergingsvoertuigen dragen zorg voor het bergen en afvoeren van wielvoertuigen onder operationele omstandigheden om het militaire vermogen van eenheden op peil te houden.

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	250-1000						
2022	250-1000	B	D				
2023	250-1000			D			

Vervanging Wissellaadsystemen, Trekker-opleggercombinaties en Wielbergingsvoertuigen (WTB) (vervolg)

De voertuigen moeten geschikt zijn om te opereren binnen het volledige geweldsspectrum. Daarom worden de wissellaadsystemen, de trekker-opleggercombinaties en de wielbergingsvoertuigen uitgerust met voorzieningen voor ballistische bescherming, wapenstations voor zelfbescherming en *runflat*-banden. Daarnaast wordt het informatiegestuurd optreden binnen de logistieke keten versterkt door investeringen in C4I.

In de B-fase is gebleken dat het permanent plaatsen van de gepantserde cabines voor ballistische bescherming aanzienlijke budgettaire voordelen heeft, doordat geen extra opslagfaciliteiten nodig zijn en geen in- en uitbouw van cabines meer plaatsvindt. Daarnaast biedt het permanent plaatsen van de gepantserde cabines voor de eenheden de mogelijkheid om te trainen met deze cabines (*train as you fight*). Daarom is ervoor gekozen de gepantserde cabines permanent op een gedeelte van de voertuigen te plaatsen.

Duurzaamheid

De nieuwe voertuigen moeten voldoen aan de laatste richtlijnen op het gebied van milieu, zoals de emissienorm voor dieselmotoren. Tijdens de aanbesteding wordt specifieke aandacht besteed aan brandstofbesparende technieken die zijn ingebouwd in de systemen. Tevens onderzoekt Defensie voor opleiden en trainen nieuwe onderwijsmiddelen, zoals rijsimulatoren en elektronische leeromgevingen.

Relatie met andere projecten

- Defensiebrede Vervanging Operationele Wielvoertuigen (DVOW)
- Foxtrot Spiral o voor 44 bataljonstaakgroep
- Vervanging drijvende brugslagcapaciteit
- Vervanging bouwmachines, grondverzet en wegherstel middelen
- Vervanging *Medium Range Air Defence* (Interceptiecapaciteit)
- Vervanging wegenmatlegger
- Vervanging brugleggende Tank
- Uitbreiding Role 2

Relevante Kamerstukken

- Brief over de resultaten van de onderzoeksfase (B-fase) van het programma 'Defensiebrede Vervanging Wissellaadsystemen, Trekker-opleggercombinaties en Wielbergingsvoertuigen (WTB)' (B-brief) d.d. 19-09-2022 (Kenmerk BS2022014606)
- Brief Behoeftestelling programma 'Wissellaadsystemen, trekker-opleggercombinaties en wielbergingsvoertuigen' (A-brief) d.d. 16-09-2019 (Kamerstuk 27 830, nr. 288)

Defensiebreed materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning
Oorspronkelijk 2009-2011
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak) 2014-2022
DPO '22 (huidig tijdvak) 2014-2022

Belangrijke wijzigingen
Het project loopt naar verwachting tot eind 2022. Naar verwachting wordt dit jaar voor het laatst in het DPO gerapporteerd.

Verwerving
helderheidsversterkende brillen

Aanleiding
Het is voor het grondgebonden optreden van de krijgsmacht van essentieel belang om onder alle zichtomstandigheden, zowel bij dag als bij nacht, te beschikken over voldoende *situational awareness*. De helderheidsversterkende middelen worden gebruikt voor de veiligheid en zelfbescherming en om de uitvoering van de opdracht te ondersteunen. Dit project voorziet in de vervanging van de helderheidsversterkende brillen die gebruikt worden bij het grondgebonden optreden om zo *situational awareness* bij het optreden te kunnen blijven behouden.

Projecttoelichting
De realisatie is voorzien met monoculaire en binoculaire helderheidversterkende kijkers. Deze zijn draagbaar, direct op het hoofd, of te monteren op de helm. Voor de eerste batch HV-brillen is het contract in 2016 gesloten. Deze serie is uitgeleverd aan de eenheden. Het contract voor de volgende batch is eind 2020 getekend. De leveringen worden verwacht tot en met 2022.

- Relatie met andere projecten**
Geen
- Relevante Kamerstukken**
- Antwoorden op vragen over de A-brief d.d. 08-10-2009 (Kamerstuk 27 830, nr. 66)
 - Brief behoeftestelling verwerving helderheidsversterkende brillen (A-brief) d.d. 17-07-2009 (Kamerstuk 27 830, nr. 64)

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	25-100	A					
	2022	34,7	34,7					
	2023	35,5	35,5					
	Effect op exploitatie	1,6		0,1	0,1	0,1	0,1	0,1

Maritiem materieel

Aanvulling Standard Missile 2 (SM-2) Block IIIA

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2025-2026
-----------------------	------------------

DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak) 2025-2026

DPO '22 (huidig tijdvak) 2025-2026

Belangrijke wijzigingen

Voor het lopende project zijn er geen wijzigingen. Naar aanleiding van de geopolitieke situatie heeft de Verenigde Staten besloten om de productielijn voor *Standard Missile 2 (SM-2)* raketten langer open te laten. Om in lijn met de Defensienota 2022 de inzetvoorraad munitie te vergroten, overweegt Defensie om op korte termijn een extra bestelling van SM-2 te plaatsen.

Aanleiding

De LC-fregatten hebben als hoofdtaak de verdediging tegen een luchtdreiging in de wijde omgeving. Daarbij kunnen zij bescherming bieden aan een maritieme of amfibische taakgroep of aan landobjecten nabij de kust. De fregatten beschikken daartoe over een gelaagde luchtverdediging. De SM-2 raket dient voor de verdediging op grote afstand en vormt de buitenste schil van deze verdediging, het Goalkeeper-snelvuurkanon is voor de zelfverdediging in de onmiddellijke nabijheid en de *Evolved Sea Sparrow Missile* (ESSM-raket) voor het gebied daar tussenin.

Het CZSK voert met de SM-2 raket regelmatig oefenlanceringen uit om het lanceersysteem te testen en scheepsbemanningen te trainen. Voor oefenlanceringen tot en met 2030 moet de huidige voorraad SM-2 raketten worden aangevuld.

Projecttoelichting

Bij de in 2019 aangekondigde bestelling heeft Nederland samen met andere gebruikers van deze raket kunnen aansluiten bij een bestelling van de Amerikaanse marine. Hierdoor zijn de kosten per stuk lager dan wanneer alleen voor Nederland wordt geproduceerd. Indien Defensie besluit tot de aanschaf van extra SM-2 Block IIIA raketten, zal worden gezien of een gezamenlijke bestelling met andere landen mogelijk is.

Relatie met andere projecten

Geen

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling Aanvulling *Standard Missile 2 Block IIIA* (A-brief)
d.d. 08-10-2019 (Kamerstuk 27 830, nr. 294)

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	25-100	A					
	2022	46,9	46,9					
2023	25-100		Commercieel vertrouwelijk					

Maritiem materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2017-2033
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2017-2033
DPO '22 (huidig tijdvak)	2017-2033

Belangrijke wijzigingen

Het projectbudget is aangepast als gevolg van
prijspeilbijstelling en valutakoerscorrectie.

ESSM Block 2: deelname aan
internationale productie

Aanleiding

Defensie beschikt over Luchtverdedigings- en Commandofregatten (LC-fregatten) en Multipurpose fregatten (M-fregatten) voor de ondersteuning en de beïnvloeding van landoperaties vanuit zee en voor operaties in en nabij maritieme knooppunten en transportroutes. Om deze taken te kunnen uitvoeren dienen de fregatten over een effectieve luchtverdediging te beschikken.

Technologische ontwikkelingen leiden tot nieuwe generaties van antischipraketten. Deze raketten bereiken hogere snelheden, voeren complexere manoeuvres uit en vliegen lager boven het zeeoppervlak. De huidige *Evolved Sea Sparrow Missile* (ESSM) Block 1 luchtverdedigingsraket aan boord van de LC-fregatten zal gaandeweg steeds minder geschikt zijn voor de verdediging tegen de nieuwste generatie antischipraketten. De vervangers van de M-fregatten, de *Anti Submarine Warfare* (ASW-)fregatten, worden ook met de ESSM Block 2 raket uitgerust.

Projecttoelichting

De behoeftestelling voor ESSM Block 2 is gesplitst in drie deelprojecten:

- deelname aan internationale ontwikkeling (ontwikkeling raket eind 2021 afgerond);
- deelname aan internationale productie;
- verwerving van raketten, integratie aan boord van LC-fregatten en inbedding van instandhouding in bedrijfsvoering Commando Zeestrijdkrachten.

Het deelproject deelname aan internationale productie betreft de deelname aan een internationaal samenwerkingsverband voor de productie als vervolg op de internationale ontwikkeling van ESSM Block 2. De kosten van het inrichten en in bedrijf houden van de productielijn voor ESSM Block 2 worden verdeeld tussen de deelnemende landen naar rato van de beoogde afname van raketten.

Relatie met andere projecten

- ESSM Block 2: verwerving en integratie

Relevante Kamerstukken

- Brief behoeftestelling ESSM Block 2: deelname aan internationale productie (A-brief) d.d. 27-10-2016 (Kamerstuk 27 830, nr. 191)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100						
2022	28,3	11,0	1,8	1,7	1,7	1,7	1,7
2023	30,7	11,1	2,0	2,0	2,0	1,9	1,9

Maritiem materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Twee deelprojecten ('Verwerving van raketten', en 'Inbedding van instandhouding in bedrijfsvoering Commando Zeestrijdkrachten') zijn gemandateerd, één deelproject ('Integratie aan boord van de LC-fregatten') is niet gemandateerd.

Projectplanning

Oorspronkelijk	2024-2027
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2027-2029
DPO '22 (huidig tijdvak)	2027-2029

Belangrijke wijzigingen

De B-brief van april jl. bevat de stand van zaken van het deelproject 'Integratie aan boord van de LC-fregatten'. Uit de B-fase (onderzoeksfase) is gebleken dat de ombouw van twee van de vier LC-fregatten haalbaar en betaalbaar is. Binnen dit project worden de twee nieuwste fregatten omgebouwd om de operationele relevantie te verhogen. Deze fregatten zullen als langste doorvaren en als laatste uitstromen tijdens de transitieperiode naar een vervangende capaciteit.

De twee oudste fregatten, die als eerste uitstromen, blijven tot hun uitstroom de huidige systemen gebruiken. Het aantal Evolved Sea Sparrow Missile (ESSM) Block 2 raketten dat wordt verworven binnen het eerste deelproject 'Verwerving van ESSM Block 2 raketten', is hierop aangepast. Door de korte resterende levensduur is het niet doelmatig om de twee oudste fregatten om te bouwen. Mocht Defensie in de toekomst besluiten om de LC-fregatten langer te gebruiken, dan zal op dat moment overwogen worden de twee oudste fregatten alsnog geschikt te maken voor de moderne dreiging. Er zijn nu nog geen aanwijzingen dat dit nodig is. De offerte aanvraag wordt op dit moment voorbereid waarmee de D-brief wordt voorzien voor 2023.

ESSM Block 2: Verwerving en integratie

Aanleiding

Defensie beschikt over Luchtverdedigings- en Commandofregatten (LC-fregatten) en Multipurpose fregatten (M-fregatten) voor de ondersteuning en de beïnvloeding van landoperaties vanuit zee en voor operaties in en nabij maritieme knooppunten en transportroutes. Om deze taken te kunnen uitvoeren dienen de fregatten over een effectieve luchtverdediging te beschikken.

Technologische ontwikkelingen leiden tot nieuwe generaties van antischipraketten. Deze raketten bereiken hogere snelheden, voeren complexere manoeuvres uit en vliegen lager boven het zeeoppervlak. De huidige ESSM Block 1 luchtverdedigingsraket aan boord van de LC-fregatten zal gaandeweg steeds minder geschikt zijn voor de verdediging tegen de nieuwste generatie antischipraketten. De vervangers van de M-fregatten, de Anti Submarine Warfare (ASW-)fregatten, worden ook met de ESSM Block 2 raket uitgerust.

Projecttoelichting

De ESSM Block 2 raket is de vervanger van de ESSM Block 1 raket waarmee de LC-fregatten op dit moment zijn uitgerust. In 2013 heeft Defensie besloten deel te nemen aan de internationale ontwikkeling van de ESSM Block 2 raket. Deze ontwikkeling is eind 2021 voltooid. Vervolgens is in 2016 besloten om deel te nemen aan de internationale productie van deze raket. Het project ESSM Block 2: Verwerving en integratie is het derde project in deze reeks en bestaat uit drie deelprojecten. Dat zijn

ten eerste de verwerving van de ESSM Block 2 raketten (voor de LC-fregatten en de ASW-fregatten), ten tweede de integratie van deze luchtverdedigingsraket aan boord van de LC-fregatten en ten derde de inbedding van de instandhouding van de ESSM Block 2 raket in de bedrijfsvoering van het CZSK.

Innovatie

Voor de geleiding van de nieuwe ESSM Block 2 raketten wordt de nieuwe APAR Block 2 radar aan boord van twee LC-fregatten ingebouwd. De technologie voor deze radar is ontwikkeld in het project AWW (Above Water Warfare)-cluster waarover de Kamer in 2016 is geïnformeerd (Kamerstuk 31 125 nr 73). Het AWW-cluster is in eerste instantie ontwikkeld voor de ASW-fregatten.

Relatie met andere projecten

- ESSM Block 2: deelname aan internationale productie
- Vervanging M-fregatten (ASWF)

Relevante Kamerstukken

- Brief resultaten onderzoeksfase ESSM Block 2 Verwerving en integratie (B-brief) d.d. 29-04-2022 (Kamerstuk 27 830, nr. 355)
- Brief behoeftestelling ESSM Block 2: Verwerving en integratie (A-brief) d.d. 03-05-2018 (Kamerstuk 27 830, nr. 227)

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	250-1000						
	2022	250-1000	B/D					
	2023	250-1000	B	D				

Maritiem materieel

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2020-2027
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2020-2027
DPO '22 (huidig tijdvak)	2020-2027

Belangrijke wijzigingen

De behoefte voor dit project is gewijzigd. Het oorspronkelijk beoogde licht bepantserde voertuig sluit niet meer aan bij het voorziene operationele optreden. In het toekomstig optreden vanuit zee ligt de focus op licht, snel, verspreid optreden en een kleinere logistieke ondersteuning. Op het aspect product wijzigt de behoefte naar 50 tot 100 amfibische rupsvoertuigen van een lichtere ongepantserde variant, die geschikt is voor het doorwaden van diep water. Hierdoor is het samenwerkingsverband met het Verenigd Koninkrijk en Duitsland beëindigd. Momenteel wordt de mogelijkheid onderzocht om samen met Zweden hetzelfde voertuig (MOTS) te verwerven. De D-fase wordt met één jaar verlengd door de gewijzigde behoefte.

Future Littoral All-Terrain Mobility Band Vagn (FLATM BV)

Aanleiding

Voor militaire inzet is mobiliteit van groot belang, ook bij het amfibisch optreden in kustgebieden en in zeer moeilijk begaanbaar terrein. Dit project voorziet in de mobiliteit ter ondersteuning van lichte amfibische eenheden en amfibische landingscapaciteit. Het bestaat uit voertuigen in zes varianten: logistiek, mortierdrager, medisch, herstel- en reparatie, commandovoering en algemeen transport voor personeel en materieel.

Naast het overschrijden van de technische levensduur van de huidige BV206D en Viking voertuigen speelt ook de behoefte aan een grotere zelfstandigheid op lagere niveaus een rol.

Projecttoelichting

Dit project voorziet in de vervanging van de huidige BV206D en Viking-voertuigen voor zover deze een ondersteunende taak hebben. De kwantitatieve behoefte berust op het nieuwe optreden van het Korps Mariniers en bedraagt tussen de 50 en 100 ongepantserde voertuigen. Daarnaast wordt een optie op extra voertuigen opgenomen in het contract voor het geval de realisatie van het kleinere *all-terrain* patrouillevoertuig niet haalbaar of kosteneffectief blijkt.

De belangrijkste kenmerken van de FLATM zijn:

- Amfibisch inzetbaar;
- Inzetbaar in extreem terrein en extreme weersomstandigheden;
- Relatief lichte en flexibele capaciteit, passend bij de aard van lichte amfibische infanterie.

Duurzaamheid

Omdat het een *Military-off-the-Shelf* (MOTS) voertuig betreft dat wereldwijd inzetbaar moet zijn onder extreme omstandigheden, waaronder zeer lage temperaturen, zijn de mogelijkheden voor lage emissietechnologie beperkt. Wel zijn en worden de mogelijkheden tot emissiebeperking steeds met de leverancier besproken.

Relatie met andere projecten

- *Future Littoral All-Terrain Mobility* Patrouillevoertuigen (FLATM-PV)
- Licht Indirect Vurend Systeem (LIVS)
- *Midlife Upgrade Landing Craft Utility* (MLU LCU)

Relevante Kamerstukken

- Brief behoeftstelling *Future Littoral All-Terrain Mobility Band Vagn* (A-brief) d.d. 24-09-2020 (Kamerstuk 27 830, nr. 314).

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	100-250						
2022	100-250	D					
2023	100-250		D				

Maritiem materieel

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2015-2020
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2015-2025
DPO '22 (huidig tijdvak)	2015-2024

Belangrijke wijzigingen

Het projectbudget is aangepast als gevolg van prijspeilbijstelling. Ten opzichte van de Afwijkingsrapportage van het DPO 2021 zijn er geen wijzigingen. Het instandhoudingsprogramma is op twee onderzeeboten voltooid en op de derde boot is het programma in uitvoering. De onderdelen voor deze boot zijn reeds aangeschaft en worden de komende jaren als reservedelen ingezet voor de boten die in de vaart blijven. Zoals gemeld in deze Afwijkingsrapportage is langer doorvaren met de Walrusklasse nodig om een operationele 'capability gap' te voorkomen tot aan de instroom van de nieuwe onderzeeboten. Dit heeft tot gevolg dat het instandhoudingsprogramma niet meer op de vierde onderzeeboot zal worden uitgevoerd. Het effect daarvan op tijdsplanning en financiën van het instandhoudingsprogramma Walrusklasse is in dit DPO verwerkt.

Instandhouding Walrusklasse onderzeeboten

Aanleiding

De Walrusklasse onderzeeboten worden veelal in een zelfstandige rol ingezet voor onder meer het vergaren van inlichtingen en het beschermen van de oppervlaktevloot tegen de onderwaterdreiging. De onderzeeboten van de Walrusklasse zijn sinds 1990 in gebruik en bij het ontwerp is uitgegaan van een levensduur van 25 jaar. Door het toenemende belang van operaties in kustwateren wordt minder op grote diepte geopereerd dan aanvankelijk voorzien. Hierdoor is de fysieke belasting van de romp, de belangrijkste beperkende factor voor de levensduur, minder groot dan in het ontwerp voorzien. Om de periode tot de instroom van de nieuwe onderzeeboten te overbruggen wordt een levensduurverlengend programma uitgevoerd.

Projecttoelichting

Om de huidige Walrusklasse onderzeeboten in het gewijzigde operationele scenario veilig en doelmatig te kunnen exploiteren, zijn op vier terreinen aanpassingen nodig. Deze hebben alle betrekking op de veiligheid en de instandhouding van de huidige capaciteiten. Het betreft de vernieuwing van de drukhuid conservering, de vervanging van verouderde primaire sensoren zoals de sonar en navigatieperiscoop, de vervanging van grote delen van het centrale computersysteem, het *Combat Management System* (CMS), en de vervanging of aanpassing van een aantal platformsystemdelen.

Relatie met andere projecten

- Verbetering MK48 torpedo

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling Instandhoudingsprogramma Walrusklasse onderzeeboten (A-brief) d.d. 13-06-2008 (Kamerstuk 31 200 X, nr. 129)
- Aanbiedingsbrief Voortgangsrapportage Vervanging onderzeebootcapaciteit 2022 d.d. 01-04-2022 (Kamerstuk 34 225, nr. 35)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100						
2022	90,6	78,6	5,0	7,0			
2023	91,5	78,9	5,3	7,4			

Maritiem materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Niet gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2015-2019
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2017-2023
DPO '22 (huidig tijdvak)	2017-2024

Belangrijke wijzigingen
Het projectbudget is aangepast als gevolg van prijspeilbijstelling. Twee van de vier LC-fregatten zijn opgeleverd en inzetgereed. Voor een aantal restpunten uit de testfase van deze fregatten vindt herontwerp plaats. De hieruit voorkomende wijzigingen worden vanaf de ombouw van het derde fregat aan boord van alle fregatten geplaatst. Om inzetbaarheid van de fregatten te garanderen, zijn tot die tijd tijdelijke oplossingen doorgevoerd.

Het IP-programma voor het derde fregat vordert en najaar 2022 wordt gestart met de binnenliggende beproevingsfase. Het IP-programma van het vierde fregat is gestart. De langere doorlooptijd van het project vervanging 127 mm kanon heeft invloed op de voltooiing van het IP-programma voor het vierde fregat. Hierdoor verschuift de testfase en voltooiing van het IP-programma van het laatste schip naar 2024.

Instandhoudingsprogramma Luchtverdedigings- en Commando-fregatten (IP LC-fregatten)

Aanleiding
Voor het verdedigen van maritieme taakgroepen, het ondersteunen van amfibisch en landoptreden, het uitvoeren van *maritime security operations* en *Ballistic Missile Defence*, beschikt Defensie over vier luchtverdedigings- en commandofregatten (LC-fregatten). Deze fregatten zijn tussen 2002 en 2005 in dienst gesteld en bereiken naar verwachting vanaf 2032 het einde van de levensduur. Om tot die tijd de inzetbaarheid en de doelmatige exploitatie van de LC-fregatten te waarborgen, wordt halverwege de levensduur een instandhoudingsprogramma uitgevoerd.

Projecttoelichting
Het instandhoudingsprogramma wordt uitgevoerd op alle vier LC-fregatten en omvat 41 deelprojecten ingedeeld in twee categorieën. Deelprojecten gerelateerd aan ARBO, milieu en zeewaardigheid zijn noodzakelijk om te blijven voldoen aan wet- en regelgeving. Zij betreffen onder andere het garanderen van veilig manoeuvreren en navigeren, het verbeteren van de voedselveiligheid, de kwaliteit van het drinkwater en van de brandveiligheid en het aanpassen van de munitiebergplaats.

Deelprojecten gerelateerd aan instandhouding zijn noodzakelijk om systemen doelmatig in stand te kunnen houden of te voorkomen dat systemen niet meer kunnen worden onderhouden. De belangrijkste betreffen de aanpassing of vervanging van delen van het platformmanagementsysteem *Integrated Monitoring & Control System* (IMCS) en het *Combat Management System* (CMS). Naast verbeteringen aan het IMCS en

het CMS worden (delen van) systemen aangepast of vervangen indien ze niet meer doelmatig kunnen worden onderhouden.

In het instandhoudingsprogramma zijn geen deelprojecten opgenomen die leiden tot operationele verbeteringen.

- Relatie met andere projecten**
- *Maritime Ballistic Missile Defence* (MBMD)
 - Vervanging 127 mm kanon Luchtverdedigings- en Commandofregatten

- Relevante Kamerstukken**
- Resterende hoofdcontract Instandhoudingsprogramma LC-Fregatten d.d. 29-05-2017 (Kamerstuk 27 830, nr. 200)
 - Stand van zaken van de gecombineerde onderzoeks- en verwervingsvoorbereidingsfase van het project Instandhoudingsprogramma LC-Fregatten (BD-brief) d.d. 09-12-2016 (Kamerstuk 27 830, nr. 194)
 - Behoeftestelling Instandhoudingsprogramma LC-Fregatten (A-brief) d.d. 04-02-2014 (Kamerstuk 27 830, nr. 123)

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	25-100						
	2022	195,2	185,4	6,7	3,2			
	2023	205,1	178,3	20,1	5,3	1,5		

Maritiem materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Niet gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2018-2021
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2018-2023
DPO '22 (huidig tijdvak)	2018-2024

Belangrijke wijzigingen

In mei 2021 heeft de Amerikaanse marine een succesvolle SM-3 lancering en interceptie op een exo-atmosferisch vliegend testobject uitgevoerd op basis van radardetectie en -tracking door de SMART-L MM/N radar van het eerste Nederlandse LC-fregat. Met deze test is de functionele werking van een deel van de zogenoemde *Early Warning Capability* (EWC) van de nieuwe radar en MBMD-keten uit dit project aangetoond en is de radar *Initial Operational Capable* (IOC) verklaard. Het tweede LC-fregat is ook uitgerust met de nieuwe SMART-L MM/N radar. Dit fregat staat ingepland om nieuwe functionaliteiten binnen de EWC te testen tijdens een vergelijkbare oefening medio 2023. Met positieve resultaten kan de radar *Full Operational Capable* (FOC) worden verklaard. De inbedrijfstelling en integratie van de nieuwe SMART-L MM/N radar op het derde LC-fregat is in volle gang. Het tijdvak voor het vierde fregat is aangepast aan planning voor het instandhoudingsprogramma van de LC-fregatten. De nieuwe SMART-L MM/N radar wordt conform planning aan boord van de fregatten geplaatst. De testfase en oplevering kan echter alleen plaatsvinden als alle verbouwactiviteiten van het Instandhoudingsprogramma en het project Vervanging 127mm kanon zijn voltooid. De voltooiing van het project verschuift hierdoor naar 2024. Het projectbudget is aangepast als gevolg van prijspeilbijstelling en aangevuld met extra budget voor de genoemde testen in 2023.

Maritime Ballistic Missile Defence (MBMD)

Aanleiding

Door de vervanging van de SMART-L radar aan boord van de Luchtverdedigings- en Commandofregatten (LC-fregatten) door een nieuwe sensor (SMART-L MM/N) levert Nederland een belangrijke bijdrage aan de Europese en bondgenootschappelijke raketverdediging en wordt de operationele relevantie van de fregatten voor het tweede deel van de levensduur vergroot. Deze modificatie sluit aan bij de prioriteiten van de NAVO en bij het Smart Defence initiatief. In dit kader worden landen aangemoedigd zich toe te leggen op specifieke, hoogwaardige capaciteiten.

Projecttoelichting

Met dit project worden de LC-fregatten voorzien van een SMART-L MM/N radar met aanvullende sensorcapaciteit (*Early Warning Capability*) voor de vroegtijdige waarneming en tracking van ballistische raketten. Nederland heeft LC-fregatten met de verbeterde SMART-L MM/N radar als *early warning* sensorplatforms aangeboden aan het *Active Layered Theatre Ballistic Missile Defence* (ALTBMD) programma van de NAVO. Laatstgenoemde programma is opgegaan in het *Ballistic Missile Defence* (BMD) programma van de NAVO. Eind mei 2021 heeft de Amerikaanse marine op basis van SMART-L-data van het eerste Nederlandse LC-fregat dat met gemodificeerde SMART-L MM/N radar is uitgerust een succesvolle interceptie uitgevoerd.

Bij deze test heeft een Amerikaans fregat een exo-atmosferisch vliegend testobject onderschept op basis van SMART-L MM/N data zonder het object bij lancering van de zelfverdedigingsraket zelf te zien. Tijdens de vlucht van de raket kwam het testobject binnen radarbereik van het Amerikaanse fregat die vervolgens is overgeschakeld naar eigen data om het object te neutraliseren. Met deze test is de functionele werking van een deel van de zogenoemde *Early Warning Capability* (EWC) van de nieuwe radar en MBMD-keten uit dit project aangetoond.

Innovatie

De SMART-L MM/N is ontwikkeld met ondersteuning van Defensie en is wereldwijd de eerste grondgebonden roterende radar die in staat is om exo-atmosferisch objecten automatisch te detecteren en te volgen.

Relatie met andere projecten

- Instandhoudingsprogramma Luchtverdedigings- en Commandofregatten (IP LC-fregatten)
- Vervanging 127 mm kanon Luchtverdedigings- en Commandofregatten

Relevante Kamerstukken

- Brief over de resultaten van de gecombineerde B/C/D-fase d.d. 16-05-2012 (Kamerstuk 27 830, nr. 100)
- Brief behoeftestelling van het project MBMD (A-brief) d.d. 26-09-2011 (Kamerstuk 27 830, nr. 91)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	100-250						
2022	145,1	141,9	3,1				
2023	149,5	142,9	6,6				

Maritiem materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2021-2022
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2022-2023
DPO '22 (huidig tijdvak)	2022-2023

Belangrijke wijzigingen
De verwervingsvoorbereidingsperiode is voltooid met het ondertekenen van het uitvoeringscontract op 17 december 2021. Op 3 maart 2022 is Zr.Ms. Johan de Witt versleept naar Vlissingen en is gestart met de uitvoering van de werkzaamheden. De geplande doorlooptijd is een jaar. Vanaf april 2023 wordt het schip weer terug verwacht in Den Helder.

Het projectbudget is aangepast als gevolg van prijspeilbijstelling.

Midlife Update Zr.Ms. Johan de Witt

Aanleiding
De Landing Platform Docks (LPD's) leveren een belangrijke bijdrage aan het expeditionaire vermogen van de krijgsmacht. Defensie is met deze schepen en bijbehorende eenheden in staat gevechtskracht vanuit zee op het land uit te oefenen. Een LPD vervult bij het optreden op en vanuit zee een belangrijke rol vanwege de combinatie van commandovoerings- en transportcapaciteiten. Nationale en internationale staven geven vanaf een LPD leiding aan het geïntegreerde optreden van vloot- en marinierseenheden. Zr.Ms. Johan de Witt beschikt over faciliteiten voor commandovoering van een maritieme (landings)operatie en over een hospitaal (Role-2). Beide capaciteiten zijn binnen de NAVO en de EU schaars. Ook de mogelijkheid om langdurig met meerdere helikopters te opereren maakt het LPD tot een waardevolle capaciteit.

Defensie voert op gezette tijden regulier onderhoud uit, maar dit voorkomt niet dat componenten en installaties verouderen. Halverwege de levensduur is het noodzakelijk om een *Midlife Update* (MLU) uit te voeren.

Projecttoelichting
Voor het verzekeren van de inzetbaarheid van Zr.Ms. Johan de Witt gedurende de gehele levensduur wordt een MLU uitgevoerd. Zonder MLU zullen de instandhoudingskosten in de loop der jaren fors toenemen en zal de beschikbaarheid van het schip verminderen als gevolg van defecte componenten en *obsolescence*. De werkzaamheden tijdens de MLU betreffen drie categorieën.

Bij de technische instandhouding gaat het erom de systemen technisch inzetbaar te houden. Bij de operationele instandhouding worden de bestaande systemen voorzien van de laatste technieken zodat het schip operationeel bij de tijd blijft. Ten slotte is op onderdelen een doorontwikkeling en uitbreiding van operationele mogelijkheden wenselijk. De werkzaamheden omvatten een scala aan vervangingen en modificaties op het gebied van de voortstuwing, het casco, het leidingwerk, de radars, de communicatieapparatuur, de netwerken, de bewakings- en bedienings-installatie, de elektriciteitsvoorziening en de zelfverdediging.

- Relatie met andere projecten**
- Verwerving *Softkill* Torpedo Defensiesysteem

- Relevante Kamerstukken**
- Brief behoeftstelling *Midlife Update* Zr.Ms. Johan de Witt (A-brief) d.d. 03-05-2018 (Kamerstuk 27 830, nr. 221)

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	25-100						
	2022	93,8	77,9	15,9				
	2023	97,1	80,5	16,6				

Maritiem materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2014-2020
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2015-2024
DPO '22 (huidig tijdvak)	2015-2024

Belangrijke wijzigingen
Naar verwachting wordt in het najaar van 2022 een contract getekend. Daarna zal de ombouw van de eerste Landing Craft Utility (LCU) starten.

Midlife Upgrade Landing Craft Utility (MLU LCU)

Aanleiding
Het project betreft de aanpassing en verbetering van de huidige vijf LCU's. Voor het zekerstellen van de operationele beschikbaarheid van de LCU wordt een *Midlife Upgrade* (MLU) uitgevoerd. Daarnaast wordt de LCU de laatste jaren ingezet als multifunctioneel ondersteuningsvaartuig met een breder takenpakket waarvoor de voorzieningen van het vaartuig in beperkte mate geschikt zijn.

Projecttoelichting
De huidige vijf LCU's zijn sinds 1997 in de vaart en hebben een verwachte technische levensduur van 30 jaar. De LCU's zijn destijds ontworpen als landingsvaartuig. In de praktijk worden de vaartuigen ingezet als multifunctionele ondersteuningsvaartuigen met een breder takenpakket. Zo kunnen LCU's met toegevoegde eenheden worden ingezet als uitvalsbasis voor speciale eenheden, als ondersteunend logistiek platform (voeding, onderdak, onderhoud), als platform voor medische eenheden en als *Intelligence Surveillance & Reconnaissance* platform. De LCU's worden ook ingezet als ondersteunend platform voor eenheden bij anti-piraterijoperaties.

De huidige LCU's hebben echter geen voorzieningen voor toegevoegde eenheden en materieel, waardoor de materiële en personele inzetduur beperkt is. Het project voorziet in de operationele aanpassing en modernisering van LCU's door het verbeteren van de sensor-, wapen- en communicatiesystemen, het aanbrengen van (ballistische) beschermingsmiddelen en modulaire voorzieningen voor toegevoegd personeel en materieel. Door de uitvoering van de MLU wordt de levensduur van de vaartuigen verlengd met vijf jaar tot 2032.

Relatie met andere projecten
Geen

- Relevante Kamerstukken**
- Brief behoeftestelling van het project *Midlife Upgrade Landing Craft Utility* (A-brief) d.d. 01-07-2014 (Kamerstuk 27 830, nr. 132)

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	25-100	A					
	2022	25-100	A					
	2023	25-100	A					

Maritiem materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2011-2016
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2011-2026
DPO '22 (huidig tijdvak)	2011-2026

Belangrijke wijzigingen
Defensie heeft inmiddels een aantal MK48 Torpedo's (modificatiestandaard 7 *Advanced Technology*) tot haar beschikking. Het projectbudget is aangepast als gevolg van prijspeilbijstelling en valutakoerscorrectie.

Verbetering MK48 torpedo

Aanleiding
De Walrusklasse onderzeeboten beschikken over één wapensysteem: de torpedo. Sinds de bouw van de boten wordt het type MK48, modificatiestandaard 4 (mod 4) gebruikt. Deze is van Amerikaanse makelij en in de jaren '70 ontworpen voor inzet in diep water. De omstandigheden voor een succesvolle inzet van een torpedo zijn in ondiep water veel complexer dan de omstandigheden in diep water.

Projecttoelichting
De huidige torpedo MK48 mod 4 heeft beperkte mogelijkheden om kleine doelen in ondiep water te bestrijden. De MK48 mod 4 is in gebruik geweest bij de marines van Australië, Canada en de Verenigde Staten. Australië en de Verenigde Staten zijn reeds overgeschakeld op de mod 7, die beter geschikt is voor het gebruik in ondiep water. Reserveonderdelen voor de mod 4 worden niet meer geproduceerd en zijn nu al schaars.

Door de huidige torpedo te moderniseren, zal de samenwerking met andere gebruikers mogelijk blijven. Deze samenwerking behelst uitwisseling van technische en operationele informatie over oefenlanceringen, opgeslagen in een gemeenschappelijke database. Deze samenwerking bevordert een doeltreffende inzet van de MK 48 en heeft financiële voordelen, omdat minder Nederlandse oefenlanceringen nodig zijn.

Relatie met andere projecten
• Instandhouding Walrusklasse onderzeeboten

Relevante Kamerstukken
• Brief Aanvulling munitievoorraden fase 2 (A-brief) d.d. 19-10-2018 (Kamerstuk 27 830 nr. 265)
• Brief over de aanvulling op de behoeftestelling verbetering van de MK48 Heavy Weight torpedo d.d. 30-01-2015 (Kamerstuk 27 830, nr. 145)
• Behoeftestelling Modificatie MK48 torpedo (A-brief) d.d. 17-09-2009 (Kamerstuk 32 123 X, nr. 6)

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	25-100						
	2022	208,4	144,7	18,7	22,1	17,9	3,0	1,2
	2023	214,9	133,1	16,8	10,8	16,2	14,6	12,1

Maritiem materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2024-2028
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2024-2028
DPO '22 (huidig tijdvak)	2024-2028

Belangrijke wijzigingen
Het afgelopen jaar zijn contracten getekend om de *Weapons Stations* van de *Oceangoing Patrol Vessels* (OPV) en het *Joint Support Ship* (JSS) Zr.Ms. Karel Doorman te verbeteren. Het eerste systeem wordt in de tweede helft van 2023 door de leverancier geleverd en vervolgens ingebouwd in de eerste helft van 2024.

Verbetering Remote Controlled
Weapon Stations OPV/JSS

Aanleiding
Defensie beschikt over *Oceangoing Patrol Vessels* (OPV) en het *Joint Support Ship* Zr.Ms. Karel Doorman. De OPV's kunnen opereren in het lage deel en het JSS kan opereren in het hoogste deel van het geweldsspectrum. Voor de zelfverdediging tegen kleine bootjes op zee op korte afstand beschikken deze schepen momenteel over in totaal achttien geautomatiseerde *Self Defence Weapon Stations*.

Deze *Weapon Stations* zijn in gebruik sinds de introductie van de OPV's en het JSS. Diverse beproevingen brachten een aantal operationele beperkingen van deze systemen aan het licht waarvoor verbetering nodig is.

Projecttoelichting
De geconstateerde beperkingen hebben te maken met de gehele keten van de sensor tot aan het wapensysteem. Aanvankelijk betrof dit project alleen het wegnemen van deze beperkingen. Daarnaast krijgen deze *Weapon Stations* de komende jaren te maken met problemen bij de verkrijgbaarheid van reservedelen (*obsolescence*). De oorspronkelijke behoefte is daarom uitgebreid om te voorzien in oplossingen voor *obsolescence*. Tevens is dit project uitgebreid met de verwerving van drie nieuwe *Weapon Stations* voor het LPD Zr.Ms. Johan de Witt.

Het uitgangspunt is om de reeds in gebruik zijnde achttien systemen te verbeteren met ondersteuning van de oorspronkelijke leveranciers. Deze leveranciers bieden inmiddels verbeteringen aan die bovengenoemde beperkingen kunnen wegnemen. Voor Zr.Ms. Johan de Witt worden nieuwe systemen aangeschaft die al beschikken over de verbeteringen die nodig zijn.

- Relatie met andere projecten**
- *Midlife Update Oceangoing Patrol Vessels* (OPV)
 - *Midlife Update* Zr.Ms. Johan de Witt
 - Vervanging M-fregatten (ASWF)
 - Verwerving *Combat Support Ship*

Relevante Kamerstukken
Geen

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	<25						
	2022	25-100	A					
	2023	27,8	5,2	4,8	9,9	6,2	1,7	

Maritiem materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2019-2023
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2023-2029
DPO '22 (huidig tijdvak)	2023-2029

Belangrijke wijzigingen

Ten opzichte van de Afwijkingsrapportage van mei jl. zijn er geen wijzigingen op de planning. Het projectbudget is aangepast als gevolg van prijspeilbijstelling.

De ombouw van het eerste schip is in volle gang. De oude systeemdelen evenals een deel van de draagconstructie zijn verwijderd om de nieuwe systeemdelen in te kunnen bouwen. Met de leverancier is een inbouwvolgorde vastgesteld waarbij gestart zal worden met het munitie- en opslagsysteem. De levering van het eerste munitiesysteem door de leverancier wordt eind 2022 verwacht.

Vervanging 127 mm kanon Luchtverdedigings- en Commandofregatten

Aanleiding

Defensie beschikt over Luchtverdedigings- en Commandofregatten (LC-fregatten). Fregatten zijn veelzijdig inzetbare marineschepen die de ruggengraat vormen van de oppervlaktevloot. De LC-fregatten zijn uitgerust met gelaagde sensor-, wapen- en commandosystemen voor de inzet op de korte, middellange en lange afstand. Het 127mm kanon vormt hiervan een integraal onderdeel. Het kanon wordt ingezet tegen zeedoelen om te waarschuwen of deze te neutraliseren. Ook kan het kanon worden ingezet tegen doelen op het land ter ondersteuning van amfibische en landoperaties.

Bij de bouw van de LC-fregatten, rond de eeuwwisseling, zijn gebruikte 127mm kanons geïnstalleerd. Deze kanons zijn gebouwd aan het eind van de jaren zestig van de vorige eeuw. De technische en operationele levensduur van dertig jaar is overschreden. Vaak zijn deze 127mm kanons door technische problemen niet inzetbaar. Daarnaast vergt het kanon zowel aan boord als aan de wal veel onderhoud, terwijl sommige onderdelen niet langer verkrijgbaar zijn. Verder voldoen het kanon, het munitie-opvoersysteem en de munitiebergplaats op het schip niet meer aan de thans geldende arbo-eisen. Vervanging van het kanon is noodzakelijk.

Projecttoelichting

Het project 'Vervanging 127mm kanon' betreft de verwerving en installatie aan boord van operationele kanonsystemen voor de LC-fregatten inclusief bijbehorend (semi-)automatisch munitie-

opvoersysteem, de aanpassing van de munitiebergplaats aan boord en de bijhorende *Integrated Logistic Support*.

Zoals uiteengezet in de Afwijkingsrapportage omvatten de werkzaamheden voor dit project de ombouw van apparatuur die is verspreid over drie boven elkaar liggende dekken in het schip. De scheepsaanpassingen in dit project zijn dermate omvangrijk dat de activiteiten alleen tijdens groot onderhoud aan de fregatten uitgevoerd kunnen worden. Met de voorbereidingen van de eerste ombouw is duidelijk geworden dat de vervanging van het 127mm kanon in combinatie met de geplande werkzaamheden voor andere projecten aan de fregatten meer werk en tijd kost dan was voorzien. Hierdoor is de grootonderhoudperiode van elk schip verlengd met drie kwartalen en neemt dit project voor alle schepen tezamen drie jaar meer tijd in beslag. De voltooiing van dit project van het laatste schip is voorzien voor 2029.

Relatie met andere projecten

- Instandhoudingsprogramma Luchtverdedigings- en Commandofregatten (IP LC-fregatten)

Relevante Kamerstukken

- Brief behoeftstelling Vervanging 127 mm kanon LC-fregatten (A-brief) d.d. 03-05-2018 (Kamerstuk 27 830, nr. 218)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	100-250						
2022	131,7	42,2	25,5	20,6	19,2	10,5	13,6
2023	137,1	43,0	26,8	21,7	20,2	11,1	14,3

Maritiem materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Niet gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2024-2030
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2025-2029
DPO '22 (huidig tijdvak)	2025-2029

Belangrijke wijzigingen
Als gevolg van de extra investeringen uit de Defensienota 2022 zijn de projectomvang en budget aangevuld met een volledig systeem voor het *Combat Support Ship*.

Defensie verwacht binnenkort offertes te ontvangen. Gezien de nauwe relatie met het project ‘Vervanging M-fregatten’ wordt de D-brief voorzien voor begin 2023.

Vervanging Close-in Weapon System

Aanleiding
Van de huidige grotere oppervlakteschepen van het CZSK beschikken de Multipurpose fregatten (M-fregatten), de Luchtverdedigings- en Commandofregatten (LC-fregatten), de twee amfibische *Landing Platform Docks* (LPD's) en het bevoorradingsschip *Joint Support Ship* (JSS) over het Goalkeeper-systeem voor de zelfverdediging op korte afstand tegen luchtdreigingen, waaronder antischipraketten en kleine oppervlaktedoelen. Dit wapensysteem is in gebruik sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw. Momenteel voert Defensie een instandhoudingsprogramma uit voor dit wapensysteem dat de levensduur ervan tot 2025 verlengt. De Goalkeepers van enkele van de genoemde schepen worden vanaf 2025 vervangen door een *Close-in Weapon System* (CIWS) om de effectieve zelfverdediging van deze schepen te waarborgen. Ook de nieuwe ASW-fregatten worden hiermee uitgerust.

Projecttoelichting
De kwalitatieve behoefte bestaat uit een wapensysteem om tijdens operaties op open zee en in kustwateren op relatief korte afstand luchtdoelen en oppervlaktedoelen te kunnen bestrijden, ook bij een hoge dreiging. Defensie schaft met dit project binnen het projectbudget nieuwe systemen aan voor beide LPD's, het CSS en het JSS en schaft met het projectbudget van project Vervanging M-fregatten' extra systemen aan voor de ASW-fregatten. De Goalkeeper-systemen van de huidige M-fregatten worden niet vervangen omdat deze schepen het einde van hun levensduur naderen.

Het tweede bevoorradingsschip (*Combat Support Ship*, CSS) zou aanvankelijk niet worden voorzien van een *Close-In Weapon System*. Wel was het schip hierop voorbereid. Met de Defensienota 2022 is besloten ook het CSS van dit systeem te voorzien. De vervanging van de Goalkeepers van de LC-fregatten zijn geen onderdeel van dit project. Defensie beziet nog of, en zo ja hoe de Goalkeepers van de huidige LC-fregatten alsnog moeten worden vervangen.

Innovatie
Voor de vuurleiding wordt technologie toegepast uit het project AWW (*Above Water Warfare*)-cluster waarover de Kamer in 2016 is geïnformeerd (Kamerstuk 31 125, nr. 73). Het AWW-cluster is in eerste instantie ontwikkeld voor de ASW-fregatten. Voor de actieve geleiding wordt gebruikt gemaakt van de Pharos-radar die met ondersteuning van Defensie in verschillende technologieprojecten is ontwikkeld en met dit project productierijp wordt gemaakt.

Relatie met andere projecten
• Vervanging M-fregatten (ASWF)

Relevante Kamerstukken
• Brief resultaten onderzoeksfase Vervanging *Close-In Weapon System* (B-brief) d.d. 14-01-2021 (Kamerstuk 27 830, nr. 329)
• Brief behoeftestelling Vervanging *Close-In Weapon System* (A-brief) d.d. 03-05-2018 (Kamerstuk 27 830, nr. 220)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	100-250						
2022	100-250	B/D					
2023	100-250	B	D				

Maritiem materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Niet gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2024-2034
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2024-2034
DPO '22 (huidig tijdvak)	2026-2030

Belangrijke wijzigingen
De Kamer is op 16 juni jl. geïnformeerd over de resultaten van de onderzoeksfase (B-fase). Defensie vervangt de tien huidige hulpvaartuigen door vier zeegaande en vier havenduikvaartuigen. Dat is mogelijk door taken van de nieuwe vaartuigen te combineren en sommige taken anders te beleggen. Voor de voortstuwing en energievoorziening krijgen deze vaartuigen de beschikking over klimaatneutrale technologie die methanol kan gebruiken als brandstof. Op dit moment wordt de offerte aanvraag voorbereid.

Vervanging hulpvaartuigen

Aanleiding
Defensie beschikt binnen het CZSK over tien vaartuigen die diverse ondersteunende taken verrichten. Deze hulpvaartuigen zijn tussen 1987 en 2006 in dienst gekomen. Tussen 2024 en 2034 bereiken de hulpvaartuigen gefaseerd het einde van hun levensduur.

Aangezien de functionaliteiten van deze hulpvaartuigen ook in de toekomst van belang blijven, wil Defensie deze vaartuigen tijdig vervangen. Het betreft de volgende te vervangen vaartuigen:

- het marine opleidingsvaartuig Van Kinsbergen;
- het torpedowerk- en ondersteuningsschip voor onderzeeboten Zr.Ms. Mercuur;
- twee hydrografische opnemingsvaartuigen: Zr.Ms. Luymes en Snellius;
- het transport- en ondersteuningsschip in het Caribische Gebied: Zr.Ms. Pelikaan;
- vier duikvaartuigen van de Cerberusklasse: Cerberus, Argus, Nautilus en Hydra en het duikopleidingsvaartuig Soemba.

Projecttoelichting
In de Defensienota 2018 zijn deze vervangingsinvesteringen als afzonderlijke projecten opgenomen. Het betreft echter vaartuigen met vergelijkbare eigenschappen. Om schaalvoordelen te kunnen benutten wordt de vervanging van deze vaartuigen daarom als één project beschouwd.

De nieuwe hulpvaartuigen worden in gebruik genomen in de periode 2026-2030. De hulpvaartuigen worden vervangen op het moment dat hun technische levensduur eindigt, of nog daarvoor. Defensie heeft hiervoor gekozen vanwege de doelmatigheidswinst van grotendeels gelijke schepen en de aaneengesloten vervanging. Als enige van de tien te vervangen schepen zal het marine opleidingsvaartuig tot kort na het einde van de technische levensduur in gebruik blijven. De Koninklijke Marine zal het gebruik daarvan nauwgezet monitoren en het benodigde onderhoud aan dit vaartuig uitvoeren, waarbij veiligheid voorop staat.

Defensie besteedt de instandhouding van de schepen uit aan de nog te selecteren Nederlandse bouwer van de schepen. Dit vermindert de onderhoudstaken van de Koninklijke Marine en het versterkt de positie van het Nederlandse bedrijfsleven op het gebied van klimaatneutrale technologie. Gezien het gebruikersprofiel spelen wezenlijke belangen van nationale veiligheid een rol bij de instandhouding van de vaartuigen door een externe partij. Defensie besteedt het contract aan in concurrentie tussen Nederlandse aanbieders, met toepassing van artikel 346 VWEU (Verdrag betreffende de Werking van de Europese Unie). Het contract zal het ontwerp, de bouw, de levering en de instandhouding van de hulpvaartuigen omvatten. De Kamer zal naar verwachting in 2024 een D-brief ontvangen over het resultaat van de verwervingsvoorbereidingsfase (D-fase).

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	250-1000						
	2022	250-1000	A/B	D				
	2023	250-1000	A/B		D			

Vervanging hulpvaartuigen (vervolg)

Duurzaamheid

De nieuwe hulpvaartuigen krijgen de beschikking over klimaatneutrale technologie voor voortstuwing en energievoorziening met methanol als brandstof. De beperking van de emissie-uitstoot is het hoogst als de vaartuigen methanol gebruiken die zelf ook op klimaatneutrale wijze is geproduceerd.

Maar aangezien deze brandstof pas in de toekomst breed verkrijgbaar zal zijn, zijn diesel en niet-groene methanol voorlopig nog mogelijkheden om op terug te vallen om de inzetbaarheid van de vaartuigen te garanderen.

Relatie met andere projecten

Geen

Relevante Kamerstukken

- Brief resultaten onderzoeksfase vervanging hulpvaartuigen (B-brief) d.d. 16-06-2022 (Kamerstuk 27 830, nr. 361)
- Behoeftestelling project 'Vervanging hulpvaartuigen CZSK' (A-brief) d.d. 07-05-2020 (Kamerstuk 27 830, nr. 305)

Maritiem materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Niet gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2025-2027
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2028-2029
DPO '22 (huidig tijdvak)	2028-2029

Belangrijke wijzigingen
Ter vervanging van de M-fregatten schaft Defensie twee *Anti Submarine Warfare* fregatten (ASWF) aan, en tevens twee fregatten voor België. In de D-fase wordt het basisontwerp met groter detail uitgewerkt om te komen tot een uitvoerbaar contractontwerp. Uit de extra informatie die in de D-fase beschikbaar kwam, blijkt dat de eisen voor onderwatergeluid, schok, temperatuur en stabiliteit een grotere invloed hebben op de maatvoering en het gewicht dan aanvankelijk werd verwacht. Het schip moet groter worden om het eisenpakket te accommoderen om te komen tot een schaalbaar en toekomstvast fregat.

Defensie heeft inmiddels offertes ontvangen van de twee grootste leveranciers. Na een prijsonderzoek van de Auditdienst Rijk volgen contractonderhandelingen. Met België wordt – gezien een verschil in besluitvormingsprocessen - in detail afgestemd over de besluitvormingsstappen die volgen na het bereiken van overeenstemming met leveranciers tot aan verzending van de D-brief.

Om tot een contractontwerp te komen waarin alle systemen fysiek passen bleek meer tijd nodig. Als gevolg hiervan verwacht Defensie de D-brief begin 2023 naar de

Vervanging M-fregatten (ASWF)

Aanleiding
Fregatten zijn veelzijdig inzetbare schepen en vormen de ruggengraat van de oppervlaktevloot. Het zijn belangrijke eenheden om te zorgen voor veiligheid op zee én voor de maritieme verdediging van het eigen en bondgenootschappelijk grondgebied inclusief het Caribische deel van het Koninkrijk. Veiligheid op zee is van belang omdat Nederland sterk afhankelijk is en blijft van onbelemmerd zeetransport. Nederland vervult een belangrijke knooppuntfunctie in de mondiale economie, inclusief de informatie-, aan- en afvoerlijnen.

Bij maritieme gevechtsoperaties zijn fregatten essentieel bij het beveiligen van kwetsbare eenheden, zoals amfibische schepen, ondersteunende vaartuigen zoals het *Combat Support Ship*, landingsvaartuigen en mijnenbestrijdingseenheden als deze voor hun missie opereren dicht bij de kust. Ook kunnen fregatten doelen op het land aanvallen. Als het gaat om luchtverdediging bieden de LC-fregatten de meeste capaciteiten.

De M-fregatten en straks de ASW-fregatten op hun beurt zijn gespecialiseerd in onderzeebootbestrijding, een taak waarvoor het LC-fregat niet specifiek is toegerust.

M-fregatten vormen in combinatie met onderzeeboten en geëmbarkeerde maritieme gevechtshelikopters (NH-90) een belangrijke capaciteit tegen de dreiging van onderzeeboten en van oppervlakteschepen. In de gelaagde verdediging tegen de dreiging van onderzeeboten zijn fregatten, de eigen onderzeebootcapaciteit en helikopters complementair. In dit project wordt voorzien in de vervanging van vier M-fregatten door ASW-fregatten waarvan twee voor Nederland en twee voor België.

Projecttoelichting
Om te voldoen aan de inzetdoelstelling zal Defensie twee fregatten verwerven. Dit gebeurt in de vorm van internationale samenwerking via een *Memorandum of Understanding* (MoU) met België dat eveneens twee fregatten aanschaft. Daarbij heeft Nederland de leiding bij de gezamenlijke vervanging van de M-fregatten en heeft België de leiding bij de gezamenlijke vervanging van de mijnenbestrijdingscapaciteit.

Tweede Kamer te versturen. In de D-brief worden onder andere de gevolgen van de bovengenoemde ontwikkelingen voor product, tijd en geld uiteengezet. Het uitgangspunt is om eventuele gevolgen voor de instroomplanning zo veel mogelijk te beperken.

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	1000-2500						
2022	1000-2500	B/D					
2023	1000-2500	B	D				

Vervanging M-fregatten (ASWF) (vervolg)

Duurzaamheid

Bij het conceptontwerp van de nieuwe fregatten is rekening gehouden met het brandstof-verbruik en de uitlaatgassenemissie. Het fregat kan de vereiste maximum snelheid halen met een voortstuwing met diesel- en elektromotoren zonder gasturbines. De keuze voor een diesel en elektromotorconfiguratie voor de nieuwe fregatten in plaats van een voortstuwing met gasturbines is gunstig voor het brandstofverbruik per ton waterverplaatsing. Desondanks zal het absolute brandstofverbruik van het nieuwe fregat hoger zijn dan het huidige M-fregat doordat het tonnage van het nieuwe schip ruim de helft groter wordt. Tevens kan Defensie met de keuze voor dieselmotoren in de toekomst beter aansluiten op ontwikkelingen van alternatieve brandstoffen in de civiele maritieme markt en daarmee alsnog komen tot een verdere verduurzaming van deze fregatten.

Innovatie

Om met een relatief kleine bemanningsgrootte te kunnen varen en om grote hoeveelheden sensordata te kunnen verwerken krijgen de ASW-fregatten de beschikking over vergaande automatisering. Dit stelt de bemanning in staat om het schip in te zetten in een snel veranderende operationele omgeving. Voor de geleiding van de nieuwe ESSM Block 2 raketten wordt de nieuwe APAR Block 2 radar aan boord ingebouwd. De technologie voor deze radar is ontwikkeld in het project AWW (*Above Water Warfare*)-cluster waarover de Kamer in 2016 is geïnformeerd (Kamerstuk 31 125, nr. 73).

De ASW-fregatten worden voorzien van systemen voor de verdediging tegen vijandelijke torpedo's. Naast het *Softkill* Torpedo Defensiesysteem dat torpedo's misleidt, wordt een *Hardkill* Torpedo Defensiesysteem ontwikkeld dat torpedo's uitschakelt. Voor deze ontwikkeling loopt een *Concept Development and Experimentation* (CD&E) programma. De *Hardkill* systemen worden aangeschaft in het kader van het project 'Vervanging Anti Torpedo Torpedo' waarvan de A-brief is voorzien voor 2023.

Relatie met andere projecten

- ESSM Block 2: verwerving en integratie
- Vervanging *Close-In Weapon System*
- Vervanging maritiem *Surface-to-Surface Missile*
- Vervanging MK46 *Lightweight Torpedo*
- Verwerving *Softkill* Torpedo Defensiesysteem

Relevante Kamerstukken

- Brief resultaten onderzoeksfase Vervanging M-fregatten (B-brief) d.d. 24-06-2020 (Kamerstuk 27 830, nr. 307)
- Brief behoeftestelling Vervanging M-fregatten (A-brief) d.d. 03-05-2018 (Kamerstuk 27 830, nr. 224)

Maritiem materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2024-2028
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2024-2029
DPO '22 (huidig tijdvak)	2024-2029

Belangrijke wijzigingen
Defensie is bezig met de selectie van de leverancier op basis van ontvangen offertes. Naar verwachting wordt het contract eind 2022/begin 2023 getekend.

Vervanging maritiem Surface-to-surface missile

Aanleiding
Defensie beschikt over Luchtverdedigings- en Commandofregatten (LC-fregatten) en Multipurpose fregatten (M-fregatten). Deze fregatten kunnen opereren tot in het hoogste deel van het geweldsspectrum waarbij ze in staat moeten zijn om oppervlaktedoelen op zee op grote afstand te bestrijden. Daartoe beschikken deze fregatten momenteel over Harpoon-raketten (*Surface-to-surface missile, SSM*).

De Harpoon-raketten zijn in gebruik sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw en het ontwerp van het Harpoon-systeem stamt uit hetzelfde decennium. Vanwege de operationele veroudering heeft het systeem inmiddels enkele beperkingen en zal het systeem de komende jaren steeds meer aan operationele effectiviteit verliezen.

Projecttoelichting
De LC-fregatten en de vervangers van het M-fregat (het *Anti Submarine Warfare (ASW-) fregat*) worden met een vervangende SSM-capaciteit uitgerust om vijandelijke oppervlakteschepen te kunnen bestrijden en andere missies met een hoog geweldsniveau te kunnen uitvoeren. De kwantitatieve behoefte wordt in de loop van het project vastgesteld, waarbij de uitgangspunten van Defensienota 2022 worden meegenomen.

- Relatie met andere projecten**
- Vervanging M-fregatten (ASWF)
- Relevante Kamerstukken**
- Brief behoeftestelling Vervanging maritiem *Surface-to-surface* missile (A-brief) d.d. 03-05-2018 (Kamerstuk 27 830, nr. 216)

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	100-250						
	2022	100-250	A					
	2023	100-250	A					

Maritiem materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Niet gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2024-2029
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2025-2030
DPO '22 (huidig tijdvak)	2025-2030

Belangrijke wijzigingen
Op 14 juni jl. is conform planning de kiel gelegd voor het eerste Nederlandse schip. Het basisontwerp is goedgekeurd en de *Critical Design Review* (CDR) van het platform en de onbemande systemen wordt de komende periode afgerond. Frankrijk heeft interesse getoond in het ontwerp van het *Mine Counter Measures* (MCM) moederschip. Met Frankrijk wordt gesproken over de voorwaarden voor een samenwerking.

Het projectbudget is aangepast om de cyber security voorzieningen toekomstbestendig te maken en om extra munitie aan te schaffen. Tevens is het projectbudget aangepast als gevolg van prijspeilbijstelling.

Vervanging mijnenbestrijdings-
capaciteit (MCM)

Aanleiding
Nederland is voor haar welvaart en veiligheid afhankelijk van een vrij toegankelijke zee. Een aanzienlijk deel van de Europese en wereldwijde maritieme aan- en afvoerlijnen loopt via de havens van Rotterdam, Amsterdam en Antwerpen. Vrije toegang tot havens of nauwe zeestraten kan worden belemmerd bij een dreiging van zeemijnen. Daarnaast bevinden zich in de West- en Noord- Europese wateren nog steeds veel explosieven uit de Eerste en Tweede Wereldoorlog, zoals vliegtuigbommen en oude zeemijnen. De NAVO heeft een tekort aan maritieme mijnenbestrijdingscapaciteit en heeft deze als *priority shortfall* aangemerkt.

Defensie beschikt over zes mijnenbestrijdingsvaartuigen van de Alkmaar-klasse (AMBV'n) voor het opsporen en onschadelijk maken van zeemijnen en andere onderwater-explosieven. De schepen dateren uit de jaren tachtig van de vorige eeuw en bereiken in het komende decennium het einde van hun technische en operationele levensduur. De technische toestand van de AMBV'n verslechtert inmiddels aanzienlijk en er is een steeds grotere onderhoudsinspanning nodig om de vaartuigen inzetbaar te houden. Tegelijkertijd zijn de AMBV'n minder geschikt voor langdurige expeditionaire operaties en zijn ze steeds minder in staat om moderne zeemijnen op te sporen. Vervanging is daarom nodig. Een van de zes AMBV'n is inmiddels uit dienst gesteld.

Projecttoelichting
Om te voldoen aan de inzetdoelstelling zal Defensie zes mijnenbestrijdingsvaartuigen verwerven. Ook België schaft zes van deze vaartuigen aan. Met België is via een *Memorandum of Understanding* (MoU) overeengekomen dat België de leiding heeft van de binationale verwerving langs de lijnen van het Belgische verwervingsproces. Voor een langdurige expeditionaire operatie zijn vier vaartuigen nodig in verband met onderhoud, gereedstellen en recuperatie. Voor de permanente beschikbaarheid van een mijnenbestrijdingsvaartuig op de Noordzee zijn om dezelfde reden twee vaartuigen nodig. De toekomst van de maritieme mijnenbestrijding ligt in het gebruik van onbemande en deels autonome systemen voor inzet onder water, aan het wateroppervlak en in de lucht. Deze systemen worden vanaf een onbemand mijnenbestrijdingsvaartuig (USV) op veilige afstand van de mijnendreiging ingezet. De onbemande systemen verplaatsen zich naar de mijnendreiging om mijnen op te sporen en te classificeren. Vervolgens worden de mijnen met behulp van andere onbemande systemen vernietigd. De inzet van duikers zal daardoor minder vaak nodig zijn. Om de verschillende typen zeemijnen onder uiteenlopende omstandigheden te kunnen opsporen en vernietigen, zijn meerdere soorten onbemande systemen nodig.

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	250-1000						
2022	946,3	139,9	101,5	141,8	157,7	126,8	115,1
2023	1038,3	154,1	103,5	142,1	164,7	133,7	122,1

Vervanging mijnenbestrijdingscapaciteit (MCM) (vervolg)

Relatie met andere projecten

Geen

Relevante Kamerstukken

- Brief resultaten verwervingsvoorbereiding Vervanging mijnenbestrijdingscapaciteit (D-brief) d.d. 15-03-2019 (Kamerstuk 27 830, nr. 280)
- Brief behoeftestelling Vervanging mijnenbestrijdingscapaciteit (A-brief) d.d. 03-05-2018 (Kamerstuk 27 830, nr. 225)

Maritiem materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2023-2026
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2023-2028
DPO '22 (huidig tijdvak)	2023-2028

Belangrijke wijzigingen
Het projectbudget is aangepast als gevolg van
prijsspeilbijstelling en valutakoerscorrectie.

Vervanging MK46 Lightweight Torpedo

Aanleiding
Het enige wapen van fregatten en NH-90 maritieme gevechtshelikopters tegen onderzeeboten is de *Lightweight Torpedo* (LWT). Het wapen kan offensief worden gebruikt, maar vormt ook de kern van de zelfverdediging van fregatten tegen onderzeeboten. De LWT die Nederland gebruikt, is de MK46 torpedo.

Dit wapen stamt uit de jaren zestig en is operationeel verouderd. Bovendien staat de onderhoudbaarheid onder druk. Reservedelen worden niet meer geproduceerd en defecte onderdelen worden momenteel vervangen door tweedehands onderdelen van uitgefaseerde Amerikaanse torpedo's. Bovendien is de beschikbaarheid hiervan in toenemende mate onzeker geworden, omdat de MK46 torpedo ten tijde van de behoeftestelling vanaf 2023 niet langer logistiek wordt ondersteund. Inmiddels heeft de Verenigde Staten een transitieplanning opgesteld samen met alle MK46 gebruikers en is overeengekomen dat de MK46 torpedo tot en met 2028 logistiek wordt ondersteund. Ter vervanging van de MK46 torpedo schaft Defensie de MK54 torpedo aan.

Projecttoelichting
Dit project betreft de aankoop van een toereikend aantal moderne MK54 *lightweight* torpedo's om te kunnen voldoen aan internationale afspraken voor de komende jaren. Dit aantal zal worden aangevuld tot het aantal dat nodig is voor de volledige inzetambitie, zoals genormeerd in het Beleidskader Inzetvoorraden (BK1). De MK54 torpedo stroomt vanaf 2023 bij Defensie in.

Relatie met andere projecten
• Vervanging M-fregatten (ASWF)

Relevante Kamerstukken
• Brief Aanvulling munitievoorraden fase 2 (A-brief) d.d. 19-10-2018 (Kamerstuk 27 830 nr. 265)
• Brief behoeftestelling 'Vervanging MK46 *Lightweight Torpedo*' (A-brief) d.d. 22-06-2016 (Kamerstuk 27 830, nr. 176)

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	100-250						
	2022	227,9	48,9	35,0	35,0	27,8	33,5	29,0
	2023	247,9	39,8	39,6	43,7	36,8	41,4	27,7

Maritiem materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Niet gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2023
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2025
DPO '22 (huidig tijdvak)	2025

Belangrijke wijzigingen

In december 2020 is gestart met de cascobouw van het schip op de bouwlocatie in Roemenië. De bouw van het schip ligt op schema. De bouwlocatie is gesitueerd in de nabijheid van de grens met Moldavië en Oekraïne. Vooralsnog worden de bouwactiviteiten ongewijzigd voortgezet, maar deze zouden beïnvloed kunnen worden door het gewapend conflict in Oekraïne. Over twee jaar, in 2024, is de oplevering van het schip aan Defensie voorzien. Een jaar later is het schip operationeel inzetbaar en wordt het in dienst gesteld en overgedragen aan het CZSK.

Als gevolg van de extra investeringen uit de Defensienota 2022 wordt het *Combat Support Ship* (CSS) uitgerust met extra capaciteiten. Dit betreft onder meer een zelfverdedigingscapaciteit tegen antischipraketten door middel van een *Close-in Weapon System* (CIWS), een rondzoekradar en systemen voor elektronische oorlogvoering. Het projectbudget is aangepast en omwille van de onderhandelingspositie van Defensie is dit budget weer commercieel vertrouwelijk gemaakt. Het deelbudget voor het CIWS is opgenomen in het project 'Vervanging *Close-in Weapon System*'.

Verwerving Combat Support Ship

Aanleiding

Bevoorrading op zee zorgt ervoor dat marineschepen niet vaker dan nodig voor hun bevoorrading het operatiegebied moeten verlaten en een haven moeten bezoeken. Bovendien is een eigen of bevriende haven niet altijd voorhanden en is een schip kwetsbaar in een haven bij verhoogde dreiging. Bevoorrading op zee draagt in belangrijke mate bij aan effectief expeditionair optreden, maar ook aan het efficiënt opleiden en trainen, en de efficiënte voorbereiding van de gereedstelling van marineschepen.

Defensie streeft ernaar permanent een bevoorradingscapaciteit op zee operationeel beschikbaar te hebben. Bevoorradingsschepen ondersteunen marineschepen tijdens hun inzet en vergroten daarmee hun effectiviteit. Nederland beschikt momenteel over één schip dat de bevoorradingstaak op zee kan uitvoeren, het *Joint Support Ship* (JSS) Zr.Ms. Karel Doorman. Om de effectiviteit van de inzet van marineschepen van het CZSK te vergroten heeft Defensie behoefte aan een tweede bevoorradingsschip. Ook is Defensie met slechts één bevoorradingsschip niet in staat periodiek bevoorradingsscapaciteit op zee aan de NAVO ter beschikking te stellen, omdat dit ten koste zou gaan van de nationale bevoorradingstaak.

Dit project voorziet in de verwerving van een zogenoemd *Combat Support Ship* (CSS). Dit is een maritieme bevoorradingsscapaciteit die wereldwijd inzetbaar is en geïntegreerd kan opereren in

een maritieme of amfibische taakgroep. Het CSS is functioneel vergelijkbaar met het JSS, met uitzondering van de functies van het JSS op de gebieden van strategisch zeetransport en *Sea Basing*.

Projecttoelichting

Het CSS moet relatief snel, vanaf 2025, operationeel inzetbaar zijn. Om dit mogelijk te maken kiest Defensie voor aansluiting bij een bestaand ontwerp, en wel dat van het JSS. Dit zorgt voor het efficiënt toepassen van reeds aanwezige kennis (*Military off-the-Shelf*, MOTS) en is voordelig voor de instandhouding van het schip. Ook biedt het voordelen bij het opleiden en trainen van de bemanning. Het CSS is kleiner dan het JSS maar zal zoveel mogelijk overeenkomen met het JSS ten aanzien van onder andere de architectuur en inrichting van het schip, het commandosysteem (*Combat Management System*) en het gebruik van dezelfde (sub)systemen.

Relatie met andere projecten

- Vervanging Close-in Weapon System

Relevante Kamerstukken

- Brief resultaten verwervingsvoorbereiding Verwerving *Combat Support Ship* (D-brief) d.d. 19-12-2019 (Kamerstuk 27 830, nr. 300)
- Brief behoeftestelling Verwerving *Combat Support Ship* (A-brief) d.d. 03-05-2018 (Kamerstuk 27 830, nr. 212)

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	250-1000						
	2022	380,4	275,9	58,6	22,2	23,7		
	2023	250-1000	D					

Maritiem materieel

Projectfase

In onderzoek

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk 2025-2028

DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak) 2025-2028

DPO '22 (huidig tijdvak) 2025-2028

Belangrijke wijzigingen

Het projectbudget is aangepast als gevolg van prijspeilbijstelling.

Aanleiding

Voor militaire inzet is mobiliteit van groot belang, ook bij het amfibisch optreden in kustgebieden en in zeer moeilijk begaanbaar terrein. Dit project voorziet in de behoefte aan kleine *all-terrain* patrouillevoertuigen gericht op manoeuvre voor lichte amfibische eenheden. Samen met het project FLATM Band Vagn (BV) realiseert het FLATM Patrouillevoertuigen (PV) een toekomstbestendige, *all-terrain* en *over-snow* mobiliteit voor de ondersteuning en de inzet van lichte amfibische eenheden. Het project FLATM PV voorziet in een uitbreiding van het aantal voertuigen en zorgt voor de vervanging van een deel van de huidige BV206D, Viking en Landrover-voertuigen die het einde van hun technische levensduur bereiken. Naast het overschrijden van de technische levensduur speelt ook de behoefte aan een grotere zelfstandigheid op lagere niveaus een rol.

Projecttoelichting

Dit project voorziet in de mobiliteit van lichte amfibische eenheden. Om operationeel relevant te zijn moeten de nieuwe voertuigen over een hoge terreinmobiliteit beschikken en inzetbaar zijn voor amfibische landingen. Ook moeten zij voldoende transportmogelijkheden bieden voor vier militairen en hun operationele uitrusting. Tevens moeten de voertuigen eenvoudig en betrouwbaar zijn en inzetbaar zijn onder extreme weersomstandigheden.

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100	A					
2022	25-100	A					
2023	25-100	A					

Future Littoral All-Terrain Mobility Patrouillevoertuigen (FLATM PV)

Daarnaast is ook van belang dat ze kunnen functioneren als drager van voertuiggebonden informatie- en communicatietechnologie (ICT). De kwantitatieve behoefte van het project FLATM PV bedraagt 179 stuks. Het project bestaat uit één type voertuig dat vier varianten kent: basisvariant, commandovoering, verkenning en een variant voor reparaties te velde.

Vanwege de risico's in de afweging tussen product, kosten en levertijd wordt in dit project eerst een onderzoeksfase uitgevoerd alvorens de verwervingsstrategie te bepalen en tot verwervingsvoorbereiding over te gaan. De onderzoeksfase wordt eind 2022 voltooid.

Relatie met andere projecten

- Future Littoral All-Terrain Mobility Band Vagn (FLATM BV)
- Midlife Upgrade Landing Craft Utility (MLU LCU)

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling *Future Littoral All-Terrain Mobility* Patrouillevoertuigen (A-brief), d.d. 14-06-2021 (Kamerstuk 27 830, nr. 314)

Maritiem materieel

Projectfase
In onderzoek

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2025
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	n.v.t.
DPO '22 (huidig tijdvak)	2025

Belangrijke wijzigingen
Dit betreft een nieuwe behoefte.

Instandhouding Zr.Ms. Karel Doorman (JSS)

Aanleiding

Het *Joint Support Ship* (JSS) Zr.Ms. Karel Doorman is vanaf 2014 in gebruik bij de Koninklijke Marine. Het schip heeft een verwachte levensduur van 25 jaar. Halverwege de levensduur hebben marineschepen een *Midlife Update* (MLU) nodig. In het kader van deze MLU krijgt het JSS geen extra operationele capaciteiten. Wel zal Defensie gelijktijdig de huidige twee Goalkeeper-snelvuurkanons tegen lucht- en oppervlakedoelen op het schip vervangen in het kader van het project ‘Vervanging *Close-In Weapon System*’. Het JSS krijgt daarmee meer capabele systemen die de zelfverdediging van het schip aanzienlijk verbeteren.

Projecttoelichting

De MLU van het JSS gebeurt in twee delen. Het eerste deel wordt gecombineerd met een geplande periode van groot onderhoud in 2025. Defensie combineert het resterende deel van de MLU met de volgende periode van groot onderhoud, gepland voor 2032. Door het combineren van de MLU met deze onderhoudsperiodes is het niet nodig het schip voor een extra periode langs de kant te leggen. Het JSS is daarmee in de komende tien jaar zoveel mogelijk inzetbaar. Dit project betreft het eerste deel van de MLU.

Bij een MLU worden versleten of verouderde onderdelen vervangen. Soms worden componenten vervangen door een meer moderne versie. Zonder deze werkzaamheden treden steeds vaker storingen op en kunnen componenten en systemen zelfs uitvallen. Dit kan ook gebeuren bij systemen zoals alarmeringen en luchtverversing die van belang zijn voor de veiligheid en gezondheid van het personeel. Verder moet het schip blijven voldoen aan nationale en internationale wetten en regels, zoals zeewaardigheid, veiligheid, ARBO en milieu. Deze regels wijzigen van tijd tot tijd en het schip moet daarop worden aangepast. Bij de uitvoering van het project past Defensie zoveel mogelijk standaardisatie toe met andere marineschepen, zoals het nieuwe bevoorradingsschip (Combat Support Ship, CSS) dat in 2025 in de vaart komt.

Relatie met andere projecten

- Vervanging *Close-In Weapon System*

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling Instandhouding Zr.Ms. Karel Doorman (A-brief) d.d. 20-06-2022 (Kamerstuk 33 763, nr. 153)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	100-250						
2023	100-250	A					

Maritiem materieel

Projectfase
In onderzoek

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2024-2034
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2024-2034
DPO '22 (huidig tijdvak)	2024-2034

Belangrijke wijzigingen
Na de voltooiing van de behoeftestellingsfase (A-fase) is Defensie begonnen met het opstellen van technische bestekken en marktconsultaties. Tevens worden de activiteiten per schip verdeeld over de twee geplande periodes van groot onderhoud.

Midlife Update Oceangoing Patrol Vessel (OPV)

Aanleiding
De *Oceangoing Patrol Vessels* (OPV's) zijn ontworpen voor taken laag in het geweldsspectrum. Het gaat om kustwachttaken in Nederland en als stationsschip in het Caribisch gebied, de bestrijding van terrorisme en piraterij en humanitaire assistentie zoals hulp bij rampen. Ten aanzien van de OPV's krijgen deze schepen een *Midlife Update* (MLU) om ze tot het einde van hun levensduur inzetbaar te houden.

Projecttoelichting
Met de MLU zorgt Defensie ervoor dat de OPV's blijven voldoen aan wet- en regelgeving en aan eisen voor zeewaardigheid. Daarnaast worden technische knelpunten aangepakt opdat componenten en systemen tot het einde van de levensduur tegen redelijke kosten kunnen worden onderhouden. De MLU blijft beperkt tot de maatregelen die nodig zijn om de OPV's veilig en doelmatig hun huidige taken te laten uitvoeren. De operationele capaciteiten van de schepen blijven ongewijzigd.

De werkzaamheden van de MLU voor de vier OPV's worden uitgevoerd in de jaren 2024-2034. Deze relatief lange looptijd zorgt voor flexibiliteit in de planning en maakt daarmee een goede beheersing van het project mogelijk. Defensie combineert daarbij de MLU met twee reeds geplande periodes van groot onderhoud om de beschikbaarheid van de OPV's te waarborgen.

- Relatie met andere projecten**
- Verbetering *Remote Controlled Weapon Stations* OPV/JSS
- Relevante Kamerstukken**
- Behoeftestelling *Midlife Update* OPV's (A-brief) d.d. 18-12-2020 (Kamerstuk 34 919, nr. 75)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	100-250						
2022	100-250	A					
2023	100-250	A					

Maritiem materieel

Projectfase

In onderzoek

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk 2024-2026

DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak) n.v.t.

DPO '22 (huidig tijdvak) 2024-2026

Belangrijke wijzigingen

Dit project is een nieuwe behoefte.

Vervanging en instandhouding Fast Raiding, Interception and Special Forces Craft (FRISC)

Aanleiding

Defensie beschikt over in totaal 50 snelle FRISC-vaartuigen (*Fast Raiding, Interception and Special Forces Craft*) in verschillende uitvoeringen voor onder andere boardingoperaties op zee. Deze vaartuigen naderen het einde van hun levensduur, voorzien voor 2024. Een deel van deze vaartuigen wordt daarom vervangen. Een ander deel kan met enkele maatregelen langer in gebruik blijven. Een derde groep FRISC-vaartuigen wordt buiten gebruik gesteld en wordt vervangen in samenhang met andere projecten met betrekking tot amfibische capaciteit.

Projecttoelichting

Het projectbudget bestaat in hoofdzaak uit drie delen:

- De verwerving van dertien nieuwe *Future Fast Interceptor* (FFI)-vaartuigen voor speciale eenheden;
- De versterking van de constructie van ten minste zestien van de huidige FRISC-vaartuigen voor het verlengen van de levensduur tot 2034;
- De instandhoudingskosten van de nieuwe FFI-vaartuigen en van de zestien aangepaste FRISC-vaartuigen zijn per vaartuig hoger dan die van de huidige FRISC-vaartuigen. De extra kosten tot 2034 maken deel uit van het projectbudget.

De huidige FRISC-vaartuigen worden al gemoderniseerd in het kader van een modificatieprogramma dat reeds in gang is gezet. Dit programma maakt formeel geen deel uit van het investeringsproject 'Vervanging en instandhouding FRISC', maar hangt daar wel nauw mee samen.

In verband met de ervaringen met de huidige FRISC spelen de aspecten fysieke belasting en Chroom6 een bijzondere rol in dit project. Los van het project 'Vervanging en instandhouding FRISC' voert Defensie diverse onderzoeken uit die gekoppeld zijn aan het 'Integraal Plan Reductie Fysieke Belasting'. De onderzoeksresultaten worden betrokken bij de verwerving van de FFI-vaartuigen. Bij de verwerving van de nieuwe FFI-vaartuigen geldt als eis dat de leverancier geen stoffen toepast van een door Defensie opgestelde lijst van verboden stoffen waaronder chroom-6. Dit maakt deel uit van het Plan van aanpak beheersing chroom-6 waarin alle maatregelen op personeels- en materieelgebied ten aanzien van deze stof zijn opgenomen.

Relatie met andere projecten

Geen

Relevante Kamerstukken

- Brief behoeftstelling vervanging en instandhouding (A-brief) d.d. 25-10-2021 (Kamerstuk 27 830, nr. 346)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100	A					
2023	25-100	A					

Maritiem materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2021-2027
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2024-2029
DPO '22 (huidig tijdvak)	2025-2029

Belangrijke wijzigingen
Het afgelopen jaar heeft Defensie meer tijd nodig gehad om een *Softkill* Torpedo Defensiesysteem effectief te kunnen inzetten. Op dit moment wordt de offerteaanvraag voor het gehele systeem voorbereid.

Dit heeft tot gevolg dat het eerste systeem vanaf 2025 – een jaar later dan tot nu toe voorzien – aan boord kan worden geplaatst. De eerste levering komt daardoor later dan het laatste groot onderhoud van Zr.Ms. Rotterdam voordat het schip wordt vervangen door een nieuwe capaciteit. Defensie heeft besloten dat het niet meer doelmatig is om dit schip te voorzien van een *Softkill* Torpedo Defensiesysteem.

Verwerving Softkill Torpedo Defensiesysteem

Aanleiding
Vrijwel alle onderzeeboten beschikken over een grote slagkracht tegen oppervlakteschepen in de vorm van torpedo's. De huidige onderzeebootbestrijding van het CZSK richt zich op het bestrijden van vijandelijke onderzeeboten voordat zij torpedo's kunnen inzetten. De voorkeur is om dit op grote afstand van een maritieme taakgroep te doen. Desondanks kan het voorkomen dat een onderzeeboot een torpedo lanceert tegen een maritieme taakgroep of een afzonderlijk schip. Een verdediging tegen torpedo's is daarom noodzakelijk.

Projecttoelichting
Een volledig torpedodefensiesysteem bestaat uit twee delen. Een systeem ter misleiding of verstoring van torpedo's (*Soft kill*) en een systeem om torpedo's uit te schakelen (*Hard kill*). Op dit moment is alleen het *Soft kill* systeem grotendeels 'van de plank' verkrijgbaar. Een effectief *Hard kill* systeem vereist nog nader onderzoek en ontwikkeling. Dit project betreft alleen de verwerving van het *Soft kill* systeem.

Het *Softkill* Torpedo Defensiesysteem is bedoeld voor de twee *Anti Submarine Warfare* (ASW-)fregatten, de vier Luchtverdedigings- en Commandofregatten (LC-fregatten), *Landing Platform Dock* Zr.Ms Johan de Witt en het bevoorradingschip *Joint Support Ship* (JSS). Deze schepen zijn in beginsel inzetbaar in omstandigheden met een hoge dreiging van vijandelijke onderzeeboten.

Ook de huidige M-fregatten zijn in deze omstandigheden inzetbaar, maar gezien het naderende einde van hun levensduur zullen deze schepen om redenen van doelmatigheid niet meer worden voorzien van het systeem. Ten aanzien van het *Combat Support Ship* (CSS) geldt dat dit schip waarschijnlijk later van dit systeem zal worden voorzien. Het CSS is nu in aanbouw en Defensie wil vertraging van de oplevering voorkomen.

Relatie met andere projecten
• Vervanging M-fregatten (AWSF)

Relevante Kamerstukken
• Brief behoeftestelling Verwerving *Soft kill* Torpedo Defensiesysteem (A-brief) d.d. 03-05-2018 (Kamerstuk 27 830, nr. 229)

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	100-250						
	2022	100-250	A					
	2023	100-250	A					

Land materieel

Land materieel

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2021-2027
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2020-2027
DPO '22 (huidig tijdvak)	2020-2027

Belangrijke wijzigingen

Het projectbudget is aangepast als gevolg van prijspeilbijstelling en valutakoerscorrectie.

Aanvulling inzetvoorraad Patriot PAC-3 raketten

Aanleiding

In een wereld die onveiliger wordt en aan verandering onderhevig is, moet Defensie niet alleen slagkracht, maar ook het voortzettingsvermogen verder versterken. Defensie vergroot daarom de inzetvoorraad voor o.a. munitie. De Patriot PAC-3 raket maakt deel uit van de munitietypen waarvoor de inzetvoorraad aangevuld moet worden. De Patriot systemen van Defensie spelen een belangrijke rol bij de verdediging tegen een scala aan luchtdreigingen, zoals vliegtuigen, helikopters, tactische ballistische raketten en kruisvluchtwapens.

Projecttoelichting

Dit project voorziet in 32 PAC-3 raketten die nodig zijn om te kunnen voldoen aan de inzetbaarheidsdoelstellingen. Daarnaast omvat het project de verwerving van twee aanvullende raketten voor certificering en testen gedurende de levensduur. De productie van PAC-3 raketten richt zich op de modernere PAC-3 raket in de *Missile Segment Enhancement* (MSE) variant. Deze heeft een grotere hoogte en bereik dan de oudere PAC-3 variant en is ook geschikt voor de verdediging tegen moderne, snelle en wendbare types ballistische raketten en kruisvluchtwapens.

De overeenkomst met de Amerikaanse overheid voor de levering van de raketten is in 2021 ondertekend, de levering is voorzien in 2026 en 2027.

Relatie met andere projecten

- Verlenging levensduur Patriot

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling 'Aanvulling inzetvoorraad Patriot PAC-3 raketten' (A-brief) d.d. 13-05-2020 (Kamerstuk 27 830, nr. 304)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	100-250						
2022	184,7	3,2			89,1	89,1	
2023	209,5	3,3			102,1	100,5	3,6
Effect op exploitatie	7,9	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4

Land materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectpanning

Oorspronkelijk	2019-2021
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2020-2024
DPO '22 (huidig tijdvak)	2020-2025

Belangrijke wijzigingen

Het projectbudget is aangepast als gevolg van prijspeilbijstelling. Binnen het project worden vijf extra systemen aangeschaft voor Noorwegen en verschuift het projecteinde één jaar naar achteren.

C-RAM en Class 1-UAV detectiecapaciteit

Aanleiding
Om effectief te kunnen optreden is een sterke inlichtingenpositie een vereiste. Inlichtingen zijn essentieel voor een goede situational awareness en meer in het bijzonder ook voor de bestrijding van vijandelijke grondwapens. Met het einde van de levensduur van de WLR (Wapen Locatie Radar) ontstaat behoefte aan vervangende capaciteit. Omdat daarnaast de dreiging van aanvallen met *Rockets, Artillery and Mortars* (RAM) en van kleine onbemande vliegtuigen (*Class 1-UAV of drones*) toeneemt zal de capaciteit ook deze nieuwe dreigingen moet kunnen onderkennen.

Projecttoelichting
De levering van de Nederlandse en Noorse systemen is voorzien vanaf 2023 tot begin 2025. Er worden negen radarsystemen voor Nederland gekocht en vijf systemen voor Noorwegen.

- Relatie met andere projecten**
- Initiële *Counter-UAS* capaciteit (C-UAS)
 - Vervanging *Medium Range Air Defence* (interceptie capaciteit)

- Relevante Kamerstukken**
- Behoeftestelling C-RAM en Class 1 UAV-detectiecapaciteit (A-brief) d.d. 21-10-2015 (Kamerstuk 27 830, nr. 161)

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	100-250						
	2022	153,3	125,6	16,2	11,5			
	2023	156,3	116,1	22,3	17,9			
	Effect op exploitatie	18,2		1,2	1,2	1,2	1,2	1,2

Land materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2018-2024
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	n.v.t.
DPO '22 (huidig tijdvak)	2018-2024

Belangrijke wijzigingen
Dit betreft een bestaand project en is nieuw opgenomen in het DPO omdat het projectbudget als gevolg van de aanvullende behoefte aan dieplaadspoorwagens boven de grens van € 25 miljoen is gekomen. De invulling van deze eerder gestelde behoefte is mogelijk geworden door de beschikbare middelen uit de Defensienota 2022.

Dieplaadspoorwagens

Aanleiding
Om aan de behoefte te kunnen voldoen om materiaal over lange afstand te kunnen verplaatsen over het spoor voor inzet en/of oefeningen worden dieplaadspoorwagens verworven. Uitgangspunt van de behoefte is dat we met verschillende vervoersmodaliteiten de strategische verplaatsing kunnen uitvoeren. Deze verplaatsingen betreffen ook troepen van andere landen over Nederlands grondgebied waarvoor Nederland *Host Nation Support* (HNS) moet leveren.

Projecttoelichting
Dit project voorziet in de behoefte om materiaal over lange afstand te kunnen verplaatsen over het spoor en bestaat uit 200 dieplaadspoorwagens.

Relatie met andere projecten
Geen

Relevante Kamerstukken
Geen

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	<25	A					
2023	25-100	A					

Land materieel

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2015
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2020-2024
DPO '22 (huidig tijdvak)	2020-2024

Belangrijke wijzigingen

Het projectbudget is aangepast als gevolg van prijspeilbijstelling. Met de Defensienota 2022 is een meerbehoefte aan Boxers ontstaan. Deze meerbehoefte wordt nader uitgewerkt en is nog niet opgenomen in dit projectblad.

Groot Pantserwielvoertuig (GPW, Boxer), productie

Aanleiding

Pantservoertuigen vormen de basis van het operationeel grondgebonden optreden. Bij het grondgebonden optreden worden deze pantservoertuigen gebruikt voor vuurkracht, bescherming, mobiliteit, commandovoering, inlichtingen en verzorging. Dit project betreft de vervanging van pantserrups commandovoertuigen M-577 en de diverse typen pantserrupsvoertuigen YPR door het Groot Pantserwielvoertuig Boxer.

Projecttoelichting

Dit project omvat de internationale ontwikkeling van een nieuw pantserwielvoertuig, de Boxer. Het betreft de ontwikkeling van een gemeenschappelijk basisvoertuig en specifieke landgebonden missiemodulen. Voor Nederland betreft dit de volgende vier versies voor operationeel gebruik: commandopost, ambulance, vracht en genie. In december 2006 is voor de serieproductie een contract getekend, voor levering van 200 voertuigen voor Nederland en 272 voertuigen voor Duitsland. De rijlesvoertuigen zijn in 2013 geleverd. De voertuigen voor operationeel gebruik zijn uitgeleverd tussen 2014 en 2018. Het project is verlengd tot en met 2024 vanwege de aanvullende behoeften aan drie extra Boxers in ambulance-uitvoering en verbeterde nachtzichtapparatuur, zoals eerder gemeld in de Afwijkingsrapportage en het DPO.

Relatie met andere projecten

- Geïstrumenteerde oefen- en trainingscapaciteit voor grondgebonden eenheden
- Joint Electronic Attack
- Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS)

Relevante Kamerstukken

- Brief over de resultaten van de verwervingsvoorbereiding van het project Groot Pantserwielvoertuig (D-brief) d.d. 18-10-2006 (Kamerstuk 26 396, nr. 63)
- Brief inzake toelichting op programma van eisen en vergelijking GTK-project met ongevraagd alternatief RDM (Piranha) (B/C-brief) d.d. 24-01-2001 (Kamerstuk 26 396, nr. 6)
- Brief inzake de noodzaak tot vervanging van de pantserrups commandovoertuigen type M-577 en pantservoertuigen YPR (A-brief) d.d. 18-04-1997 (Kamerstuk 25 000 X, nr. 74)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	250-1000						
2022	837,5	826,7	5,0	5,8			
2023	838,8	814,5	13,4	10,8			

Land materieel

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk 2020-2026

DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak) 2020-2026

DPO '22 (huidig tijdvak) 2020-2026

Belangrijke wijzigingen

Geen

Ground based Area Access Denial

Aanleiding

De Nederlandse krijgsmacht moet kunnen optreden in omstandigheden met een hoog geweldsniveau. Hierbij zijn effectieve hindernissen van groot belang om andere partijen toegang tot gebieden te ontfeggen. Landeenheden hebben dan ook behoefte aan effectieve contra-mobiliteitsmiddelen om robuuste hindernissen op te werpen. Dit wordt ook wel *Ground based Area Access Denial* (GAAD) genoemd. Dit project voorziet in middelen om GAAD te kunnen uitvoeren.

Projecttoelichting

Een combinatie van drie deelsystemen kunnen de gehele behoefte aan GAAD-capaciteit afdekken. Het betreft Contra-mobiliteitsmunitie, Contra-mobiliteitsmunitie met een horizontaal effect en *Remotely Delivered Systems* die van grote afstand zo nauwkeurig mogelijk in het inzetgebied worden gebracht. Naast de scherpe munitie is ook een hoeveelheid munitie nodig voor opleiding en training. Dit betreft instructie-, exercitie- en oefenmunitie.

Relatie met andere projecten

Geen

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling project '*Ground based Area Access Denial*' (A-brief) d.d. 05-10-2018 (Kamerstuk 33 763, nr. 144)

Financiën

Jaar

Projectbudget

Planning DMP/Raming uitgaven in € mln

t/m 2022

2023

2024

2025

2026

2027

Oorspronkelijk

25-100

2022

25-100

A

2023

25-100

A

Land materieel

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2014-2023
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	fase 1: 2019-2022 fase 2: 2022-2026
DPO '22 (huidig tijdvak)	fase 1: 2019-2022 fase 2: 2022-2027

Belangrijke wijzigingen

De planning voor dit project is bijgesteld. Om voldoende bergingstanks beschikbaar te houden voor het oefen- en trainingsprogramma van het CLAS, ondergaan minder tanks gelijktijdig levensduurverlengend onderhoud en een upgrade. Hierdoor wordt het project met één jaar verlengd. Tevens is het projectbudget aangepast als gevolg van prijspeilbijstelling.

Levensduurverlenging zwaar bergingsvoertuig

Aanleiding

Om de operationele inzetbaarheid van grondgebonden eenheden hoog te houden is onderhoud onontbeerlijk. Om zware (pantser)voertuigen te bergen zijn zware bergingsvoertuigen noodzakelijk. Hiervoor beschikt Defensie over 25 Leopard II bergingstanks. Door een operationele en technische upgrade zal de levensduur van deze voertuigen verlengd worden.

Projecttoelichting

De voertuigen van Defensie die tijdens een operatie niet meer kunnen rijden, moeten worden geborgen. De verwerving van een bergingsvoertuig voor de CV-90 was voorzien vanaf 2014. Na de opheffing van de tankbataljons zijn voldoende Leopard-II bergingstanks beschikbaar om te worden gebruikt als bergingsvoertuig voor al het zware materieel zoals de CV-90, Boxer, Pantserhouwitsers, genie- en doorbraaktank en brugleggende tank. Na de uitvoering van het levensduurverlengende onderhoud met een operationele en technische upgrade kan de Leopard-II-bergingstank tot aan het einde van de (verlengde) levensduur van het bovengenoemde zware materieel de bergingstaak vervullen. Het project wordt in twee fasen uitgevoerd: in de eerste fase worden vier Leopard-II bergingstanks gemodificeerd. In de tweede fase volgen de overige 21 voertuigen. Het eerste bergingsvoertuig met upgrade is in 2022 uitgeleverd.

Relatie met andere projecten

- Groot Pantserwielvoertuig (GPW, Boxer), productie
- Vervanging brugleggende tank

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling levensduurverlenging zwaar bergingsvoertuig (A-brief) d.d. 11-03-2014 (Kamerstuk 27 830, nr. 125)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100						
2022	77,8	23,8	13,0	15,0	16,0	10,0	
2023	81,4	17,4	16,5	14,3	12,2	13,9	7,1

Land materieel

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2023-2027
DPO '21/afw.rapp. '22 (vorig tijdvak)	2023-2027
DPO '22 (huidig tijdvak)	2023-2027

Belangrijke wijzigingen

Geen

Licht Indirect Vurend Systeem (LIVS)

Aanleiding

Defensie beschikt onder andere over lichte gevechtseenheden die snel over grote afstanden zijn in te zetten. De inzet van deze eenheden in het volledige geweldsspectrum, binnen alle hoofdtaken en in de context van het hiervoor geschetste moderne gevechtssysteem vereist adequate ondersteuning, waaronder grondgebonden vuursteun.

Het nieuwe LIVS moet voorzien in vuursteuncapaciteit die vergelijkbaar is met de huidige capaciteit, maar sneller gereed is om vuursteun te leveren, preciezer is, een groter bereik heeft en effectief is tegen bepantserde doelen. Het LIVS zal bestaan uit meerdere complementaire systemen: nieuwe mortieren en *Loitering Munition*.

Projecttoelichting

Het project LIVS voorziet in een tweetal complementaire middelen: mortieren, eventueel met precisiegeleide mortiergranaten, en *Loitering Munition*. In totaal worden 20 nieuwe 120mm mortieren verworven, voldoende voor vier vuureenheden en een reserve. Ook de hoeveelheid van vier lanceersystemen voor *Loitering Munition* is gebaseerd op vier vuureenheden. Daarnaast vindt een onderzoek plaats naar de mogelijkheid en wenselijkheid van het introduceren van precisiegeleide mortiergranaten voor de mortieren.

Relatie met andere projecten

Geen

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling Licht Indirect Vurend Systeem (A-brief) d.d. 17-12-2020 (Kamerstuk 27 830, nr. 326)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
2022	25-100	A					
2023	25-100	A					

Land materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2024-2027
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	n.v.t.
DPO '22 (huidig tijdvak)	2024-2027

Belangrijke wijzigingen
Dit betreft een nieuwe behoefte. Tevens is door de middelen uit de Defensienota 2022 het mogelijk geworden om een Mobile Camouflage System (MCS) binnen dit project te accommoderen. Als gevolg van deze behoefte is ook het projectbudget verhoogd. Door de middelen uit de Defensienota 2022 is het mogelijk geworden om een Mobile Camouflage System (MCS) binnen dit project te accommoderen.

Midlife Update (MLU) Bushmaster

Aanleiding
Defensie beschikt over 102 Bushmaster-pantserwielvoertuigen die in gebruik zijn bij het CLAS. Defensie heeft in 2006 Bushmasters aangekocht en deze zijn in meerdere missies intensief ingezet. Het Bushmaster-pantserwielvoertuig is ingedeeld bij eenheden in een (gevechts-) ondersteunende rol en kent een veelzijdig gebruiksprofiel. De Bushmaster is in uiteenlopende profielen ingedeeld binnen de landstrijdkrachten zoals commandovoering, logistiek, genietaken en explosieve opruiming. Daarnaast zijn 15 Bushmaster voertuigen ondergebracht in een centrale pool waardoor deze snel beschikbaar zijn voor inzet in missies. Het doel van de MLU is de Bushmasters operationeel relevant, toekomstbestendig en technisch inzetbaar te houden.

Projecttoelichting
De werkzaamheden omvatten een breed spectrum aan maatregelen voor de verbetering van de bescherming, de vuurkracht, de mobiliteit, het waarnemingsvermogen, de commandovoering, de instandhouding en de training. Het project omvat zowel aanpassingen die voor nagenoeg de hele Bushmaster-vloot gelden als specifieke aanpassingen op varianten van de Bushmaster. Ook worden varianten voorzien van een secundaire energiebron. Hierdoor vermindert het gebruik van de voertuigmotor bij statisch optreden en verlaagt dit de warmte- en geluidsuitstraling.

Daarnaast beperkt dit het brandstofverbruik en reduceert het de CO2-uitstoot. Het project wordt uitgevoerd in de periode 2021 tot en met 2027. Naar verwachting worden de eerste aangepaste Bushmasters vanaf 2024 in gebruik genomen.

Duurzaamheid
Aanpassing m.b.t. de verbeterde energievoorziening zorgt zowel voor extra stroom t.b.v. operationeel gebruik van het voertuig als voor ontlasting van de hoofdmotor en dat werkt levensduur verlengend voor het voertuig. Tevens zorgt het beperktere gebruik van de hoofdmotor voor een reductie van CO2 uitstoot als het voertuig statisch optreed.

- Relatie met andere projecten**
- C-RAM en Class 1-UAV detectiecapaciteit
 - Foxtrot Spiral o voor 44 bataljonstaakgroep
 - Initiële Counter Improvised Explosive Devices (C-IED)
 - Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS)
 - Vervanging ESM-capaciteiten KL EOv-systeem

- Relevante Kamerstukken**
- Behoeftestelling *Midlife Update* Bushmaster (A-brief) d.d. 14-12-2021 (Kamerstuk 27 830, nr. 348)

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk 2023	25-100 25-100	A					

Land materieel

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk 2021-2026

DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak) 2021-2028

DPO '22 (huidig tijdvak) 2021-2028

Belangrijke wijzigingen

Met toegewezen geld vanuit de Defensienota 2022 wordt een meerbehoefte gefinancierd, waaronder de aanschaf van een *Mobile Camouflage System* (MCS). Het projectbudget is aangepast als gevolg van deze extra behoeftes en prijspeilbijstelling.

Midlife Update (MLU) Fennek

Aanleiding

De veiligheidsomgeving is in de afgelopen jaren veranderd. Dreigingen zijn complexer geworden en daarbij is het belang van het snel verzamelen, verwerken en analyseren van informatie vergroot. Dit blijkt ook uit de hogere eisen die de NAVO stelt aan capaciteiten die informatie vergaren. De Fennek vervult uiteenlopende functies binnen het optreden van landstrijdkrachten. De Fennek levert bijvoorbeeld een belangrijke bijdrage aan informatievergaring. Het doel van de MLU is de Fennek technisch inzetbaar en operationeel relevant te houden tijdens de resterende levensduur.

Projecttoelichting

De werkzaamheden omvatten een breed scala aan maatregelen voor verbetering van de functionaliteiten bescherming, vuurkracht, mobiliteit, waarneming, commandovoering, training en instandhouding. Om te blijven voldoen aan de eisen op het gebied van commandovoering en informatieverwerking, inclusief integratie van de hiervoor benodigde middelen, wordt de MLU Fennek nauw hierop afgestemd. Het eerste serievoertuig is aan Defensie geleverd. De MLU duurt tot en met 2028.

Relatie met andere projecten

- Geïndstrumenteerde oefen- en trainingscapaciteit voor grondgebonden eenheden
- *Joint Fires*
- *Midlife Update* (MLU) voor het wapensysteem Infanterie gevechtsvoertuig (IGV) CV9035NL
- Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS)

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling *Midlife Update* Fennek (A-brief) d.d. 03-05-2018 (Kamerstuk 27 830, nr. 214)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	250-1000	A					
2022	422,6	22,9	40,5	78,4	107,2	107,1	
2023	250-1000						

commercieel vertrouwelijk

Land materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2020-2026
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2020-2028
DPO '22 (huidig tijdvak)	2020-2028

Belangrijke wijzigingen

Defensie heeft in de Defensienota 2022 aangekondigd het aantal Pantserhouwitsers dat in gebruik is, uit te breiden; de toevoeging van deze PzH's aan het project MLU moet nog worden geformaliseerd. Vanwege prijspeilbijstelling is het projectbudget aangepast.

Midlife Update (MLU) voor de Pantserhouwitser 2000NL (PzH2000NL)

Aanleiding

Om de slagkracht te leveren ter ondersteuning van de manoeuvre-eenheden en ter ondersteuning van het gevecht van de brigade in de diepte heeft de krijgsmacht de PzH2000NL ter beschikking. Om deze ondersteuning en slagkracht te kunnen blijven garanderen is een *Midlife Update* (MLU) van het systeem noodzakelijk. Dit project voorziet in een MLU van de PzH2000NL waardoor deze technisch inzetbaar en operationeel relevant blijft tijdens de resterende levensduur.

Projecttoelichting

Dit project is een binationale samenwerking met Duitsland. De werkzaamheden omvatten onder andere het moderniseren van de voertuigelektronica en het vervangen van het interne ventilatiesysteem. Dit moet de beschikbaarheid van het systeem verbeteren. Daarnaast wordt het laadsysteem aangepast, zodat het mogelijk wordt de reguliere vuursnelheid ook met langedracht projectielen te behalen. Ten slotte wordt de bepantsering gemoderniseerd en wordt het zicht bij verplaatsingen bij duisternis verbeterd door aanpassing van de nachtzichtapparatuur. Totaal krijgen (na formalisatie van de meest recente uitbreiding) 45 Pantserhouwitsers een MLU.

Relatie met andere projecten

- 155mm *Precision Guided Munition* (PGM) voor de PzH2000

Relevante Kamerstukken

- Brief *Midlife Update* (MLU) voor de Pantserhouwitser 2000NL (PzH2000NL) (A-brief) d.d. 11-10-2018 (Kamerstuk 27 830, nr. 263)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100						
2022	100-250	A					
2023	100-250	A					

Land materieel

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2011-2014
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2020-2026
DPO '22 (huidig tijdvak)	2024-2026

Belangrijke wijziging

De ontwerpfase van de MLU is inmiddels afgerond en de productie van de prototype voertuigen is gestart.

Daarnaast worden, naar aanleiding van de extra investeringen uit de Defensienota 2022, aanvullende behoeften ingevuld waaronder het optimaliseren van de bescherming en de aanschaf van een *Mobile Camouflage System*. Als gevolg deze behoeftes is het projectbudget verhoogd en weer als commercieel vertrouwelijk weergegeven. Het projectbudget is tevens aangepast als gevolg van prijspeilbijstelling en valutakoerscorrectie.

Midlife Update (MLU) voor het wapensysteem Infanterie gevechtsvoertuig (IGV) CV9035NL

Aanleiding

Uitgestegen en gemotoriseerd optreden van militairen is de basis voor het grondgebonden optreden. Het Infanterie gevechtsvoertuig (IGV) CV9035NL vormt één van de basismiddelen om dit optreden te kunnen uitvoeren. Om het wapensysteem technisch inzetbaar te houden tot aan het einde van de levensduur en de operationele relevantie te waarborgen binnen de huidige veiligheidscontext is een *Midlife Update* (MLU) benodigd.

Projecttoelichting

Dit project voorziet in de MLU van de CV-90 en een verhoging van de bescherming in verband met huidige en toekomstige dreigingen. Deze dreigingen variëren van *Explosively Formed Projectiles* (EFP) tot diverse moderne types *Rocket Propelled Grenades* (RPG) inclusief projectielen. Het contract is in 2021 getekend om 122 CV90 voertuigen te moderniseren. De eerste serieproductievoertuigen kunnen in 2024 worden geleverd. Defensie ontvangt de laatste voertuigen in 2026.

Innovatie

De CV9035NL wordt uitgerust met een *state of the art advanced protection* systeem om inkomende anti-tankraketten uit te schakelen.

Relatie met andere projecten

- Geïndstrumenteerde oefen- en trainingscapaciteit voor grondgebonden eenheden
- Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS)
- Versnelde aanvulling inzetvoorraad munitie

Relevante Kamerstukken

- Brief *Midlife Update* (MLU) voor het wapensysteem Infanterie gevechtsvoertuig (IGV) CV9035NL (A-brief) d.d. 11-10-2018 (Kamerstuk 27 830, nr. 262)
- A-brief project 'Verwerving CE-pakketten IGV' d.d. 11-11-2012 (Kamerstuk 27 830, nr. 104)
- Brief over de resultaten van de gecombineerde studie- en verwervingsvoorbereidingsfase (C/D-fase) van het project Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV) (C/D-brief) d.d. 09-11-2004 (Kamerstuk 26 396, nr. 40)
- Brief over de resultaten van de verwervingsvoorbereiding (D-fase) *Midlife Update* (MLU) van het project Infanteriegevechtsvoertuig CV9035NL d.d. 10-11-2020 (Kamerstuk 27 830, nr. 320)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100						
2022	773,2	154,4	42,4	157,6	148,8	159,8	
2023	250-1000	D					

Land materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2022-2028
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	n.v.t.
DPO '22 (huidig tijdvak)	2022-2028

Belangrijke wijzigingen
Dit betreft een bestaand project en is nieuw opgenomen in het DPO omdat het projectbudget door een aanvullende behoefte als gevolg van Defensienota 2022 boven de grens van € 25 miljoen is gekomen.

Service Life Extension Program (SLEP) Stinger

Aanleiding
De Stingers bereiken de technische End Life Of Type (ELOT). Voor behoud van deze capaciteit moeten de Stingers een *Service life Extension Program* (SLEP) ondergaan.

Relatie met andere projecten
Geen

Relevante Kamerstukken
Geen

Projecttoelichting
De MANPAD-capaciteit maakt voor de uitvoering van haar taken gebruik van de Stinger-raket. De Stinger is een draagbare hittezoekende raket waarmee vliegtuigen en helikopters bestreden kunnen worden. Defensie heeft deze raketten in voorraad, maar deze moeten een levensduurverlenging ondergaan. De levensduurverlenging van de Stinger gebeurt in multinationaal verband via de *NATO Support and Procurement Agency* (NSPA). Er wordt een extra MANPAD eenheid opgericht ter ondersteuning van het Korps Mariniers en de nog op te richten *Rapid Reaction Command*. Deze aanvullende behoefte, die voortkomt uit de Defensienota 2022, is toegevoegd aan het reeds lopende project.

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk 2023	<25 25-100	commercieel vertrouwelijk					

Land materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2025
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2025
DPO '22 (huidig tijdvak)	2025

Belangrijke wijzigingen
Geen

Uitbreiding Role 2

Aanleiding
Militairen worden onder risicovolle omstandigheden ingezet. Daarbij is het van groot belang dat ze kunnen rekenen op goede en kwalitatief hoogwaardige geneeskundige zorg. Defensie moderniseert daarom haar operationeel zorgsysteem. Vanwege het bereiken van het einde van de levensduur is het Mobiel Geneeskundig Operatiekamer Systeem (MOGOS) in 2015 buiten gebruik gesteld. Dit project concentreert zich op de vernieuwing en uitbreiding van de Role 2-capaciteit. Een Role 2 betreft een veldhospitaal waarbij onder andere wordt voorzien in spoedeisende hulp, basischirurgie en verpleegcapaciteit.

Projecttoelichting
Dit project voorziet in de aanschaf van aanvullende mobiele operationele infrastructuur waarmee Defensie drie identieke Role 2 installaties kan vormen. Met deze aanschaf wordt de operationele geneeskundige capaciteit vergroot en kwalitatief verbeterd. Om drie identieke Role 2 veldhospitalen te realiseren worden ruim 70 geneeskundige containers aangeschaft met geïntegreerde *collective protection* (COLPRO) systemen die bescherming bieden in chemische, biologische, radiologische en nucleaire (CBRN) omstandigheden. Daarnaast voorziet dit project in sterilisatietenten, één intern waterdistributiesysteem en diverse energiepakketten inclusief het bijbehorende transport.

Het Role 2 veldhospitaal is modulair en kan worden uitgebreid met bijvoorbeeld meer operatie-, IC- en verpleegcapaciteit. Het toevoegen van deze aanvullende modules zorgt ervoor dat het veldhospitaal geavanceerdere zorg kan bieden.

Duurzaamheid
Voor het project wordt de koppeling gemaakt met het project Mobiele energievoorziening t.b.v. grondgebonden optreden en de richting die hierin aangehouden wordt, gebaseerd op de Defensie Energie en Omgeving Strategie. Tevens wordt rekening gehouden met het gebruik van koelmiddelen. Het advies is te kiezen voor een koudemiddel met een zo laag mogelijk *Global Warming Potential*.

- Relatie met andere projecten**
- Defensiebrede Vervanging Operationele Wielvoertuigen (DVOW)
 - Mobiele energievoorziening t.b.v. grondgebonden optreden
 - Vervanging wissellaadsysteem, trekker-oplegcombinatie en wielbergingsvoertuigen (WTB)

- Relevante Kamerstukken**
- Behoeftestelling Uitbreiding Role 2 (A-brief) d.d. 11-06-2021 (Kamerstuk 27 830, nr. 340)

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	25-100						
	2022	25-100	A					
	2023	25-100	A					

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk 2017-2021

DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak) 2017-2026

DPO '22 (huidig tijdvak) 2017-2027

Belangrijke wijziging

Naar aanleiding van de extra investeringen uit de Defensienota 2022 worden, in plaats van acht, alle twintig lanceersystemen voorzien van een upgrade. Daarnaast worden alle systemen op de standaarden van de Verenigde Staten gebracht waardoor ze PAC-3 raketten kunnen verschieten. Als gevolg van deze behoefte is ook het projectbudget verhoogd en de projectplanning aangepast. Het projectbudget is tevens verhoogd als gevolg van prijspeilbijstelling en valutakoerscorrectie.

Verlenging levensduur Patriot

Aanleiding

Om te voorzien in bescherming van het NAVO-grondgebied en van ingezette eenheden maakt de Nederlands krijgsmacht onder meer gebruik van het Patriot-systeem.

Het systeem is in de afgelopen jaren verouderd. Om de inzet voor lucht- en raketverdediging te kunnen blijven garanderen is levensduurverlengend onderhoud noodzakelijk. Dit project zal de levensduur van het Patriot-systeem verlengen om te kunnen blijven optreden op alle geweldsniveaus, door middel van expeditieaire of territoriale lucht- en raketverdediging.

Projecttoelichting

Defensie gebruikt het Patriot-systeem sinds 1987. Het project betreft de vernieuwing en instandhouding van componenten van de Patriot en de aan het wapensysteem verbonden apparatuur. Door het uitvoeren van levensduurverlengende maatregelen aan Patriot wapensysteemcomponenten blijft het systeem technisch inzetbaar tot tenminste 2040.

Relatie met andere projecten

- Defensiebrede Vervanging Operationele Wielvoertuigen (DVOW)
- Vervanging COMPATRIOT-verbindingssysteem
- Levensduurverlenging zwaar bergingsvoertuig
- Aanvulling inzetvoorraad Patriot PAC-3 raketten
- Versnelde aanvulling inzetvoorraad munitie

Relevante Kamerstukken

- Brief over realisatie verlenging levensduur Patriot (B/D-brief) d.d. 20-10-2016 (Kamerstuk 27 830, nr. 188)
- Brief over aanschaf van Modern Man Stations d.d. 29-01-2016 (Kamerstuk 27 830, nr. 167)
- Brief over behoeftestelling verlenging levensduur Patriot (A-brief) d.d. 05-10-2015 (Kamerstuk 27 830, nr. 159)

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	25-100						
	2022	146,6	94,1	27,4	17,5	7,7		
	2023	250-1000	Commercieel vertrouwelijk					

Land materieel

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2012-2016
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2021-2024
DPO '22 (huidig tijdvak)	2021-2024

Belangrijke wijzigingen

De graafmachines en rupsdozers zijn reeds uitgeleverd aan gebruiker. De wiellaadschop is gecontracteerd in januari 2022. Het projectbudget is aangepast als gevolg van prijspeilbijstelling.

Vervanging bouwmachines, grondverzet en wegherstel middelen

Aanleiding

Het project voorziet in materieel dat nodig is om werkzaamheden uit te voeren zoals het aanleggen van operationele infrastructuur, mobiliteitsondersteuning en logistieke ondersteuning van de krijgsmacht. De militaire grondverzetmachines zijn noodzakelijk om te kunnen blijven voldoen aan de inzetbaarheidsdoelstellingen van de Defensie. Met dit project wordt de huidige technisch en operationeel verouderde grondverzetcapaciteit vervangen. Het project voorziet in ongeveer 100 nieuwe bouwmachines, grondverzet- en wegherstelmiddelen verdeeld over tien verschillende typen. Deze middelen dragen bij aan de invulling van de inzetbaarheidsdoelstellingen van Defensie waaronder nationale inzet zoals bij natuurbbrand of watersnood.

Projecttoelichting

Deze nieuwe grondverzetcapaciteit vervangt het huidige bestand aan diverse machines en realiseert helitransportabele bouwmaschinen voor de luchtmobiele brigade. Het project bestaat uit de deelprojecten wiellaadschop, rupsdozer, graafmachine, graaflaadcombinatie high speed, graaflaadcombinatie luchtmobiel en aanhangwagens.

Duurzaamheid

Met de vervanging wordt de veiligheid van personeel en omgeving verbeterd en bijgedragen aan de doelstellingen uit de Defensie Energie en Omgeving Strategie door het verwerven van een capaciteit met modernere techniek en geringere emissie.

Relatie met andere projecten

- Vervanging Wissellaadsystemen, Trekker-opleggercombinaties en Wielbergingsvoertuigen (WTB)

Relevante Kamerstukken

Geen

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	<25						
2022	25-100	A					
2023	25-100	A					

Land materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk

Leguaan op wielonderstel	2009
Leguaan op Leopard 2A4 onderstel	2004
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	
Leguaan op wielonderstel	2011
Leguaan op Leopard 2A4 onderstel	2017-2024
DPO '22 (huidig tijdvak)	
Leguaan op wielonderstel	2011
Leguaan op Leopard 2A4 onderstel	2017-2024

Belangrijke wijzigingen

Het projectbudget is aangepast als gevolg van prijspeilbijstelling. Het project is vrijwel voltooid, alle hoofdsystemen zijn uitgeleverd. Het laatste deelproject voorziet in de transportmiddelen voor de reservebruggen, deze worden in 2023 en 2024 uitgeleverd. Dit is de laatste keer dat dit project opgenomen wordt in het DPO.

Vervanging brugleggende tank

Aanleiding

Tijdens crisisbeheersingsoperaties treden Nederlandse eenheden op in gebieden waar overgangen moeten worden gecreëerd. Brugleggers worden ingezet om tijdens operationeel optreden met zowel een hoge als lage geweldsintensiteit de mobiliteit voor de eigen eenheden te kunnen garanderen. Dit dient snel en met bescherming van eigen personeel te gebeuren. De huidige bruglegger capaciteit is verouderd daarnaast zijn de middelen die de brug gebruiken de afgelopen jaren vervangen. Dit project voorziet in de vervanging van de bestaande systemen door twee nieuwe typen om de mobiliteit van grondgebonden optreden te kunnen blijven garanderen.

Projecttoelichting

Het project wordt binationaal opgelopen met Duitsland. De oplevering is gestart in 2019. De laatste Leguaan op Leopard 2A4 onderstel is in 2021 uitgeleverd. Het project loopt door tot en met 2024 om te kunnen voorzien in de transportbehoefte van de bijhorende brugdelen.

Relatie met andere projecten

- Defensie Vervanging Operationele Wielvoertuigen (DVOW)

Relevante Kamerstukken

- Brief over voorstudie/studie (B/C-brief) d.d. 25-06-1999 (Kamerstuk 26 645, nr. 1)
- Brief over de behoeftestelling (A-brief) d.d. 05-02-1997 (Kamerstuk 25 000 X, nr. 52)

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	100-250						
	2022	98,1	91,5	3,3	3,3			
	2023	99,0	89,8		9,2			

Land materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2021-2022
DPO '21/afw.rapp. '22 (vorig tijdvak)	2022-2025
DPO '22 (huidig tijdvak)	2022-2026

Belangrijke wijzigingen
Naar aanleiding van de extra investeringen uit de Defensienota 2022 worden zes aanvullende CBRN-verkenningssystemen verworven. Om deze behoefte is te kunnen vullen is het projectbudget verhoogd. Door de aanvullende behoefte wordt het project met een jaar verlengd. Naar verwachting zal de contracttekening eind 2022 plaatsvinden.

Vervanging CBRN Detectie, Identificatie en Monitoring

Aanleiding
De verdere ontwikkeling van Chemische, Biologische, Radiologische en Nucleaire (CBRN) strijdmiddelen zorgt voor steeds meer soorten dreigingen. Om de dreiging te onderkennen en aansluitend de juiste acties tegen deze dreiging te kunnen ondernemen, is detectie-, identificatie- en monitoringcapaciteit benodigd. De huidige verkenningssystemen zijn technisch en operationeel verouderd. Dit project voorziet in de vervanging van de huidige CBRN-verkenningssystemen.

Projecttoelichting
Dit project bestaat uit twee delen. In het eerste deel wordt zo snel mogelijk voorzien in twaalf nieuwe CBRN-verkenningssystemen op basis van bestaande technologie. De aanschaf vindt plaats in afstemming met Duitsland.

Innovatie
In het tweede deel wordt eerst onderzoek gedaan naar noodzakelijke technologische innovatie en wordt aansluitend het resterende deel van de behoefte vervuld.

Relatie met andere projecten
Geen

- Relevante Kamerstukken
- Brief over de behoeftestelling van het project Vervanging CBRN Detectie, Identificatie en Monitoring (A-brief) d.d. 01-05-2018 (Kamerstuk 27 830, nr. 211)

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	25-100						
	2022	25-100	A					
	2023	25-100	A					

Land materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2010
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2020-2022
DPO '22 (huidig tijdvak)	2020-2023

Belangrijke wijzigingen

Het project bevindt zich in de afrondende fase waarbij de overdracht aan de gebruiker wordt voorbereid. Eind 2022 wordt het project voltooid, waarna de laatste betaling in 2023 plaatsvinden. Het project wordt daarom voor het laatst in het DPO vermeld. Het projectbudget is aangepast als gevolg van prijspeilbijstelling.

Vervanging
COMPATRIOT-verbindingssysteem

Aanleiding

De krijgsmacht beschikt voor de grondgebonden luchtverdediging onder meer over het Patriot grond-lucht geleide wapensysteem (PATRIOT). Dit systeem is essentieel om een bijdrage aan de verdediging tegen luchtdreiging en ballistische raketten te leveren en de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht te versterken. Het COMPATRIOT verbindingssysteem ondersteunt de commandovoering en vuurleiding van het PATRIOT systeem. Om de effectiviteit en operationele relevantie van het wapensysteem te blijven garanderen moet het verouderde COMPATRIOT-systeem vervangen worden.

Projecttoelichting

Het COMPATRIOT-systeem nadert het einde van de operationele en technische levensduur. Op termijn zijn reservedelen niet meer voorradig en ook niet meer van de leverancier te verkrijgen. Met dit project wordt de operationele inzetbaarheid en beschikbaarheid van het systeem tot het einde van de levensduur gegarandeerd.

Relatie met andere projecten

- Defensiebrede Vervanging Operationele Wielvoertuigen (DVOW)
- Verlenging levensduur Patriot

Relevante Kamerstukken

- Behoeftte Vervanging COMPATRIOT verbindingssysteem (A-brief) d.d. 08-06-2006 (Kamerstuk 30 300 X, nr. 112)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100						
2022	40,0	40,0					
2023	40,2	40,0	0,2				

Land materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2021-2024
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2022-2024
DPO '22 (huidig tijdvak)	2022-2024

Belangrijke wijzigingen
Defensie heeft een leverancier geselecteerd en is klaar om het contract te tekenen. De afgewezen leverancier heeft een kort geding aangespannen, waardoor de tekening van het contract met minimaal een kwartaal uitgesteld wordt.

Vervanging drijvende brugslagcapaciteit

Aanleiding
Brugslagcapaciteit draagt bij aan de mobiliteit van grondgebonden eenheden. De huidige vouwbrug voldoet niet aan de operationele eisen die de NAVO aan deze capaciteit stelt en is al langere tijd toe aan vervanging. Met dit project wordt de huidige brugslagcapaciteit vervangen door een nieuwe pontonbrug (bestaande uit midden- en eindpontons) en boten om de brug(delen) te verplaatsen en in positie te houden.

Projecttoelichting
Met nieuwe brugslagcapaciteit wordt de problematiek met het huidige systeem verholpen. De huidige vouwbrug is technologisch en operationeel achterhaald en voldoet niet aan de NAVO-eisen. Tevens blijft de vouwbrug achter in de bescherming van het personeel. Na realisatie van dit project beschikt de krijgsmacht over brugslagcapaciteit die technisch en operationeel toekomstbestendig is en voldoet aan de capaciteitendoelstellingen van de NAVO en de afspraak voor nationale inzet. Dit project draagt rechtstreeks bij aan de modernisering van onze krijgsmacht en de versterking van de operationele (gevechts-) ondersteuning.

Duurzaamheid
Het streven is om te voldoen aan de hoogste emissienormen waarbij de voorwaarde is dat capaciteit wereldwijd inzetbaar is. Bij het operationeel optreden wordt voor de wereldwijde inzetbaarheid gebruik gemaakt van het NATO Single Fuel Concept en lokaal beschikbare dieselbrandstoffen.

Relatie met andere projecten
• Vervanging Wissellaadsystemen, Trekker-opleggercombinaties en Wielbergingsvoertuigen (WTB)

Relevante Kamerstukken
• Behoeftestelling vervanging drijvende brugslagcapaciteit (A-brief) d.d. 17-09-2019 (Kamerstuk 27830 nr. 287)

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	25-100						
	2022	25-100	A					
	2023	25-100	A					

Land materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2024-2027
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2024-2027
DPO '22 (huidig tijdvak)	2023 -2027

Belangrijke wijzigingen
De opdracht voor de levering van het *Very Short Range Anti-Tank (VSRAT)* systeem is geplaatst bij het *NATO Support and Procurement Agency (NSPA)*. Het contract voor verwerving van het VSRAT systeem is inmiddels door NSPA, namens 13 NAVO-landen, getekend. Hierdoor komen de eerste systemen een jaar eerder bij de eenheden.

Vervanging en uitbreiding Short Range Anti-Tank (SRAT) capaciteit

Aanleiding
De krijgsmacht moet hoog in het geweldsspectrum kunnen optreden tegen een tegenstander van gelijkwaardig niveau. Hoogwaardige technologie verspreidt zich snel en potentiële tegenstanders kunnen zich bijvoorbeeld met actieve beschermingssystemen (APS) beter beschermen tegen anti-tank wapens. Om effectief op te kunnen treden is daarom een verbeterde anti-tank capaciteit nodig. Daarnaast is het bij het optreden tegen een gelijkwaardige tegenstander van groot belang dat ook ondersteunende eenheden zichzelf kunnen beschermen. Hiervoor is een licht en eenvoudig te bedienen anti-tank wapen nodig. De inzetvoorraad munitie die voor deze SRAT capaciteit wordt meeverworven is gedimensioneerd op een optreden in de tweede hoofdtaak. Verdere aanvulling van de inzetvoorraad vindt plaats binnen het programma 'Aanvulling Inzetvoorraad Munitie'.

Projecttoelichting
Er wordt een eenvoudig te bedienen, licht *Very Short Range Anti-Tank* systeem verworven voor gebruik door lichte gevechtseenheden en ondersteunende eenheden. Eveneens wordt een nieuw *Military-off-the-shelf* SRAT systeem verworven dat wordt ingedeeld bij gevechtseenheden. Daarnaast is een toekomstig SRAT systeem nodig dat opgewassen is tegen voertuigen met moderne APS. Dit systeem wordt later verworven, hiervoor wordt eerst samen met Duitsland een onderzoek uitgevoerd.

Relatie met andere projecten
• Aanvulling inzetvoorraad munitie

Relevante Kamerstukken
• Behoeftestelling Vervanging en uitbreiding Short Range Anti-Tank capaciteit (A-brief) d.d. 10-12-2020 (Kamerstuk 27 830, nr. 324)

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	100-250	A					
	2022	100-250	A					
	2023	100-250	A					

Land materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Niet gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2020-2025
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2020-2025
DPO '22 (huidig tijdvak)	2020-2027

Belangrijke wijzigingen

De B-brief is in juni 2022 naar de Tweede kamer verstuurd. Op basis van de resultaten uit de onderzoeksfase zijn 3 potentiële leveranciers geselecteerd en is de projectplanning met twee jaar verlengd.

Vervanging Medium Range Air Defence (interceptiecapaciteit)

Aanleiding

Het welslagen van militaire inzet en het voortzettingsvermogen van de krijgsmacht is sterk afhankelijk van effectieve luchtverdediging. De snelle ontwikkeling en proliferatie van vliegtuigen, UAS en Cruise Missiles zorgen ervoor dat het belang van de luchtverdediging en daarbinnen de Medium Range interceptiecapaciteit toeneemt.

Dit project voorziet in de vervanging van de huidige Medium Range Air Defence (MRAD) interceptor. MRAD vervult een essentiële rol in de grondgebonden luchtverdediging (GLV) en daarmee de bescherming van eenheden, vitale objecten en gebieden. MRAD beschermt tegen aanvallen van vliegtuigen, helikopters, grote Unmanned Aircraft Systems (UAS) en Cruise Missiles.

Projecttoelichting

De vervanging van de huidige MRAD interceptiecapaciteit is noodzakelijk omdat deze het einde van de technische levensduur in 2025 bereikt en niet meer voldoet aan de huidige operationele eisen. Dit project voorziet in de MRAD interceptiecapaciteit en bestaat uit lanceerinstallaties, missiles, verbindingssystemen en opleidings- en trainingsmiddelen. Om operationeel relevant te zijn moet nieuwe MRAD interceptiecapaciteit kleinere en snellere doelen op een grotere afstand kunnen onderscheppen dan de huidige interceptiecapaciteit kan. De kwantitatieve behoefte is vergelijkbaar met het huidige aantal systemen en gebaseerd op de inzetbaarheidsdoelstellingen volgens de Defensienota, de NATO capability targets en de voorraadnormen

voor de tweede hoofdtak. In het project worden opties opgenomen om eventuele toekomstige aanvullende behoeften en functionaliteiten op een doelmatige en doeltreffende wijze in te kunnen vullen.

Duurzaamheid

De Defensie Energie en Omgeving Strategie 2019-2022 (Kamerstuk 2019D37969) wordt bij de ontwikkeling, selectie en verwerving van het materieel, indien operationeel mogelijk, meegewogen. Specifiek het aspect energie wordt meegewogen met als oogpunten:

- afhankelijkheid van fossiele brandstof te reduceren;
- in het operationele domein gebruik te maken van duurzame energie.

Relatie met andere projecten

- C-RAM en Class 1-UAV detectiecapaciteit
- Defensiebrede Vervanging Operationele Wielvoertuigen (DVOW)

Relevante Kamerstukken

- Brief over de resultaten van de onderzoeksfase (B-brief) d.d. 16-06-2022 (Kamerstuk 27 830, nr. 359)
- Brief over de behoeftetesting (A-brief) d.d. 08-08-2020 (Kamerstuk 27 830, nr. 312)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	100-250						
2022	250-1000	D					
2023	250-1000		D				

Land materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2017-2020
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2017-2023
DPO '22 (huidig tijdvak)	2017-2023

Belangrijke wijzigingen
Geen

Vervanging mortieren 60/81mm

Aanleiding
De mortieren leveren een essentiële bijdrage aan de slagkracht van de eenheden van het CLAS en het Korps Mariniers (CZSK) binnen het landoptreden. De huidige middelen zijn aan het eind van hun levensduur. Dit project voorziet in de vervanging van de huidige 81mm mortier en vervult de behoefte aan een indirect vurend middel met de 60mm mortier op pelotonsniveau.

Projecttoelichting
In 2017 zijn 80 stuks nieuwe 60mm mortieren geleverd. De levering van 122 stuks nieuwe 81mm mortieren is in 2023 voorzien. De huidige 81mm mortier bereikte in 2016 het einde van de technische levensduur. Daarnaast voldoet het huidige 81mm mortiersysteem niet meer aan de huidige operationele eisen. Met name op de aspecten bereik, nauwkeurigheid, mobiliteit en de snelheid waarmee de mortier ingezet kan worden, zijn de prestaties van het huidige systeem onvoldoende. De nieuwe capaciteit kan het gevecht van de lagere niveaus met vuursteun ondersteunen en versterkt de bescherming van deze eenheden.

- Relatie met andere projecten**
- Geïndstrumenteerde oefen- en trainingscapaciteit voor grondgebonden eenheden
 - *Midlife Update (MLU)* Fennek

- Relevante Kamerstukken**
- Brief behoeftestelling Vervanging mortieren 60/81mm (A-brief) d.d. 14-06-2016 (Kamerstuk 27 830, nr. 173)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	100-250						
2022	25-100	A					
2023	25-100	A					

Land materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2022-2023
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2022-2023
DPO '22 (huidig tijdvak)	2022-2025

Belangrijke wijzigingen

Het project 'Tenten en Klimaatbeheersing' werd eerder via hetzelfde verwervingstraject aangelopen als het project 'Operationele infrastructuur voor de snel inzetbare eenheden van de krijgsmacht'. Er is voor gekozen om dit niet langer via hetzelfde verwervingstraject te laten verlopen. Dit zorgt ervoor dat het project 'Tenten en Klimaatbeheersing' eerder gerealiseerd kan worden dan het project 'Operationele infrastructuur voor de snel inzetbare eenheden van de krijgsmacht'. Desondanks heeft dit project een vertraging van 2 jaar.

Vervanging tenten en klimaatbeheersing

Aanleiding

Het is van belang dat defensiepersoneel over de juiste middelen beschikt om onder alle (klimatologische) omstandigheden hun werk zo goed en veilig mogelijk te doen. Om ervoor te zorgen dat eenheden ook tijdens opleiding en training zo min mogelijk worden gehinderd door de elementen, worden tenten veelvuldig gebruikt. Ook de komende jaren kan deze behoefte met een zo klein mogelijke footprint nog altijd het beste worden ingevuld door middel van het gebruik van tenten inclusief verwarmers. Deze bieden bescherming en zijn tegelijkertijd flexibel inzetbaar.

De huidige tenten inclusief kachels bieden geen optimale bescherming aan het personeel, gezien de hedendaagse eisen die gesteld worden aan emissie, fysieke belasting en comfort. Bovendien passen de tenten niet meer bij het huidige optreden. Het opzetten van deze tenten is arbeidsintensief, ze zijn niet flexibel inzetbaar en kunnen niet heimelijk worden gebruikt. Daarnaast zijn de huidige tenten al meer dan 20 jaar intensief gebruikt en zijn hierdoor versleten. Vervanging is daarom noodzakelijk. Voor opleidingen en trainingen onder warmere omstandigheden is behoefte aan een aantal klimaatbeheersingssystemen met de functionaliteit cooling.

Projecttoelichting

Dit project voorziet in circa 1300 nieuwe tenten voor gereedstelling inclusief verwarmers. Verder wordt in dit project een pool van klimaatbeheersingssystemen gerealiseerd. Het betreffen voorzieningen die primair bedoeld zijn voor legering, sanitair en werkplekken.

Relatie met andere projecten

- Defensiebrede Vervanging Operationele Wielvoertuigen (DVOW)
- Mobiele energievoorziening t.b.v. grondgebonden optreden
- Operationele infrastructuur voor de snel inzetbare eenheden van de krijgsmacht

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling vervanging tenten en klimaatbeheersing (A-brief) d.d. 06-11-2020 (Kamerstuk 27 830, nr. 319)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100						
2022	25-100	A					
2023	25-100	A					

Land materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2018-2025
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	n.v.t.
DPO '22 (huidig tijdvak)	2022-2025

Belangrijke wijzigingen
Dit betreft een bestaand project waarvan het projectbudget als gevolg van een toenemende behoefte boven de grens van € 25 miljoen is gekomen. De meerbehoefte is mogelijk geworden door de beschikbare middelen uit de Defensienota 2022.

Wegenmatlegger

Aanleiding
De Wegenmattenlegger is ingedeeld bij de genie-eenheden van het CLAS. Om mobiliteit te kunnen blijven garanderen bij het landoptreden blijft er een behoefte aan een arbeidsextensief, snel en mobiel terreinverhardingssysteem. Deze systemen kunnen in korte tijd een relatief groot oppervlakte onverhard terrein tijdelijk verharden. Dit wordt uitgevoerd voor het realiseren van tijdelijke infrastructuur zoals toegangswegen, om zwaar belaste of beschadigde wegen preventief te beschermen en om *helicopter landing sites* (HLS) aan te leggen.

Projecttoelichting
In dit project worden de elf systemen die nu in gebruik zijn vervangen door tien moderne systemen. Elk systeem bestaat uit 250 meter wegenmat en een leg- en opnamesysteem op een dragend voertuig. Daarnaast wordt 2000 meter strategische voorraad wegenmat verworven.

Relatie met andere projecten
• Vervanging Wissellaadsystemen, Trekker-opleggercombinaties en Wielbergingsvoertuigen (WTB)

Relevante Kamerstukken
Geen

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	<25	A					
	2023	25-100	A					

Land materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2010-2013
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2015-2023
DPO '22 (huidig tijdvak)	2015-2026

Belangrijke wijzigingen
De laatste testen van de *Precision Guided Kits* (PGK) worden naar verwachting begin 2023 afgerond. De nieuwe PGK-versie heeft te maken met langere levertijden. Hierdoor wordt de levering van de PGK verschoven naar 2026. Tevens wordt het projectbudget aangepast als gevolg van prijspeilbijstelling en valutakoerscorrectie.

155mm Precision Guided Munition (PGM) voor de PzH2000

Aanleiding
Om de slagkracht te leveren ter ondersteuning van de manoeuvre-eenheden en ondersteuning van het gevecht van de brigade in de diepte heeft de krijgsmacht de Pantserhouwitzer PzH2000NL ter beschikking. De effectiviteit en doelmatigheid van de PzH2000NL worden verder verbeterd door het gebruik van precisiemunitie. Hierdoor is minder munitie nodig om een doel uit te schakelen. Daarnaast neemt door het gebruik van precisiemunitie het risico van ongewenste nevenschade (*collateral damage*) af. Dit project voorziet in de aanschaf van precisiemunitie voor de PzH2000NL.

Projecttoelichting
Precisiemunitie bestaat uit twee munitiesoorten: *Course Correcting Fuses* (CCF's) en *Precision Guided Munition* (PGM). Bij de opstart van het project is gebleken dat laser geleide projectielen (behorende tot de PGM) die voldoen aan de projecteisen niet op de markt waren. Daarvoor in de plaats zijn Precision Guided Kits aangeschaft. Dit zijn GPS koppen die op reguliere 155mm granaten geschroefd worden. Er is in 2021 een *Letter of Order and Acceptance* getekend voor PGM, waarvan de levering in 2026 wordt voorzien. Dit project verloopt via *Foreign Military Sales*, waarbij de verwerving via de overheid van de Verenigde Staten plaatsvindt.

- Relatie met andere projecten**
- *Midlife Update* (MLU) voor de Pantserhouwitzer 2000NL (PzH2000NL)
 - Versnelde aanvulling inzetvoorraad munitie
- Relevante Kamerstukken**
- Brief Aanvulling munitievoorraden fase 2 (A-brief) d.d. 19-10-2018 (Kamerstuk 27 830 nr. 265)
 - Brief Verwerving Precision Guided Munition voor Pantserhouwitsers d.d. 20-02-2015 (Kamerstuk 27 830, nr. 146)
 - Brief Verwerving Precision Guided Munition voor de PzH-2000 d.d. 27-01-2015 (Kamerstuk 27 830, nr. 144)
 - Behoeftestelling Precision Guided Munition voor de PzH-2000 (A-brief) d.d. 07-04-2008 (Kamerstuk 31 200 X, nr. 104)

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	25-100						
	2022	86,2	75,9	10,4				
	2023	91,0	49,8	10,7	30,5			
	Effect opexploitatie	1,7		0,1	0,2	0,2	0,2	0,2

Lucht materieel

Aanpak obsolescentie Cougar-helikopters

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk **2020-2023**

DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak) 2020-2026

DPO '22 (huidig tijdvak)	2020-2026
1	1
2	2
3	3
4	4
5	5
6	6
7	7
8	8
9	9
10	10
11	11
12	12
13	13
14	14
15	15
16	16
17	17
18	18
19	19
20	20
21	21
22	22
23	23
24	24
25	25
26	26
27	27
28	28
29	29
30	30
31	31
32	32
33	33
34	34
35	35
36	36
37	37
38	38
39	39
40	40
41	41
42	42
43	43
44	44
45	45
46	46
47	47
48	48
49	49
50	50
51	51
52	52
53	53
54	54
55	55
56	56
57	57
58	58
59	59
60	60
61	61
62	62
63	63
64	64
65	65
66	66
67	67
68	68
69	69
70	70
71	71
72	72
73	73
74	74
75	75
76	76
77	77
78	78
79	79
80	80
81	81
82	82
83	83
84	84
85	85
86	86
87	87
88	88
89	89
90	90
91	91
92	92
93	93
94	94
95	95
96	96
97	97
98	98
99	99
100	100

Belangrijke wijzigingen

De benodigde contracten zijn afgesloten en het ontwikkeltraject voor de verschillende aanpassingen is aangevangen.

Aanleiding

Na de aanschaf van de Nederlandse Cougar's in 1996, zijn geen grote investeringen gedaan in dit wapensysteem. Een aantal essentiële onderdelen van het wapensysteem is verouderd en steeds moeilijker te verkrijgen of te repareren (obsolescentie). Deze obsolescentie leidt tot verminderde inzetbaarheid en toenemende exploitatiekosten van het wapensysteem. De gevolgen van obsolescentie dienen gemitigeerd te worden door de betreffende onderdelen te vervangen. Om de huidige inzetbaarheid van de helikopter ten minste tot einde levensduur in 2030 te waarborgen, zijn tussentijdse materiële investeringen noodzakelijk.

Projecttoelichting

De beoogde investeringen in de Cougar-helikopter richten zich vooral op cockpit-specifieke motorinstrumenten, stand-by instrumenten en communicatie- en navigatieapparatuur. Naast het verhelpen van obsolescentie, worden daarmee essentiële componenten van het wapensysteem aangepast om te blijven voldoen aan operationele- en beveiligingsnormeringen van de NAVO.

Relatie met andere projecten

Geen

Relevante Kamerstukken

- Brief Behoeftebepaling project Aanpak obsolescentie Cougar-helikopters (DMP-A) d.d. 07-10-2019 (Kamerstuk 27 830,nr. 293).

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	25-100	A					
	2022	25-100	A					
2023	25-100		commercieel vertrouwelijk					

Lucht materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Niet gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2010-2013
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2013-2021
DPO '22 (huidig tijdvak)	2013-2021

Belangrijke wijzigingen
Conform de projectplanning is eind 2021 de laatste AH-64D helikopter gemodificeerd en door CLSK weer operationeel inzetbaar verklaard. Dit is de laatste keer dat er in het DPO over wordt gerapporteerd. Het projectbudget is aangepast als gevolg van prijspeilbijstelling en valutakoerscorrectie.

AH-64D Block II upgrade

Aanleiding
Defensie levert een kwalitatief en technologisch hoogwaardige bijdrage aan internationale operaties op alle geweldsniveaus. De Nederlandse Apache helikopters vormen daarvan een belangrijke component. De huidige versie van de Nederlandse AH-64D Apache, de *block I*-versie, heeft de grenzen van haar operationele capaciteiten bereikt. De enige andere gebruiker van deze versie van de Apache, de Amerikaanse landmacht, is in hoog tempo zijn toestellen aan het moderniseren. Door de AH-64D *block II upgrade* houdt Nederland operationele en logistieke aansluiting met de Verenigde Staten. De *block II upgrade* leidt tot een verbetering van de *situational awareness* van de Apache-bemanning, waardoor snel een beeld van de tactische situatie kan worden verkregen. Daarnaast kan de bemanning door de *block II upgrade* opereren in een *Network Enabled Capabilities* (NEC-) omgeving. Onderdeel van deze AH-64D *Block II upgrade* betreft tevens het opheffen van obsolescence, aanschaf van voldoende *Test & Support Equipment* en reservedelen.

Projecttoelichting
Op dit moment wordt vanuit dit project aan de nazorgverplichting invulling gegeven en vinden de komende twee jaar investeringen i.h.k.v.plaats om obsolescence voorkomen van obsolescence plaats.

- Relatie met andere projecten**
- AH-64D zelfbescherming (ASE)
 - Apache *Remanufacture*
 - *Joint Fires*
- Relevante Kamerstukken**
- Brief project *Apache block II upgrade*; gecombineerde (voor) studie- en verwervingsvoorbereidingsfase (B/C/D-brief) d.d. 28-10-2009 (Kamerstuk 27 830, nr. 67).
 - Brief DMP A-fase (A-brief) d.d. 30-10-2008 (Kamerstuk 27 830, nr. 56).
 - Brief modificeren vijf reservetoestellen d.d. 29-05-2008 (Kamerstuk 27 830 X, nr. 54).

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	100-250						
	2022	118,3	102,4	16,0				
	2023	122,1	92,5	13,3	14,6	1,7		

Lucht materieel

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2012-2014
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2012-2023
DPO '22 (huidig tijdvak)	2012-2023

Belangrijke wijzigingen

Het projectbudget is aangepast als gevolg van prijspeilbijstelling en valutakoerscorrectie. De laatste deellevering Hellfire raketten staat nu gepland eind 2022. Naar verwachting is dit de laatste keer dat over dit project in het DPO gerapporteerd wordt.

AH-64D verbetering bewapening

Aanleiding

Bij de invoering van de Apache in 1996 is een munitiepakket verworven, waarbij als uitgangspunt het optreden in reguliere conflicten is gehanteerd. Tijdens recente operaties is gebleken dat dit munitiepakket niet optimaal aansluit bij asymmetrische operaties, zoals deze in Irak en Afghanistan zijn uitgevoerd. Het pakket voldoet niet aan de eisen die tegenwoordig worden gesteld aan precisie en proportionaliteit. Een deel van het munitiepakket heeft daarnaast in 2012 het einde van de technische levensduur bereikt. Tenslotte hebben diverse technologische ontwikkelingen geleid tot nieuwe munitietypen die beter geschikt zijn voor het huidige militaire optreden. Deze combinatie van factoren maakt een herziening van het munitiepakket noodzakelijk. De behoeftestelling bestaat uit aanschaf van Hellfire-raketten (inclusief trainingsmiddelen) en onderdelen om de bestaande 70 mm raketten lasergeleid te maken.

Projecttoelichting

Alle laser gestuurde componenten ten behoeve van de 70mm raketten zijn inmiddels geleverd. Zo ook het overgrote deel van de levering van de Hellfire raketten.

Relatie met andere projecten

- Joint Fires
- Versnelde aanvulling inzetvoorraad munitie

Relevante Kamerstukken

- Brief behoeftestelling verbetering bewapening Apache helikopter (A-brief) d.d. 11-12-2009 (Kamerstuk 27 830, nr. 68).

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100						
2022	38,7	35,5	3,2				
2023	39,5	34,1	2,9	2,5			

Lucht materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2019-2013
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2013-2025
DPO '22 (huidig tijdvak)	2013-2027

Belangrijke wijzigingen
Doordat de *Radar Warning Receiver* niet beschikbaar is, is herfasering van een deel van de projectuitvoering naar latere jaren noodzakelijk. Hierdoor loopt het project door tot en met 2027. Het projectbudget is aangepast op de nieuwe projectplanning en als gevolg van prijspeilbijstelling en valutakoerscorrectie.

AH-64D zelfbescherming (ASE)

Aanleiding
Defensie levert een kwalitatief en technologisch hoogwaardige bijdrage aan internationale operaties in alle delen van het geweldsspectrum. De Nederlandse Apache helikopters vormen daarvan een belangrijke component. Geavanceerde elektronische zelfbeschermingsmiddelen tegen lucht- en grondgebonden luchtverdedigingssystemen dragen in belangrijke mate bij aan de operationele bewegingsvrijheid en vergroten de overlevingskansen van de bemanning en het toestel. Met het project AH-64D zelfbescherming (ASE) krijgen de Apaches een geïntegreerd zelfbeschermingssysteem tegen verschillende en moderne typen luchtafweersystemen. Enkele modificaties zijn inmiddels uitgevoerd op het Logistiek Centrum Woensdrecht in combinatie met het reguliere groot onderhoud en andere voorziene modificaties.

Projecttoelichting
Vanuit efficiencyoverwegingen heeft Defensie besloten om het deelproject, het vervangen van het huidige zelfbeschermingssysteem door het *Common Missile Warning System*, niet op de huidige AH64D vloot te installeren, maar dit uit te stellen naar de AH64E configuratie (Project Apache *Remanufacture*). Zodoende kan de modificatie tijdens de productie van de AH64E op de Boeing productielijn direct worden meegenomen en worden desinvesteringen op de uitfaserende AH64D vloot voorkomen.

Een andere behoefte uit dit project dat nog niet gerealiseerd kan worden is de aanschaf van een *Radar Warning Receiver* (RWR). Deze wordt door de Amerikaanse landmacht (US Army) niet meer op hun huidige AH-64D helikopter aangebracht en door US Army is ook besloten deze niet in de nieuwe AH-64E te gaan gebruiken. US Army is bezig met de ontwikkeling van een nieuwe RWR met nog betere capaciteiten en eenvoudigere integratie. Nederland volgt vooralsnog de US Army hierin. Daarmee is alleen behoud van de huidige RWR capaciteit mogelijk en kan vooralsnog geen invulling worden gegeven aan de behoefte van verbetering. Wel is door de US Army een tijdelijk RWR alternatief geboden dat er voor zorgt dat Nederland een inzetbaar zelfbeschermingssysteem behoudt voor zowel de AH-64D als E configuratie.

- Relatie met andere projecten**
- AH-64D *Block II* upgrade
 - Apache *Remanufacture*
 - Chinook Vervanging & Modernisering

- Relevante Kamerstukken**
- Brief voorstudiefase DMP (B-brief) d.d. 01-07-2011 (Kamerstuk 27 830, nr. 89).
 - Brief DMP A-fase (A-brief) d.d. 04-01-2008 (Kamerstuk 31 200 X, nr. 83).
 - Brief modernisering Apache-helikopters (A/B/C/D-brief) d.d. 21-11-2003 (Kamerstuk 29 200 X, nr. 52).

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	100-250						
2022	98,3	40,8	19,5	19,6	18,4		
2023	106,9	22,1	0,1	22,1	22,0	19,8	20,7

Lucht materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Niet gemandateerd

Projectplanning
Oorspronkelijk 2018-2025
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak) 2018-2025
DPO '22 (huidig tijdvak) 2018-2025

Belangrijke wijzigingen
In 2022 is gebleken dat de exploitatiekosten van de AH64E helikopter stijgen als gevolg van hoger materiaal- en ondersteuningskosten van een tweetal missie-systemen. Het effect op de exploitatiekosten zijn hierop aangepast.

De projectbehoefte en het budget is vergroot door de toevoeging van extra radio communicatiemiddelen. Het projectbudget is tevens aangepast als gevolg van prijspeilbijstelling en valutakoerscorrectie.

Apache Remanufacture

Aanleiding
De inzet van de AH-64D wordt gaandeweg bemoeilijkt door technische en operationele factoren. Dit leidt tot operationele beperkingen in omstandigheden met een hoge dreiging. De beperkingen zullen nog toenemen vanwege snelle technologische ontwikkelingen. De Amerikaanse landmacht (US Army), de belangrijkste en grootste gebruiker van de Apache, moderniseert vanwege de technische en operationele beperkingen haar Apachevloot van de AH-64D naar de AH-64E. Toekomstige verbeteringen worden daarom alleen nog doorgevoerd op de AH-64E waardoor de AH-64D snel verder aan operationele relevantie zal verliezen. De Amerikaanse landmacht stopt ook met de ondersteuning van de AH-64D waardoor de instandhoudingskosten van de verouderde AH-64D fors zullen stijgen. De Amerikaanse landmacht biedt een *Remanufacture* programma aan waarmee de helikopter gemoderniseerd wordt naar de nieuwe E-standaard.

Remanufacture houdt in dat de bestaande AH-64D helikopters worden herbouwd, gereviseerd en voorzien van nieuwe rompen, transmissies en rotorbladen. Ook wordt aan de behoefte aan meer motorvermogen invulling gegeven. Tevens voegt de fabrikant gedurende het programma nieuwe en moderne missie-uitrusting toe. Componenten uit de bestaande AH-64D helikopters worden zoveel mogelijk hergebruikt om zo desinvesteringen te voorkomen. Tijdens de uitvoering van het programma loopt de beschikbaarheid van de AH-64D helikopters tijdelijk terug. Door deel te nemen aan het *Remanufacture*

programma beschikt Defensie vanaf in 2025 wel weer over een volledige operationeel relevante, kosteneffectieve en toekomstbestendige Apachevloot.

Projecttoelichting
Het project is in realisatie. Op dit moment zijn er al 11 NL AH-64D helikopters vanuit Nederland naar de Verenigde Staten getransporteerd om te worden gemoderniseerd naar de nieuwste AH-64E configuratie. Het eerste Nederlandse airframe staat sinds mei 2022 op de Boeing AH-64E productielijn en wordt eind september 2022 als een volwaardige helikopter gereed verwacht. Deze wordt in december naar *Fort Hood Texas* gevlogen waar vervolgens begin volgend jaar met de Nederlandse transitietrainingen kan worden aangevangen. De andere helikopters volgen gestaag. Vanaf begin 2023 worden alle Nederlandse Apache vliegers en onderhouders omgeschoold om de nieuwe AH64E configuratie ook te kunnen gebruiken en te onderhouden. De eerste NL AH-64E vliegsimulator wordt medio 2023 in Nederland geïnstalleerd. Na de zomer 2023 wordt de eerste AH-64E helikopter in Nederland verwacht.

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	250-1000						
	2022	952,5	221,5	165,2	261,8	179,1	125,0	
	2023	1012,8	277,3	261,9	242,4	142,6	88,6	

Apache Remanufacture (vervolg)

Relatie met andere projecten

- AH-64D *Block II* upgrade
- AH-64D verbetering bewapening
- AH-64D zelfbescherming (ASE)
- Chinook Vervanging en Modernisering
- *Multi Ship Multi Type* (MSMT) Helikopter Simulators

Relevante Kamerstukken

- Brief project 'Apache *Remanufacture*' (D-brief) d.d. 30-05-2018 (Kamerstuk 27 830 nr. 234).
- Brief Behoeftestelling project 'Apache *Remanufacture*' (A-brief) d.d. 01-05-2018 (Kamerstuk 27 830, nr. 209).

Lucht materieel

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2015-2019
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2015-2021
DPO '22 (huidig tijdvak)	2015-2024

Belangrijke wijzigingen

De eerste componenten zijn afgelopen periode onderhouden door de F135 motoronderhoudsfaciliteit. In de aankomende jaren worden de activiteiten uitgebreid om de status van *Fully Depot Capabel* te bereiken.

Bouw en inrichten F135 motoronderhoudsfaciliteit (F-35)

Aanleiding

Het project Bouw en inrichten F135 motoronderhoudsfaciliteit (F-35) heeft tot doel het tijdig bouwen en inrichten van een nieuwe F-35 motorenonderhoudsfaciliteit op locatie Logistiek Centrum Woensdrecht (LCW). Nederland is een van de landen die eind 2014 door het Pentagon zijn aangewezen om tijdens de levensduur van de F-35 motoronderhoud te gaan verzorgen. Dit zal plaatsvinden op het LCW en betreft het onderhoud aan motoren van alle F-35 gebruikers. De werklast wordt daarbij verdeeld tussen de verschillende onderhoudsfaciliteiten in de wereld: Verenigde Staten, Australië en Japan in de Pacifische regio, en Noorwegen en Nederland in de Europese regio.

Projecttoelichting

Sinds begin 2016 is een vastgoedproject op het LCW in uitvoering. Het betreft de nieuwbouw van een onderhoudswerkplaats voor de F135-motoren en een proefdraaiopstelling om deze motoren te testen. Daarnaast hoort de verwerving van de benodigde gereedschappen en testapparatuur, het trainen van het personeel en het kwalificeren van de faciliteit tot het project. Voorts dienen binnen dit project overeenkomsten te worden aangegaan over de toekomstige samenwerking.

De investering wordt gefinancierd door Defensie (50%), Economische Zaken (25%) en de provincie Noord-Brabant (25%), en zal over de looptijd van het motoronderhoud worden terugbetaald. De investering van de doorgroei wordt gefinancierd door Defensie.

Het afgelopen jaar is de motorentestfaciliteit in gebruik genomen en gecertificeerd voor gebruik. Tevens is Standaard Aero gecertificeerd voor bepaalde werkzaamheden aan de F135 motor. Met deze certificeringen heeft het depot *Initial Depot Capability* bereikt.

Relatie met andere projecten

Geen

Relevante Kamerstukken

- Brief Provincie medefinanciering motorenonderhoud te Woensdrecht d.d. 11-12-2015 (Kamerstuk 26 488, nr. 399).
- Brief over bouw en inrichten F-35 motorenonderhoudsfaciliteit d.d. 28-10-2015 (Kamerstuk 26 488, nr. 397).
- Brief Ontwikkelingen in het project Verwerving F-35 d.d. 18-06-2015 (Kamerstuk 26 488, nr. 390).

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100						
2022	100-250*	A					
2023	100-250*	A					

* i.v.m. internationale afspraken worden er geen bedragen opgenomen in openbare publicaties.

Lucht materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Niet gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2014-2018
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2016-2023
DPO '22 (huidig tijdvak)	2016-2026

Belangrijke wijzigingen
Een onderdeel van dit project is de vervanging van het zelfbeschermingssysteem (IR Countermeasures) omdat het huidige systeem niet meer in stand kan worden gehouden. De Amerikaanse procedures om het nieuwe systeem vrij te geven voor andere landen kosten meer tijd dan voorzien. Defensie verwacht dat de uiteindelijke levering van dit systeem in 2026 zal plaatsvinden. Het projectbudget is bijgesteld als gevolg van prijspeilbijstelling en valutakoerscorrectie.

Chinook Vervanging & Modernisering

Aanleiding
Defensie beschikt over elf verouderde CH-47D en zes recenter verworven CH-47F(NL) Chinook-helikopters. Met de begroting voor 2015 heeft het kabinet extra geld beschikbaar gesteld voor de verbetering van de inzetbaarheid en het voortzettingsvermogen van de krijgsmacht. Een van de maatregelen is de uitbreiding van de Chinookcapaciteit met drie toestellen tot in totaal twintig. Het project “Chinook Vervanging & Modernisering” betreft de verwerving van veertien nieuwe CH-47F MYII CAAS Chinook helikopters voor de vervanging van de elf oudere CH-47D toestellen en de uitbreiding van de vloot, alsmede de standaardisatie van de Chinookvloot door de modernisering van de huidige zes CH-47F(NL). De toestellen kunnen naar verwachting tot 2045 worden ingezet als tactische transporthelikoptercapaciteit van Defensie. Met deze capaciteit is Defensie in staat een bijdrage te leveren aan de inzetbaarheidsdoelen uit de Defensienota 2018. Het project Chinook “Vervanging en Modernisering” zal gedurende de transitieperiode leiden tot een verlaagde inzetbaarheid van de Chinook.

Projecttoelichting
Alle veertien nieuwe toestellen zijn in 2020 geleverd. Het ombouwprogramma van de zes F-modellen wordt in 2022 voltooid. Het ombouwprogramma houdt in dat de bestaande CH-47F(NL) worden voorzien van nieuwe rompen en motoren. Herbruikbare componenten uit de bestaande CH-47F(NL) helikopters worden grotendeels hergebruikt. In de eindsituatie

beschikt de luchtmacht over twintig identieke toestellen. Daarvan blijven vijf toestellen op Ft. Hood (Verenigde Staten) staan voor training en oefening en zijn vanaf medio 2023 vijftien toestellen op vliegbasis Gilze-Rijen gestationeerd. De conversie van vliegers, loadmasters en monteurs is afgerond. Het Militaire Type Certificaat is uitgereikt.

- Relatie met andere projecten**
- Multi Ship Multi Type (MSMT) Helikopter Simulatoren

- Relevante Kamerstukken**
- Brief Chinook Vervanging en modernisering (B,C,D-brief) d.d. 07-09-2015 (Kamerstuk 27 830, nr. 157).
 - Behoeftestelling project Chinook Midlife Update (A-brief) d.d. 16-05-2011 (Kamerstuk 27 830, nr. 101).

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	250-1000						
2022	1012,8	941,7	27,7	43,3			
2023	1045,4	913,1	69,4	62,8			

Lucht materieel

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2015-2019
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2015-2021
DPO '22 (huidig tijdvak)	2015-2022

Belangrijke wijzigingen

De daadwerkelijke uitrol van de raket duurt een jaar langer omdat de leverancier meer tijd nodig heeft om data vrij te geven. Het projectbudget is aangepast als gevolg van prijspeilbijstelling en valutakoerscorrectie.

F-16 infrarood geleide lucht-lucht raket

Aanleiding

Bij het optreden op het hoogste geweldsniveau is het noodzakelijk eerst een luchtoverwicht te bevechten en te behouden. Daarvoor dienen vijandelijke luchtverdedigingssystemen, zowel grondgebonden systemen als vliegtuigen, te worden uitgeschakeld. De potentiële dreiging die uitgaat van de vijandelijke gevechtsvliegtuigen is toegenomen. Om weerstand te kunnen bieden aan deze toestellen zijn onder andere infraroodgeleide (IR) raketten nodig. De huidige raketten zijn echter operationeel verouderd en aan het eind van de technische levensduur. Deze dienen der halve te worden vervangen door verbeterde IR-geleide lucht-lucht raketten. De nieuwe raketten moeten software- en hardwarematig kunnen worden geïntegreerd op zowel de F-16 als op de F-35.

Projecttoelichting

De doorontwikkeling van de *final-software* van de IR-geleide lucht-lucht raket heeft geheel 2021 plaatsgevonden en is inmiddels gereed. Momenteel wordt er samen met de *Original equipment manufacturer* (OEM) de laatste hand gelegd aan de vrijgave van software source-data voor de technische/operationele vliegtuigboekwerken. Het is met name deze vrijgave van source-data door de OEM die voor de nodige vertraging heeft gezorgd naar de geplande uitrol eind 2021. Zodra echter de verwerking van de source-data in de vigerende boekwerken heeft plaatsgevonden kan de daadwerkelijk uitrol van de raket software plaatsvinden.

De verwachting voor de afronding van dit traject ligt nu gepland aan het eind van 2022. Tevens worden de eerste vervolgleveringen van raketten eveneens eind 2022 verwacht.

Relatie met andere projecten

- F-35: verwerving middellange tot langeafstandsraket
- Langer Doorvliegen F-16 – Operationele Zelfverdediging
- Langer Doorvliegen F-16 – Vliegveiligheid & Luchtwaardigheid

Relevante Kamerstukken

- Brief behoeftstelling (A-brief) d.d. 18-07-2006 (Kamerstuk 26 488, nr. 44).

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100						
2022	49,2	37,7	5,8	5,7			
2023	50,6	37,9	6,2	6,5			

Lucht materieel

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2007-2010
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2009-2022
DPO '22 (huidig tijdvak)	2009-2022

Belangrijke wijzigingen

Het projectbudget is aangepast als gevolg van prijspeilbijstelling en valutakoerscorrectie. Dit is de laatste keer dat er in het DPO over dit project wordt gerapporteerd.

F-16 zelfbescherming (Aircraft Survivability Equipment)

Aanleiding

Met dit project wordt de zelfbescherming van de F-16's verbeterd door een aanpassing van de radarstoorzender. Daarnaast omvat het de verbetering van de presentatie in de cockpit door middel van inbouw van het *Advanced Threat Display* (ATD). De bijbehorende test-, analyse- en verificatiesystemen maken ook deel uit van het project.

Projecttoelichting

Het project ALQ-131B heeft alle testen (laboratorium-, grond- en vliegtesten) met een positief resultaat voltooid. Op dit moment worden de *Mission Data Files* (MDF) geoptimaliseerd en wordt het Nederlandse personeel in het derde kwartaal van dit jaar opgeleid en getraind. Details over de instandhoudingskosten dienen nog door de Verenigde Staten te worden afgegeven.

Relatie met andere projecten

- F-35: verwerving middellange tot langeafstandsraket
- Langer Doorvliegen F-16 – Instandhouding
- Langer Doorvliegen F-16 – Operationele Zelfverdediging
- Langer Doorvliegen F-16 – Vliegveiligheid & Luchtwaardigheid

Relevante Kamerstukken

- Brief behoeftestelling F-16 ASE (A-brief) d.d. 06-04-2006 (Kamerstuk 27 487, nr. 9).

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100						
2022	98,7	93,6	5,1				
2023	100,2	94,4	5,8				

Lucht materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2019-2023
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2017-2024
DPO '22 (huidig tijdvak)	2017-2024

Belangrijke wijzigingen
Het projectbudget is aangepast als gevolg van
prijsspeilbijstelling en valutakoerscorrectie.

F-35: verwerving middellange tot
lange afstandsraket

Aanleiding
Het project betreft de behoefte aan een lucht-lucht middellange- tot lange afstandsraket voor de F-35. Voor het jachtvliegtuig is een middellange tot lange afstandsraket een onmisbare capaciteit voor het verkrijgen en behouden van het luchtoverwicht en zelfverdediging. Daarmee is het een randvoorwaarde voor het succesvol uitvoeren van de operationele taken. De huidige lange afstandsraket voor de F-16 (AMRAAM) wordt softwarematig niet geïntegreerd in de F-35 en is bovendien te groot voor het wapenruim van dit toestel. Hierdoor bestaat behoefte aan een nieuwe middellange- tot lange afstandsraket die aansluit bij de operationele capaciteit van de F-35.

Projecttoelichting
Inmiddels is de eerste levering van deze middellange tot lange afstandsraket ten behoeve van de F-35 binnen. Eerstvolgende vervolglevering staat gepland voor eind 2023.

- Relatie met andere projecten**
- F-16 infrarood geleide lucht-lucht raket
 - F-35: verwerving munitie boordkanon, zelfbeschermingsmiddelen en wapenladers

- Relevante Kamerstukken**
- DMP A-brief over het project Middellange tot lange afstandsraket voor de F-35 (A-brief) d.d. 24-10-2016 (Kamerstuk 26 488, nr. 418).

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	100-250						
	2022	127,7	29,4	5,6	0,8	49,5	25,6	
	2023	138,5	30,9	6,1	0,9	53,7	27,7	19,3

Lucht materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2015-2022
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2016-2024
DPO '22 (huidig tijdvak)	2016-2024

Belangrijke wijzigingen
Het projectbudget is aangepast als gevolg van
prijsspeilbijstelling en valutakoerscorrectie.

F-35: verwerving munitie
boordkanon, zelfbeschermings-
middelen en wapenladers

Aanleiding
De boordkanonmunitie, zelfbeschermingsmiddelen en wapenladers die worden gebruikt voor de F-16 zijn niet geschikt voor de F-35. Het boordkanon van de F-35 heeft een ander kaliber dan dat van de F-16. Dit geldt ook voor de huidige zelfbeschermingsmiddelen van de F-16. Tenslotte is de huidige wapenlader niet geschikt voor het laden van alle wapens in de interne wapenruimte van de F-35. De operationele testfase van de F-35 is in 2015 begonnen. Met het oog op deze testfase is een klein deel van de munitie en, zelfbeschermingsmiddelen reeds aangeschaft. Het overige deel van de behoefte wordt met ingang van 2019 verworven.

Projecttoelichting
Diverse leveringen binnen dit project zijn het afgelopen jaar binnengekomen. In het derde en vierde kwartaal van 2022 staan diverse leveringen gepland.

- Relatie met andere projecten**
- F-35: verwerving middellange tot lange afstandsraкет
- Relevante Kamerstukken**
- A-brief over het project F-35 zelfbeschermingsmiddelen (A-brief) d.d. 21-10-2016 (Kamerstuk 26 488, nr. 417).
 - Brief verwervingsvoorbereiding (D) vervanging F-16 d.d. 24-12-2014 (Kamerstuk 26 488, nr. 369).

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	25-100						
	2022	60,8	23,2	14,6	2,7	3,0	1,5	
	2023	63,1	23,0	15,5	2,5	3,0	1,6	10,8

Lucht materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2014-2020
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2014-2022
DPO '22 (huidig tijdvak)	2014-2024

Belangrijke wijzigingen
Dit project wordt tot en met 2024 verlengd om de opgedragen operationele taakstelling van de F-16 te kunnen waarborgen. Tevens is het projectbudget aangepast als gevolg van prijspeilbijstelling en valutakoerscorrectie.

Langer Doorvliegen F-16 – Instandhouding

Aanleiding
Als gevolg van de maatregelen in de beleidsbrief 2011 wordt de F-35 niet vanaf 2016, maar vanaf 2019 ingevoerd. Hierdoor zal de F-16 langer dan was voorzien als hoofdwapensysteem inzetbaar moeten zijn. Om de technische instandhouding tot aan de uitfasering te waarborgen, wordt geïnvesteerd in groot onderhoud voor een deel van de motoren, de aanschaf van extra reservedelen voor de motoren, kanonslopen, airconditioningsystemen, generatoren, vervanging van de VHF-radio's en bepaalde meet-/testapparatuur en vervanging/ revisie van bepaalde gronduitrustingsstukken. Ook zullen extra anti-corrosiemaatregelen aan de romp en de vleugels worden uitgevoerd.

Projecttoelichting
Elf van de veertien deelprojecten zijn voltooid. Inhuur en behoud van F-16 specifieke (technische) capaciteiten spelen steeds een belangrijke rol. De overige deelprojecten lopen conform planning.

- Relatie met andere projecten**
- F-16 zelfbescherming (ASE)
 - Langer Doorvliegen F-16 – Operationele Zelfverdediging
 - Langer Doorvliegen F-16 – Vliegveiligheid & Luchtwaardigheid

- Relevante Kamerstukken**
- Behoeftestelling project 'Langer doorvliegen F-16 – Instandhouding' (A-brief) d.d. 02-11-2012 (Kamerstuk 32 733, nr. 85).

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	100-250						
	2022	74,2	69,5	6,4				
	2023	77,4	66,8	7,0	2,2	1,4		

Lucht materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2015-2017
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2015-2022
DPO '22 (huidig tijdvak)	2015-2022

Belangrijke wijzigingen
Het projectbudget is aangepast als gevolg van prijspeilbijstelling en valutakoerscorrectie. Dit is de laatste keer dat er in het DPO over dit project wordt gerapporteerd.

Langer Doorvliegen F-16 – Operationele Zelfverdediging

Aanleiding

Als gevolg van de maatregelen in de beleidsbrief wordt de F-35 niet vanaf 2016, maar vanaf 2019 ingevoerd. Hierdoor zal de F-16 langer dan was voorzien als hoofdwapensysteem inzetbaar moeten zijn. Om de operationele inzetbaarheid te waarborgen zijn de modernisering en de uitbreiding van het operationele zelfbeschermingspakket noodzakelijk, onder meer vanwege de proliferatie van dreigingssystemen en de operationele veroudering van de F-16. Dit project sluit aan bij het project F-16 Zelfbescherming (ASE).

Projecttoelichting

Voor het *Electronic Warfare Management System* (EWMS) project zijn de noodzakelijke software aanpassingen (S2.3 programma) op de F-16 vloot in de afrondende fase.

Relatie met andere projecten

- F-16 infrarood geleide lucht-lucht raket
- F-16 zelfbescherming (ASE)
- Langer Doorvliegen F-16 – Instandhouding
- Langer Doorvliegen F-16 – Vliegveiligheid & Luchtwaardigheid

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling project ‘Langer Doorvliegen F-16 – Operationele zelfverdediging’ (A-brief) d.d. 04-05-2012 (Kamerstuk 32 733, nr. 62).

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	25-100						
	2022	73,3	71,2	2,6				
	2023	74,5	71,6	2,9				

Lucht materieel

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2014-2020
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2014-2022
DPO '22 (huidig tijdvak)	2014-2022

Belangrijke wijzigingen

Het project zal naar verwachting eind van het jaar tot afronding komen en wordt voor de laatste keer in het DPO over dit project gerapporteerd. Het projectbudget is aangepast als gevolg van prijspeilbijstelling en valutakoerscorrectie.

Langer Doorvliegen F-16 – Vliegveiligheid & Luchtwaardigheid

Aanleiding

Als gevolg van de maatregelen in de beleidsbrief 2011 wordt de F-35 niet vanaf 2016, maar vanaf 2019 ingevoerd. Hierdoor zal de F-16 langer dan was voorzien als hoofdwapensysteem inzetbaar moeten zijn. Om de vliegveiligheid en luchtwaardigheid te waarborgen zijn aanpassingen van de software en additionele hardware noodzakelijk.

Met de aanpassing van de software worden onder meer verbeterde communicatiemiddelen, vernieuwingen in het zelfbeschermingssysteem (*Electronic Warfare Management System*, EWMS) en de AIM-9X raket geïntegreerd in de F-16. Het modificatieprogramma wordt uitgevoerd in het *Multi National Fighter Program* (MNFP) -verband.

Projecttoelichting

In februari 2022 is de S2 softwaretape op de F-16 ingevoerd. Hiermee krijgt de F-16 de mogelijkheid om met de MIDS BU2 (*Multifunctional Information Distribution System*) te opereren. Ook is de F-16 nu klaar om gebruik te maken van de *Block II capabilities* van de AIM-9X raket. Ook zijn vernieuwingen in het *Electronic Warfare Management System* (EWMS) doorgevoerd.

Op dit moment wordt nog een laatste S2.3 software-tape ontwikkeld met kleine verbeteringen. Deze zal naar verwachting in september/oktober ingevoerd worden.

Relatie met andere projecten

- F-16 infrarood geleide lucht-lucht raket
- F-16 zelfbescherming (ASE)
- Langer Doorvliegen F-16 – Instandhouding
- Langer Doorvliegen F-16 – Operationele Zelfverdediging

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling project Langer doorvliegen F-16 – Vliegveiligheid & Luchtwaardigheid (A-brief) d.d. 05-11-2013 (Kamerstuk 33 763, nr. 12).

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100						
2022	49,3	46,2	3,1				
2023	51,0	47,5	3,4				

Lucht materieel

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2019-2022
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2019-2026
DPO '22 (huidig tijdvak)	2019-2026

Belangrijke wijzigingen

In de voorbereiding voor de Europese aanbesteding is het programma van eisen uitgewerkt en worden verdere stappen gezet voor publicatie van de aanbesteding eind 2022. Defensie verwacht een contract te sluiten in de eerste helft van 2023.

Levensduurverlenging MASS radars

Aanleiding

Voor het begeleiden van militair en civiel luchtverkeer maakt de militaire luchtverkeersleiding gebruik van de *Military Approach Surveillance System* (MASS) radars. MASS bestaat uit een vijftal radarsystemen die worden gebruikt voor naderingsverkeersleiding door middel van *Centralised Approach* (CAPP) en algemene luchtverkeersleiding.

De MASS-radars zijn vanaf 2004 in gebruik genomen en geplaatst op de vliegbases Leeuwarden, Volkel, Woensdrecht, Soesterberg en Twente. De radars vormen een belangrijke schakel in de radardekking boven Nederland en worden ook als aanvullende radars gebruikt door de nationale luchtgevechtsleiding.

In de huidige configuratie hebben de MASS-radars eind 2019 het einde van hun levensduur bereikt. Ze zijn vooralsnog operationeel, maar een levensduurverlenging blijft op korte termijn noodzakelijk om de radars voor nog eens 15 jaar operationeel te houden en daarmee afdoende radardekking boven Nederland te waarborgen.

Projecttoelichting

In de afwijklingsrapportage op het DPO van 2020 is gemeld dat het niet mogelijk was de levensduurverlenging binnen het gestelde budget met de huidige leverancier uit te voeren, en daarom een Europese aanbesteding nodig was. Daarnaast werd besloten om een marktconsultatie uit te voeren als voorbereiding op de Europese aanbesteding. De resultaten daarvan zijn meegenomen in de komende Europese aanbesteding.

Relatie met andere projecten

Geen

Relevante Kamerstukken

- Brief Behoeftestelling project Levensduurverlenging MASS radars (DMP-A) d.d. 05-10-2018 (Kamerstuk 32 678, nr. 38)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100						
2022	25-100	A					
2023	25-100	A					

Lucht materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Niet gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2018-2025
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2018-2023
DPO '22 (huidig tijdvak)	2018-2025

Belangrijke wijzigingen
Dit project wordt aangepast door de uitbreiding van de behoefte conform de Defensienota 2022 met vier toestellen. Met deze nieuwe behoefte is het projectbudget en de tijdplanning aangepast, de financiële reeks in dit projectblad zijn hierdoor teruggeplaatst als commercieel vertrouwelijk.

Medium Altitude Long Endurance Unmanned Aerial Vehicle (MALE UAV)

Aanleiding
Een *Medium Altitude Long Endurance Unmanned Aerial Vehicle* (MALE UAV) is een onbemand verkenningsvliegtuig. Het wordt op afstand gevlogen. Met dit (informatie)wapensysteem kan Defensie vanuit de lucht snel en veilig informatie verzamelen.

Het project MALE UAV betreft de verwerving en introductie van een MALE UAV-systeem, bestaande uit vier MALE UAV-toestellen met sensoren en grondstations van waaruit de toestellen worden bediend. Zoals aangegeven in de D-brief is de keuze voor de MQ-9 Reaper gemaakt. De MQ-9 Reaper binnen dit verwervingsproject is onbewapend.

Naast de verwerving van de MQ-9 Reapers behelst het project eveneens de aanschaf van een simulator en de initiële training voor vliegers, sensoroperators en technenuten bij de Amerikaanse luchtmacht in de Verenigde Staten. Voor de eerste jaren van de instandhouding is ondersteuning door de leverancier ingekocht.

Projecttoelichting
In de eerste helft van 2022 zijn alle vliegtuigen en grondstations succesvol afgenomen en overgedragen aan de Koninklijke Luchtmacht. De simulator die ook binnen het project valt is nu exportgereed voor partnerlanden en kan worden verworven.

In de Defensienota 2022 is de behoefte voor verdubbeling van de MQ-9 capaciteit opgenomen. De uitbreiding wordt in dit project uitgevoerd. De bewapening en aparte sensoren maken geen deel uit van dit project, maar wordt in een apart project verantwoord.

Relatie met andere projecten
Geen

- Relevante Kamerstukken**
- Brief Versnelling investeringsprojecten F-35 en MQ-9 d.d. 24 juni 2022 (Kamerstuk 26 488, nr.468).
 - Brief project MALE UAV (D-brief) d.d. 06-06-2018 (Kamerstuk 30 806, nr.47).
 - Brief Voorstudiefase MALE UAV (B-brief) d.d. 2013 (Kamerstuk 30 806, nr. 16).
 - Brief Behoeftestelling project MALE UAV (A-brief) d.d. 2011 (Kamerstuk 30 806, nr. 10).

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	100-250						
2022	194,3	181,1	8,0	5,2			
2023	100-250						

Commercieel vertrouwelijk

Lucht materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Niet gemandateerd

Projectplanning
Oorspronkelijk 2027 en verder
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak) n.v.t.
DPO '22 (huidig tijdvak) 2027 en verder

Belangrijke wijzigingen
Dit project is een nieuwe behoefte.

Midlife Update NH-90

Aanleiding
Defensie beschikt over negentien maritieme gevechtshelikopters van het type NH90. Deze helikopters zijn vanaf 2010 in gebruik met een verwachte levensduur van 30 jaar. Om het wapensysteem inzetbaar en operationeel relevant te houden in de complexe maritieme omgeving is een *Midlife Update* (MLU) nodig.

Projecttoelichting
De behoeftestelling voor de MLU is gezamenlijk met andere NH-90 gebruikers opgesteld. Dat draagt bij aan een betere samenwerking, schaalvoordelen en een efficiënte opdrachtverstrekking aan de industrie. Er wordt gestreefd naar een zo gelijk mogelijke configuratie van alle helikopters. Dit komt de instandhouding van de helikoptervloot ten goede en draagt bij aan een hogere beschikbaarheid van de helikopters. Daarnaast wordt het eenvoudiger om de samenwerking met partnerlanden, zoals België en Duitsland, verder te intensiveren, bijvoorbeeld op het gebied van onderhoud en opleidingen.

- De deelnemende landen hebben behoeftestellingen gedefinieerd, die bestaan uit:
- Een volledige upgrade van de software;
 - Verouderde missiesystemen vervangen of updaten naar de laatste standaarden;
 - Modernisering van communicatie- en navigatiemiddelen;
 - Modernisering van sensoren (o.a. sonar);
 - Aanpassen van instandhouding van logistieke systemen en trainingsmiddelen (o.a. de flight simulator) om duurzaam en toekomstbestendig te kunnen opereren.

- Relatie met andere projecten**
- NH-90
 - Vervanging MK46 Lightweight Torpedo

- Relevante Kamerstukken**
- Brief behoeftestelling *Midlife Update* NH-90 (A-brief) d.d. 15-04-2022 (Kamerstuk 25 928, nr. 76)

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	250-1000	A					
	2023	250-1000	A	D				

Lucht materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2020-2024
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2020-2024
DPO '22 (huidig tijdvak)	2020-2024

Belangrijke wijzigingen
Geen

Multi Ship Multi Type (MSMT) Helikopter Simulatoren

Aanleiding
Met de huidige simulatoren voor de Apache en de Chinook is het trainen in tactisch en gecombineerd helikopteroptreden in complexe scenario's niet mogelijk. Het enkel trainen met live vliegreuen is hiervoor niet doelmatig, want dit is relatief kostbaar en vergt veel van het personeel en het materieel. Verder zijn door de beperkte beschikbaarheid van helikopters de trainingsmogelijkheden schaars. Training in een hoogwaardige en tactische missie-simulator biedt het voordeel dat verschillende noodsituaties en een verhoogde dreigingsomgeving onder uitdagende meteorologische omstandigheden veilig en tegen lagere kosten op realistische wijze nabootst kunnen worden. Door versterking van de trainingscapaciteit met een hoogwaardige en tactische missie-simulator te combineren met live vliegreuen kan de gereedheid van de benodigde helikopterbemanningen op het noodzakelijke niveau gebracht worden en het voortzettingsvermogen worden gegarandeerd.

Met het MSMT-concept (*Multi Ship Multi Type*) integreert Defensie de huidige Apache en Chinook-simulatoren met de te verwerven simulatoren vanuit het MSMT-project. De koppeling van de simulatoren is hierin essentieel en dit is mede bepalend voor de keuze van de simulatoren. Gedurende de realisatie wordt de koppeling tussen de Apache en de Chinook-simulator onderzocht en voorbereid.

De koppeling tussen de twee typen en de aanschaf en koppeling van het *Multi-Type Tactical Control Center* zullen met een afzonderlijke behoeftestelling worden geïnitieerd, die vanwege technologische ontwikkelingen in tijd en kosten nog nader wordt onderzocht.

Projecttoelichting
Het MSMT project gebruikt als basis de huidige simulatoren voor de Apache (*Longbow Crew Trainer, LCT*) en de Chinook (*Transportable Flight Proficiency Simulator, TFPS*). Het project wordt in drie fasen uitgevoerd. In fase 1 wordt de bestaande simulatorcapaciteit per wapensysteem verdubbeld en gekoppeld (2x LCT en 2x TFPS). Tevens wordt in de benodigde infrastructuur voorzien (aanpassen interim faciliteit alsmede aanvang bouw permanente huisvesting op vliegbasis Gilze-Rijen) en wordt de organisatie van het simulatiecentrum opgezet. De extra LCT en TFPS zijn inmiddels gecontracteerd.

In fase 2 worden de systemen uitgebreid met twee *Rear Crew Trainers* voor de Chinook en twee *Targeted Fidelity Tactical Trainers* voor de Apache en wordt het DHC Simulatiecentrum opgericht. De Amerikaanse overheid zal de verwerving voor de twee systemen voor Nederland op zich nemen. In de periode 2019-2024 wordt daarmee in een *Multi-Ship, Single Type "whole crew"* tactische trainingsfaciliteit voorzien. Fase 3, de koppeling tussen Apache en Chinook, wordt met een afzonderlijke behoeftestelling geïnitieerd.

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100						
2022	25-100	A					
2023	25-100	A					

Multi Ship Multi Type (MSMT) Helikopter Simulatoren (vervolg)

De ontwikkeling, productie en integratie van de Chinook *Rear Crew Trainers* is door de ontwikkelaar van de *Transportable Flight Proficiency Simulator* (TFPS), de Amerikaanse Marine, ter hand genomen. De verwerving en integratie van twee Apache *Targeted Fidelity Tactical Trainers* is inmiddels bij de Amerikaanse Landmacht opgestart. Ook hier is een ontwikkeltraject noodzakelijk.

Relatie met andere projecten

- Apache *Remanufacture*
- Chinook Vervanging & Modernisering

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling project *Multi Ship Multi Type* (MSMT) Helikopter Simulatoren (A-brief) d.d. 17-10-2018 (Kamerstuk 27 830, nr. 264).

Lucht materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Niet gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2007-2012
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2010-2025
DPO '22 (huidig tijdvak)	2010-2025

Belangrijke wijzigingen
De modificatietrajecten voor de NH90 zijn de afgelopen periode volgens planning uitgevoerd. Voor de *Full Mission Flight Trainer* is een contract afgesloten om deze simulator naar MR1 software standaard te updaten. Met deze update is de software van de simulator in 2025 gelijk aan de software in de helikopters.

Het projectbudget is aangepast als gevolg van prijspeilbijstelling.

NH-90

Aanleiding
In verband met de uitfasering van de Lynx-helikopter en de AB-412 neemt Defensie deel aan het helikopterproject NH-90, een internationaal programma met België, Duitsland, Frankrijk en Italië (de *NATO Helicopter Management Organization* (NAHEMO) landen). Aanvankelijk is een behoefte gesteld voor twintig *NATO Frigate Helicopters* (NFH's). Naar aanleiding van de studie 'Integrale helikopter capaciteit' is de kwalitatieve behoefte gewijzigd in twaalf NFH's voor diverse maritieme taken en acht helikopters in een transportconfiguratie (TNFH), die geschikt zijn gemaakt voor tactische transporttaken vanaf het land en vanaf schepen.

Het project past binnen het streven om de expeditionaire capaciteiten van de krijgsmacht te verbeteren en om Europese en NAVO-tekorten ten aanzien van helikoptercapaciteiten te verminderen. De behoefte aan de vervulling van transporttaken door de NH-90 is in de beleidsbrief van 8 april 2011 verder onderstreept. De NFH's worden door middel van missieapparatuur geschikt gemaakt voor de (maritieme) transportrol.

Projecttoelichting
Planning modificatietrajecten:
De modificatietrajecten voor de NH-90 kennen de volgende verdeling:

1. *Retrofit*. Begin 2022 is de retrofit aan het laatste MOC-toestel voltooid.
2. *Upgrade*. Vier van zes helikopters die in de FOC-configuratie zijn afgenomen staan sinds medio 2020 voor de *upgrade* bij de leverancier. Dit jaar worden twee helikopters afgeleverd. Dit traject eindigt naar verwachting eind 2024.
3. *Update*. Het derde modificatietraject betreft een update van de software van de helikopter naar de uiteindelijke contractuele standaard. Vanaf 2024 zal de hele vloot NH-90 helikopters van MR1 zijn voorzien, waarmee alle toestellen beschikken over één en dezelfde en de gecontracteerde configuratie.
4. *Herijking*. Alle negentien toestellen worden gemodificeerd om de NH-90 NFH beter geschikt te maken voor (maritieme) transporttaken en voor de ondersteuning van landoperaties. Om de beschikbaarheid van de helikopters zo min mogelijk te beïnvloeden worden deze modificaties tijdens regulier onderhoud uitgevoerd, hetgeen naar verwachting in 2025 wordt voltooid.

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	250-1000						
2022	1.226,0	1.112,5	56,5	40,0	17,0		
2023	1.233,7	1.112,8	43,1	44,7	33,1		

NH-90 (vervolg)

Full Mission Flight Trainer (FMFT)

Sinds oktober 2019 is de FMFT in Nederland operationeel. De FMFT moet een *upgrade* ondergaan om de configuratie in overeenstemming met de laatste configuratie van de helikopters (MR1) te brengen. Hiervoor is het contract getekend met als planning om de aanpassingen in 2025 af te ronden. De kosten voor deze upgrade worden gefinancierd vanuit het projectbudget.

Relatie met andere projecten

- *Midlife Update* NH-90

Relevante Kamerstukken

- Brief over resultaten verwervingsvoorbereidingsfase (D-brief) d.d. 22-05-2000 (Kamerstuk 25 928, nr. 6)
- Brief over ondertekening MoU en D-fase d.d. 05-09-1991 (Kamerstuk 19 282, nr. 10)
- Brief over afronden studie (B/C-brief) d.d. 01-10-1990 (Kamerstuk 19 282, nr. 7)
- Brief over Nederlandse helikopterbehoefte (A-brief) d.d. 03-06-1987 (Kamerstuk 19 282, nr. 5)

Lucht materieel

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk 2020-2024

DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak) 2020-2024

DPO '22 (huidig tijdvak) 2020-2024

Belangrijke wijzigingen

Tijdens de aanbesteding onderzoekt Defensie de mogelijkheden om hybride voertuigen aan te schaffen. Defensie verwacht eind 2022/begin 2023 een contract te sluiten voor nieuwe voertuigen.

Vervanging Brandweervoertuigen

Aanleiding

Met de vervanging krijgt Defensie beschikking over 26 nieuwe voertuigen die voldoen aan de luchtvaartregelgeving en beschikken over de nieuwste technische mogelijkheden. De verwachting is daarnaast dat door de vervanging de beschikbaarheid toeneemt en de instandhoudingskosten worden teruggebracht naar het oorspronkelijke niveau.

Projecttoelichting

In de aanbestedingsprocedure heeft het projectteam in januari 2022 de selectiefase gestart. Hierbij zijn vier aanmeldingen van consortia ontvangen. Twee van deze aanbieders voldeden niet aan de gestelde vereisten en is hen gemeld dat zij werden uitgesloten van deelname, waarop zij bezwaar hebben aangetekend. De bezwaren zijn inmiddels behandeld, waarmee de gunningsfase kan starten.

Duurzaamheid

De vervanging van de brandweervoertuigen draag bij aan de duurzaamheidsdoelstellingen doordat de nieuwe voertuigen voldoen aan de huidige striktere milieu- en emissienormen.

Relatie met andere projecten

Geen

Relevante Kamerstukken

- Brief Behoeftestelling project Vervanging Brandweervoertuigen (A-brief) d.d. 31-05-2019 (Kamerstuk 27 830, nr. 284).

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100						
2022	25-100	A					
2023	25-100	A					

Lucht materieel

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2020-2024
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2019-2022
DPO '22 (huidig tijdvak)	2019-2023

Belangrijke wijzigingen

De Gulfstream van het type 650 is aangekocht en wordt op dit moment door de fabrikant omgebouwd naar de juiste configuratie om als militair vliegtuig te worden gebruikt.

Aanleiding

Het project 'Vervanging Gulfstream IV' heeft tot doel te kunnen voorzien in een moderne en toekomstbestendige transportcapaciteit die, wat betreft vliegbereik en zelfbescherming, aan de hedendaagse standaard voldoet. De Gulfstream IV heeft zich de afgelopen decennia bewezen als transportmiddel waarmee de politieke en ambtelijke leiding van Defensie en andere ministeries missie- of rampgebieden snel en efficiënt heeft kunnen bezoeken. Het toestel raakt echter verouderd en heeft voor de benodigde inzet een beperkt vliegbereik. Ook is het aantal passagiers veelal te beperkt en ontbreekt een zelfbeschermingssysteem. Vaak zijn de te bezoeken locaties afgelegen en geldt er een verhoogd risico. Regulier militair transport, dat nodig is voor de uitvoering en ondersteuning van de missie zelf, is meestal niet (onmiddellijk) beschikbaar. Commerciële civiele alternatieven hebben geen zelfbeschermingssysteem, en zijn overwegend zeer kostbaar. Daarnaast zijn deze alternatieven ook niet altijd beschikbaar.

Op grond van de kosten, de gegarandeerde beschikbaarheid, en de relatief korte tijd die nodig is om een vliegtuig na aankoop geschikt te maken voor militair gebruik heeft de aanschaf van een jong gebruikt vliegtuig de voorkeur om de huidige militaire transportportcapaciteit op korte termijn te vervangen. In de behoeftestellingsfase van dit project is vastgesteld dat de aanschaf van een jong gebruikt vliegtuig dat uitgerust wordt met een zelfbeschermingssysteem de beste invulling van deze behoefte is.

Projecttoelichting

Op 1 februari 2022 is het contract met Jet Aviation Bazel (JA) getekend. Aansluitend is een geschikt vliegtuig aangekocht, dat wordt omgebouwd naar de vereiste configuratie. Planmatig wordt het vliegtuig medio 2023 opgeleverd inclusief zelfbeschermingssysteem.

De aanbesteding voor opleiding en training is afgerond. De aanbesteding voor instandhouding en aanschaf benodigde *tooling* en *support equipment* is op dit moment nog in uitvoering, waardoor de financiële reeks nog op commercieel vertrouwelijk staat.

Relatie met andere projecten

Geen

Relevante Kamerstukken

- Brief Behoeftestelling project Vervanging Gulfstream IV (A-brief) d.d. 26-09-2019 (Kamerstuk 27 830, nr. 291).

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100	A					
2022	25-100	A					
2023	25-100	A					

Lucht materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Niet gemandateerd

Projectpanning	
Oorspronkelijk	2021-2026
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2021-2026
DPO '22 (huidig tijdvak)	2021-2026

Belangrijke wijzigingen
Defensie heeft de duur van de onderzoeksfase verlengd vanwege het opnieuw vaststellen van de uitgangspunten van de behoefte als gevolg van Defensienota 2022 (DN2022). Het betreft geen een op een vervanging van de huidige vloot, maar zowel de opleidingsketen als de opleidingsinhoud wordt als onderdeel van dit project herzien. De resultaten van het onderzoek worden in de B-brief verder toegelicht.

Vervanging initiële vliegeropleidingscapaciteit

Aanleiding
Op dit moment beschikt Defensie over een vloot van dertien PC-7 lesvliegtuigen ten behoeve van de Elementaire Militaire Vlieger Opleiding (EMVO). Sinds 1988 beschikte de EMVO over tien lesvliegtuigen, waarna in 1996 drie extra lesvliegtuigen werden aangeschaft. De PC-7 vloot bereikt in 2027 het einde van de levensduur, de zogeheten *End-Life-Of-Type* (ELOT). Om de initiële vliegeropleidingscapaciteit te continueren, is Defensie voornemens om deze capaciteit ook na de ELOT PC-7 te behouden.

Het doel is om met dit project te voorzien in een capaciteit gebaseerd op het gewenste effect, te weten het behoud van een initiële vliegeropleidingscapaciteit. Het doel is om leerling-vliegers voor te bereiden op de vervolgopleiding, waardoor er uiteindelijk voldoende vliegers beschikbaar zijn voor Defensie.

Projecttoelichting
In de onderzoeksfase is afgelopen jaar een *Training Needs Analysis* (TNA), in samenwerking met TNO, afgerond. Daarnaast is zowel een marktconsultatie als de mogelijke internationale samenwerking onderzocht. De verwachting is dat daarmee eind 2022 de B-fase kan worden afgerond.

Relatie met andere projecten
Geen

Relevante Kamerstukken

- Brief Behoeftestelling project Vervanging initiële vliegeropleidingscapaciteit (A-brief) d.d. 16-12-2020 (Kamerstuk 27 830, nr. 325)

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	100-250	B	D				
	2022	100-250	B	D				
	2023	100-250	B	D				

Lucht materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2013-2016
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2019-2025
DPO '22 (huidig tijdvak)	2019-2026

Belangrijke wijzigingen
Omwille van de veiligheidssituatie wordt de radar op dit moment (tijdelijk) 24/7 ingezet, ondanks dat de radar in Wier nog niet voldoet aan de geluidseisen voor avond- en nachtperiode. Dit leidt tot een overschrijding van de geluidsnormen en overlast voor omwonenden. Defensie is in gesprek met gemeente en omwonenden over deze situatie. Indien de veiligheidssituatie het toestaat, wordt de radar weer alleen overdag ingezet tot het moment dat aan alle geluidsnormen wordt voldaan.

Met de leverancier (Thales) is een contract gesloten om het geluid te reduceren door plaatsing van een koepel over de radar en aanpassing van de aandrijving. Met deze maatregelen is de verwachting dat wordt voldaan aan de geldende geluidsnormering. De doorlooptijd voor de maatregelen bedraagt 18 maanden met een verwachte oplevering in Q1 2024. Dit is een paar maanden later dan gemeld in Kamerstuk 27 830, nr. 345. Na oplevering van de reductiemaatregelen voert Defensie een geluidsmeting uit alvorens de radar 24/7 in gebruik te nemen.

Voor de zuidelijke radar zijn de onderzoeken in het kader van de motie Van Helvert c.s. (Kamerstuk 27 830 nr. 332) uitgevoerd. Uit de onderzoeken bleek dat er onvoldoende perspectief was om binnen afzienbare tijd te komen tot een kansrijke en meer geschikte locatie dan Herwijnen. Om die reden heeft het kabinet besloten de RCR-

Vervanging Medium Power Radars in Wier en Nieuw Milligen

Aanleiding
Voor de nationale en internationale bewaking van het luchtruim en het begeleiden van militaire luchtoperaties in nationale oefengebieden, beschikt Defensie over twee MPR's. De veroudering van deze radars leidt tot stijgende exploitatielasten en toenemende risico's qua inzetbaarheid. Vervanging is noodzakelijk omdat er bij Defensie geen alternatieve capaciteit beschikbaar is.

procedure voor de plaatsing van de radar in Herwijnen voort te zetten. De verwachte realisatietijd van circa 4 jaar is verwerkt in de projectplanning. Defensie verwacht het project in 2026 te voltooien. Om aan de geluidseisen voor de zuidelijke radar te voldoen, in aanvulling op de plaatsing van de koepel en aanpassing van de aandrijving, wordt onderzocht wat mogelijke aanvullende maatregelen zijn. De eventuele noodzaak hiervoor kan pas worden vastgesteld bij de realisatie van de geplande maatregelen voor de noordelijke radar. Defensie werkt een plan uit voor een alternatieve interim invulling van de luchtwoarneming voor de situatie dat de beschikbaarheid van de radar in Nieuw Milligen te veel afneemt.

De budgetplanning is aangepast aan de contractuele afspraken voor de geluidsmaatregelen en de voorziene planning voor de plaatsing van de zuidelijke radar. Daarnaast is budget aangepast als gevolg van prijspeilbijstelling.

Projecttoelichting
Nederland heeft behoefte aan sensorcapaciteit voor luchtruimwaarneming. Het noodzakelijk volume aan sensorcapaciteit is gerelateerd aan door het NAVO aan Nederland toegewezen verantwoordelijkheidsgebied en de nationale oefengebieden.

Het project richt zich primair op vervangende capaciteit voor de detectie van luchtvaartuigen. De NAVO en Nederland hebben daarnaast in diverse studies tekortkomingen onderkend in de mogelijkheden voor detectie van *ballistic missiles*. Met de keuze voor de SMART-L radars krijgt Defensie de beschikking over twee moderne radars die in staat zijn om het luchtruim te bewaken en exoatmosferisch *ballistic missiles* te detecteren.

Relatie met andere projecten
• Maritime Ballistic Missile Defence (MBMD)

Relevante Kamerstukken
• Brief besluit locatiekeuze nieuw radarstation Herwijnen, d.d. 03-06-2022 (Kamerstuk 31 936, nr. 940).
• Behoeftestelling Vervanging twee Medium Power Radars (A-brief) d.d. 24-02-2009 (Kamerstuk 27 830, nr. 62).

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100						
2022	95,7	75,6	11,3	6,8	2,0		
2023	97,4	70,2	15,9	9,2	2,1		
Effect op exploitatie	17,0			0,6	1,3	1,3	1,3

Lucht materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Niet gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2020-2023
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2020-2024
DPO '22 (huidig tijdvak)	2020-2024

Belangrijke wijzigingen
De MRTT vliegtuigen zijn succesvol ingezet ter ondersteuning van NAVO Missies in Oost-Europa. Naar verwachting zal de uitvoerende eenheid op korte termijn Initial Operational Capable worden verklaard.

Vervanging strategisch luchttransport en AAR (MRTT)

Aanleiding
Doel van dit internationale project onder de vlag van het Europees Defensie Agentschap (EDA) is de gezamenlijke verwerving van luchttransport- en Air-to-Air Refueling-capaciteit (Multi Role Tanker Transport vliegtuigen) (MRTT). Het gaat hierbij om een reductie van de tekortkoming van een belangrijke strategische capaciteit in Europa. Negen lidstaten van het EDA (België, Frankrijk, Griekenland, Hongarije, Luxemburg, Nederland, Polen, Portugal en Spanje) en Noorwegen hebben in november 2012 een Letter of Intent getekend. Onder leiding van Nederland zijn een concept of operations en een gezamenlijk pakket van eisen overeengekomen. Naast het gebruik voor Air-to-Air refueling en luchttransport wordt inzet van de vliegtuigen voorzien voor humanitaire noodhulp en (medische) evacuaties. Realisatie van het project sluit aan op de uitfasering van de Nederlandse KDC-10 vliegtuigen.

Uren MRTT MOU	
Land	Uren
Duitsland	5500
Nederland	2000
Belgie	1000
Luxemburg	1200
Noorwegen	100
Tsjechië	100

Projecttoelichting
De certificeringen voor Air-to-Air refueling zijn in volle gang. De certificering voor de medische capability moet nog worden afgerond, naar verwachting in Q4 2022. De MRTT-vloot is, ondanks dat de Initial Operational Status nog niet is bereikt, al wel volwaardig ingezet voor bijtanken in de lucht ter ondersteuning van NAVO Missies in Oost-Europa.

Zeven vliegtuigen zijn inmiddels afgeleverd. Op dit moment is voorzien dat de gehele vloot uit negen toestellen zal bestaan België heeft in haar defensieplan 2022 aangegeven de uren te willen verhogen waarmee de vloot zal uitbreiden naar tien vliegtuigen. De uitvoerende eenheid (Multinational MRTT Unit, MMU) heeft in juni van de Militaire Luchtvaart Autoriteit de permanente goedkeuring gekregen op de elementen MAOC (Military Air Operator Certificate), LE-145 (Onderhoudsorganisatie) en CAMO (Continuing Airworthiness Management Organisation).

Door zorg van NSPA wordt nog dit voorjaar het contract voor het Follow On Support Contract afgesloten. Daarmee is het onderhoud voor de komende vijf jaar (met vijf optiejaren) verzekerd.

Relatie met andere projecten
Geen

- Relevante Kamerstukken**
- Brief MRTT-samenwerkingsprogramma d.d. 29-06-2017 (Kamerstuk 27 830, nr. 204).
 - Brief Update Multi Role Tanker Transport (MRTT) project d.d. 28-07-2016 (Kamerstuk 27 830, nr. 183).
 - Brief betreffende de actuele ontwikkelingen rondom het Multi Role Tanker Transport (MRTT) project d.d. 18-12-2014 (Kamerstuk 27 830, nr. 141).

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	250-1000*						
	2022	250-1000*						
	2023	250-1000*						

* Dit project verloopt niet via het DMP, waarbij de waarborgen uit het DMP wel gehanteerd worden. I.v.m. internationale afspraken worden er geen bedragen opgenomen in openbare publicaties.

Lucht materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Niet gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2021-2028
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2021-2028
DPO '22 (huidig tijdvak)	2021-2028

Belangrijke wijzigingen
Als gevolg van de Defensienota 2022 is het project naar vijf vliegtuigen en 4000 vlieguren uitgebreid. Met de Kamerbrief (B-brief) van 16 juni 2022 is de B-fase afgerond. Als gevolg hiervan is ook het budget aangepast.

Vervanging tactisch luchttransport capaciteit

Aanleiding
De huidige vloot voor tactisch luchttransport bestaat uit vier C-130H Hercules vliegtuigen. De toestellen zijn door Defensie respectievelijk in 1992 (2 nieuwe) en in 2005 (2 gebruikte) aangeschaft. Het oudste van deze vier vliegtuigen is geproduceerd in 1978, waarmee de gebruikelijke technische en operationele levensduur van dertig jaar ruim verstreken is. De gereedheid van de C-130 is door de ouderdom van de vloot te laag. De vervroegde vervanging van de C-130 vliegtuigen is dan ook noodzakelijk om de capaciteit van het tactisch luchttransport te herstellen en, door gebruik te maken van operationele en technische ontwikkelingen, toekomstbestendig te maken. Het project instandhoudingsprogramma C-130, zoals gemeld in DPO 2019, komt hiermee te vervallen.

Het doel is om met dit project te voorzien in de aanschaf van vliegtuigen om in de behoefte aan tactisch luchttransport te voorzien, *Full-Flight Simulator*, *Cargo Compartment Trainer*, de benodigde opleidingen en reservedelen.

Projecttoelichting
De DMP B-fase is afgerond. De D-fase wordt vervolgd met de C390M van fabrikant Embraer.

Relatie met andere projecten
Geen

Relevante Kamerstukken

- Brief Behoeftestelling project tactische luchttransport capaciteit (B-brief) d.d. 16-06-2022 (Kamerstuk 27 830, nr. 360).
- Brief Behoeftestelling project tactische luchttransport capaciteit (A-brief) d.d. 12-10-2020 (Kamerstuk 27 830, nr. 317).

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	250 - 1000	A/B	D				
	2022	250 - 1000	A/B	D				
	2023	1000 - 2500	A/B	D				

Lucht materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2019-2026
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2019-2026
DPO '22 (huidig tijdvak)	2019-2026

Belangrijke wijzigingen
Het projectbudget is aangepast als gevolg van
prijspeilbijstelling en valutakoerscorrectie.

Vliegtuigafreminstallatie

Aanleiding
Bij het gebruik van een start- en landingsbaan door gevechtsvliegtuigen moet met het oog op de veiligheid aan het begin en aan het einde van de baan een vliegtuigafreminstallatie (VAI) geïnstalleerd zijn. De huidige VAI's dateren van 1985. Het gaat om 14 VAI's, die in 2026 het einde van hun functionele levensduur bereiken en daarom moeten worden vervangen. De nieuwe VAI's dienen geschikt te zijn voor alle jachtvliegtuigen, waaronder de F-35.

Projecttoelichting
Eind 2021 is de VAI succesvol geïnstalleerd op vliegbasis Volkel. Met betrekking tot het VAI project zijn er het afgelopen jaar geen wijzigingen geweest omdat er dit jaar (2022) geen VAI wordt gerealiseerd. De eerstvolgende installatie is gepland voor Vliegbasis Leeuwarden (2023).

Relatie met andere projecten
• Baanrenovatie Vliegbasis Leeuwarden

Relevante Kamerstukken
• Brief Behoeftestelling project Vliegtuigafreminstallatie (A-brief) d.d. 18-10-2019 (Kamerstuk 27 830,nr. 296).

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	25-100						
	2022	63,8	22,8	14,5	8,3	9,9	8,3	
	2023	66,5	23,1	15,4	8,8	10,2	9,0	

Infrastructuur en Vastgoed

Infrastructuur en Vastgoed

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2018-2023
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2018-2025/2030
DPO '22 (huidig tijdvak)	2018-2025/2030

Belangrijke wijzigingen

Om tijdig op nieuwe (aanstaande) wet- en regelgeving te kunnen anticiperen, is zowel de looptijd als het budget van dit project met circa 25% verhoogd.

Aanpassing Vastgoed Defensie

Aanleiding

Defensie moet zich houden aan de aangescherpte wetgeving en (toepassing van) regels uit het omgevingsrecht en beleid vanuit de Rijksoverheid. Om aan de regelgeving te kunnen voldoen, worden nu aanpassingen doorgevoerd.

Projecttoelichting

Om te voldoen aan de geldende wet- en regelgeving dienen verschillende vastgoedmaatregelen te worden getroffen. De afzonderlijke (deel)projecten bevinden zich ieder in verschillende stadia:

- Het deelproject 'vervangen/aanpassen van middelgrote stookinstallaties' is voltooid behoudens de sloop van enkele ketelhuizen en leidingtracés die vertraging hebben opgelopen door aanvullend natuuronderzoek.
- Voor het deelproject 'vervangen/aanpassing van HCFK (gehalogeneerde chloorfluorkoolwaterstoffen) installaties' is de aanpassing voor bedrijfskritische koelinstallaties gestart. Niet-bedrijfskritische koelinstallaties vallen (voorlopig) buiten de scope van dit project. Het lopende onderzoek wordt afgewacht gebruikmakend van de ervaring die is opgedaan bij de kritische installaties. Hierna kan worden bepaald of een separaat project moet worden opgestart.
- Het deelproject 'het op norm brengen van (drink)water-installaties' wordt Rijksbreed uitgevoerd en is in uitvoering.

- Voor het deelproject (bouwkundig) brandveilig maken van gebouwen' is in uitvoering. In overleg met de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) en is er een herstelprogramma opgesteld met een looptijd van 6 jaar.
- Het deelproject '(vroegtijdig) vervangen van brandmeld-installaties' is in uitvoering. Het project is opgedeeld in 5 regionale percelen die opvolgend worden aanbesteed. Perceel 1 is in uitvoering. Perceel 2 start dit jaar.
- Voor het deelproject 'verwijderen van asbest en van asbestdaken' is de 100% scan en saneren urgentie 2 in opdracht. Urgentie 3 volgt aansluitend.
- Het deelproject 'op niveau brengen én houden van monumenten en terreinen' is in uitvoering. Dit betreft alleen de inventarisatie. Gezien de beperkte beschikbare capaciteit zal dit nog circa 3 jaar in beslag nemen. Eind 2022 zal hierover meer duidelijkheid zijn.

Relatie met andere projecten

- Bouwtechnische Verbetermaatregelen Brandveiligheid

Relevante Kamerstukken

- Brief behoeftstelling Aanpassingen Vastgoed Defensie (A-brief) d.d. 21-01-2015 (Kamerstuk 33 763, nr. 67)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln						
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027	
Oorspronkelijk	100 - 250							
2022	313,6	161,3	39,3	30,4	29,9	21,9	30,8	
2023	402,3	141,5	61,2	59,8	59,2	35,4	28,6	

Infrastructuur en Vastgoed

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2022-2028
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	n.v.t.
DPO '22 (huidig tijdvak)	2022-2028

Belangrijke wijzigingen

Dit betreft een nieuwe behoefte.

Army Prepositioned Stocks Eygelshoven (APS-E)

Aanleiding

In de context van het verbeteren van de militaire mobiliteit, waarbij Nederland een aanjagende rol vervult, willen de Verenigde Staten graag meer gebruik maken van APS-E. Dit is een defensieobject in Nederlands eigendom dat voor onbepaalde tijd in gebruik is gegeven aan de Amerikanen ten behoeve van opslag en onderhoud van Amerikaans materieel. Het intensievere gebruik vraagt om investeringen in faciliteiten en infrastructuur. Met dit project brengt Defensie enerzijds de werk- en leefomgeving van het Nederlandse personeel op niveau en anderzijds verbetert Defensie de infrastructuur. De investeringen binnen dit project dragen bij aan de trans-Atlantische en Europese veiligheid. Meer militaire mobiliteit zorgt ervoor dat militairen en materieel sneller zijn in te zetten.

Projecttoelichting

Het project behelst verschillende deelprojecten:

- Nieuwbouw van een multifunctioneel onderhoudsgebouw met 32 werkpunten.
- Nieuwbouw van een spuit/droogcabine met voorbehandelingsruimte.
- Nieuwbouw van kantoorunits tussen de opslagloodsen.
- Onderhoud van gebouw B.
- Het verbeteren van de testbaan.
- Het uitbreiden van de parkeer gelegenheid met 50 parkeerplekken incl. het plaatsen van laadpalen (wettelijke verplichting).
- Het aanbrengen van nieuwe verharding naast gebouw 10.
- Het op norm brengen van de Nederlandse IT-infrastructuur.

Duurzaamheid/innovatie

De nieuwe gebouwen voldoen bij oplevering aan alle (wettelijke) duurzaamheidseisen en zijn brandveilig en technisch op norm. Daarbij wordt gestreefd om de nieuwbouw toekomstbestendig te maken, zodat het gebouw ook in de toekomst aan veranderende duurzaamheidsdoelstellingen blijft voldoen. Tevens wordt voldaan aan de richtlijn Bijna Energie Neutraal Gebouw (BENG). Met de investeringen in het spoor buiten het hek wordt ook een bijdrage geleverd aan de verduurzaming van militair transport. Transport per trein is een duurzaam alternatief voor vrachtverkeer. Ook ontlast spoorvervoer het onderliggende wegennet, wat de leefbaarheid van het gebied ten goede komt. Door de uitbreiding van het emplacement kunnen er bovendien langere treinen worden ontvangen op APS-E, waardoor er uiteindelijk minder treinen hoeven te rijden. Tot slot worden bij de uitbreiding van de parkeer gelegenheid laadpalen aangebracht, waarmee een bijdrage wordt geleverd aan duurzame mobiliteit.

Relatie met andere projecten

Geen

Relevante Kamerstukken

- Brief Behoeftestelling project *Army Prepositioned Stocks* Eygelshoven (APS-E) (A-brief) d.d. 18-02-2022 (Kamerstuk 27 830, nr. 350)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100						
2022	25-100						
2023	25-100						

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2023
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	n.v.t.
DPO '22 (huidig tijdvak)	2023

Belangrijke wijzigingen

Dit betreft een nieuwe behoefte.

Baanrenovatie vliegbasis Leeuwarden

Aanleiding

Voor de twee start- en landingsbanen op de vliegbasis Leeuwarden is vastgesteld dat reguliere onderhoudsmaatregelen niet meer volstaan om veilig opereren met verschillende vliegtuigtypen te garanderen. Renovatie van de start- en landingsbanen is hierdoor op korte termijn noodzakelijk.

Projecttoelichting

Het project voorziet voor de vliegbasis Leeuwarden in het opleveren van een gerenoveerde hoofdbaan en secundaire baan door het vervangen van het asfaltgedeelte van de hoofdbaan en secundaire baan, inclusief reconstructie van de *overruns*, de verharding na het baaneinde. Waar nodig worden de afwateringsgoten en kantstroken langs de banen vervangen of hersteld. Ook wordt de vliegveldverlichtinginstallatie vervangen.

Duurzaamheid

De nieuwe vliegveldverlichtingsinstallatie zal bestaan uit een duurzame in LED uitgevoerde installatie. De levensduur van deze nieuwe LED-installatie zal langer zijn dan de huidige traditionele verlichting. Met het oog op duurzaamheid wordt door het gebruik van LED-verlichting ook minder energie verbruikt.

Relatie met andere projecten

- Vliegtuigafreminstallatie

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling Baanrenovatie Vliegbasis Leeuwarden (A-brief) d.d. 12-04-2022 (Kamerstuk 27 830 nr. 352)

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	25-100	A					
	2023	25-100	A					

Infrastructuur en Vastgoed

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2012-2021
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2012-2024
DPO '22 (huidig tijdvak)	2012-2024

Belangrijke wijzigingen
Alle legeringsgebouwen in Nederland zijn gereed en naar verwachting zijn ook eind dit jaar de legeringsgebouwen in Duitsland gereed. Als gevolg van COVID heeft het aanpassen van de legeringsgebouwen in het Caraïbisch gebied vertraging opgelopen. Naar verwachting starten eind dit jaar de werkzaamheden.

Bouwtechnische Verbetermaatregelen Brandveiligheid

Aanleiding
In 2012 is geconstateerd dat de legeringsgebouwen van Defensie niet voldoen aan de brandveiligheidseisen zoals gesteld in het bouwbesluit. Op basis hiervan zijn er met Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) afspraken gemaakt betreffende het herstel van de legeringsgebouwen zodat deze voldoen aan wet- en regelgeving.

Projecttoelichting
Het project betreft het op veiligheidsniveau (bouwbesluit 2012) aanpassen van de legeringsgebouwen en is in uitvoering. Waar nodig worden interim-maatregelen getroffen voor de legering. Het betreft inmiddels 330 gebouwen verdeeld over alle defensieobjecten in Nederland, Duitsland en het Caribisch gebied. De aanpassingen betreffen onder andere tekortkomingen in brandscheidingen, brandmeld- en ontruimingsinstallaties en in toegepaste materialen.

- Relatie met andere projecten**
- Aanpassing Vastgoed Defensie
- Relevante Kamerstukken**
- Brief Strategisch Vastgoedplan d.d. 04-07-2019 (Kamerstuk 33 763, nr. 151)
 - Stand van zaken vastgoed defensie d.d. 25-04-2019 (Kamerstuk 34 919, nr. 35)
 - Voortgangsrapportage Vastgoed d.d. 31-01-2018 (Kamerstuk 33 763 nr. 139)
 - Brief behoeftestelling Aanpassing Vastgoed Defensie (A-brief) d.d. 21-01-2015 (Kamerstuk 33 763 nr. 67)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	100 - 250						
2022	156,4	156,4					
2023	156,4	156,4					

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2021-2028
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2021-2028
DPO '22 (huidig tijdvak)	2021-2028

Belangrijke wijzigingen

Geen

Herinrichting Kamp Nieuw-Milligen

Aanleiding

In 2011 is geconstateerd dat de kazerne in Doorn voor het Korps Mariniers niet meer voldeed. Op 14 juli 2020 is het definitieve besluit genomen om de nieuwe marinierskazerne op Kamp Nieuw-Milligen te realiseren. Op 20 januari 2021 is besloten om ook de eenheden van de *Maritime Special Operations Forces* (MARSOF) uit Doorn en Den Helder op Kamp Nieuw-Milligen te huisvesten.

Projecttoelichting

Dit project voorziet in het op Kamp Nieuw-Milligen realiseren van een nieuwe toekomstbestendige kazerne voor de operationele marinierseenheden uit Doorn en MARSOF uit Doorn en Den Helder. Defensie gaat voor een formatieve sterkte van 2.130 personen de huisvesting en dienstverlening realiseren, zoals opleidings- & trainingsfaciliteiten, opslag, stalling & onderhoud, legering, kantoren, persoonlijke gevechtsuitrusting, eet- & ontspanningsfaciliteit, geneeskundig centrum, kazernefaciliteiten en terrein, facilitaire ondersteuning. Deze behoefte wordt aanbesteed met een geïntegreerde *Design, Build, Finance, Maintain & Operate* (DBFMO) – constructie. Momenteel vindt de voorbereiding van deze aanbesteding plaats. Zoals aan de Kamer is gemeld, start de ingebruikname van de kazerne volgens de huidige planning eind 2028 en wordt het project in 2029 voltooid.

Naar aanleiding van de maatregelen in de Defensienota, die betrekking hebben op het Korps Mariniers, is het de verwachting dat een aanvullende behoeftestelling voor de kazerne nodig is. Deze aanvullende behoeftestelling zal een nu nog onbekende invloed hebben op het project (in termen van product, tijd en geld). In de Afwijkingsrapportage van 2023 wordt u geïnformeerd over de consequenties hiervan.

Relatie met andere projecten

- KMar Landelijk Tactisch Commando (LTC) fase 1, 2 en 3
- Nieuwbouw Technology Center Land – TCL

Relevante Kamerstukken

- Definitief besluit inzake Korps Mariniers, d.d. 14-07-2020 (Kamerstuk 33 358, nr. 29)
- Behoeftestelling ‘Herinrichting Kamp Nieuw-Milligen (A-brief), d.d. 20-01-2021 (Kamerstuk 27 830, nr. 328)
- Resultaat Public Private Comparator project ‘Herinrichting Kamp Nieuw-Milligen’, d.d. 09-07-2021 (Kamerstuk 27 830, nr. 342)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	250-1000	A		D			
2022	250-1000	A		D			
2023	250-1000	A		D			

Infrastructuur en Vastgoed

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk

2017-2020

DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)

2017-afrondding

afhankelijk van

vergunning-

verstrekking

DPO '22 (huidig tijdvak)

2022-afrondding

afhankelijk van

vergunning-

verstrekking

Belangrijke wijzigingen

De realisatie is verschoven van 2017 naar 2022. Dit vanwege het uitblijven van de vergunning in het kader van de wet van de Natuurbescherming. Verder is door indexering en actualisatie van de initiële behoefte het projectbudget, na herijking, opgehoogd.

Hoger Onderhoud Woensdrecht

Aanleiding

Het project Hoger onderhoud Woensdrecht beoogt hoger echelons onderhoudswerkzaamheden aan luchtvaartmaterieel in Woensdrecht te centraliseren en de afstoting van de complexen Dongen en Rhenen mogelijk te maken.

Projecttoelichting

Het project bestaat uit enkele deelprojecten, met als voornaamste project de nieuwbouw van een complex voor Technologie & Missieondersteuning (T&MO). Zoals in het DPO 2020 en 2021 reeds is aangegeven, is de realisatie afhankelijk van het verkrijgen van de vergunning in het kader van de Wet natuurbescherming, hetgeen de planning onzeker maakt. Daarnaast hebben ook de huidige ontwikkelingen op stikstofgebied (mogelijk) impact op de planning.

Relatie met andere projecten

Geen

Relevante Kamerstukken

- Brief over strategisch vastgoedbeleid d.d. 26-05-2015 (Kamerstuk 33 763, nr. 77)

Financiën

Jaar

Projectbudget

Planning DMP/Raming uitgaven in € mln

t/m 2022

2023

2024

2025

2026

2027

Oorspronkelijk

25-100

2022

25-100

2023

25-100

Infrastructuur en Vastgoed

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2017-2020
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2021-2027
DPO '22 (huidig tijdvak)	2021-2027

Belangrijke wijzigingen

De vorig jaar geplande actualisatie van het project is als gevolg van het programma Concentreren Verduurzamen en Vernieuwen (CVV) niet doorgestaan vanwege de impact die het CVV heeft op dit project. Per deelproject besluit Defensie of dit wel of niet moet worden gerealiseerd (no regret).

Huisvesting gezondheids- en tandheelkundige centra

Aanleiding

Met de oprichting van de Defensie Gezondheidszorg Organisatie (DGO) is het aantal eerstelijnszorglocaties als gevolg van de centralisatie verminderd van 39 naar 30. Voor de reorganisatie is behoefte aan passende huisvesting die wordt verkregen door aanpassing, renovatie of – waar nodig – met nieuwe infrastructuur. Momenteel voldoet de huidige huisvesting niet aan vigerende wet- en regelgeving, deze wordt gecontroleerd door de Inspectie Militaire Gezondheidszorg (IMG). Enkele locaties worden gedoogd. De infrastructurele aanpassingen dienen gefaseerd te worden gerealiseerd om verstoringen in de bedrijfsvoering tot een minimum te beperken.

Projecttoelichting

Het project Huisvesting Gezondheids- en Tandheelkundige Centra (GHZC) bestaat uit verschillende deelprojecten, de nieuwbouw van het gezondheidscentrum in Den Helder, 't Harde en Ermelo en de verbouwing voor het tandheelkundig centrum op de Koningin Maximakazerne te Schiphol.

Relatie met andere projecten

Geen

Relevante Kamerstukken

- Brief over huisvesting gezondheids- en tandheelkundige centra (A-brief) d.d. 26-10-2016 (Kamerstuk 33 763, nr. 116)
- Brief Herbeleggingsplan Vastgoed Defensie, fase 2a (A-brief) d.d. 25-06-2012 (Kamerstuk 32 733, nr. 69)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100						
2022	61,2	30,5	8,1	6,5	5,2	5,7	
2023	63,2	26,9	9,5	7,8	6,5	7,2	5,3

Infrastructuur en Vastgoed

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2015-2019
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2017-2023
DPO '22 (huidig tijdvak)	2017-2023

Belangrijke wijzigingen

Geen

KMar LTC fase 1, 2 en 3

Aanleiding

Het optreden van de KMar verandert van een territoriale indeling met capaciteiten naar een mobiel en flexibel optreden die berust op informatie gestuurd optreden (IGO). Om de KMar informatiegestuurd te laten optreden zullen de district staven komen te vervallen. Deze zullen gereduceerd opgaan in het landelijk tactisch commando (LTC), waarvoor huisvesting gaat worden gerealiseerd op het Camp New Amsterdam. Na oplevering en ingebruikname komen de huidige locaties waar nu de district staven zijn ondergebracht in aanmerking voor afstoting of hergebruik.

Projecttoelichting

Het LTC nieuwbouwproject voor de KMar op complex Camp New Amsterdam wordt in drie fasen gerealiseerd. De eerste fase is in 2022 opgeleverd. Fase 2 en 3 behelzen de realisatie van een nieuwe gebouw. Fase 2, de realisatie van een opslag en archiefruimte LTC is in uitvoering en wordt naar verwachting eind 2022 opgeleverd. Fase 3, de realisatie van het verzamelgebouw inclusief kantoren is ook in uitvoering en de verwachting is dat dit in 2023 wordt opgeleverd.

Relatie met andere projecten

- Herinrichting Kamp Nieuw-Milligen

Relevante Kamerstukken

- Brief over strategisch vastgoedbeleid d.d. 26-05-2015 (Kamerstuk 33 763, nr. 77).
- Brief behoeftstelling informatie gestuurd optreden bij de Koninklijke Marechaussee (A-brief) d.d. 17-03-2015 (Kamerstuk 33 763, nr. 70)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100						
2022	51,1	33,6	17,5				
2023	51,2	33,7	17,5				

Infrastructuur en Vastgoed

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2027
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	n.v.t.
DPO '22 (huidig tijdvak)	2027

Belangrijke wijzigingen

Dit betreft een nieuwe behoefte.

Nieuwbouw brigadehoofdkwartier 13 Lichte Brigade in Oirschot

Aanleiding

De brigadestaf van de 13 Lichte Brigade in Oirschot heeft een eigen brigadehoofdkwartier om eenheden gereed te stellen, eenheden aan te sturen in het kader van militaire steun en bijstand en oefenende eenheden in binnen- en buitenland te ondersteunen. De brigadestaf heeft daarnaast een operationele taak als commando-element van de brigade. De brigadestaf is op dit moment gehuisvest in oude gebouwen die niet meer aan de kantoorstandaarden voldoen, bijvoorbeeld met betrekking tot het binnenklimaat en de daglichttoetreding. Delen van de brigadestaf in Oirschot zijn gehuisvest in verschillende gebouwen, verspreid over de kazernes. De kantoorgebouwen zijn bovendien niet ingericht voor de operationele gereedstelling (oefening en training) en inzet, bijvoorbeeld met betrekking tot beveiliging en flexibiliteit van de indeling. Met het oog op bovenstaande wordt nieuwbouw gerealiseerd.

Projecttoelichting

Tijdens het behoeftestellingsproces is een zorgvuldige afweging gemaakt tussen nieuwbouw en verbouw, waarbij nieuwbouw de meest kostenefficiënte oplossing is gebleken. Er wordt gewerkt met een uniform ontwerp, dat ook voor andere locaties kan worden gebruikt. De nieuwe huisvesting moet een functionele en prettige werkomgeving voor het personeel worden. Het gebouw krijgt een centrale locatie op de kazerne. Een deel van het gebouw moet vrij toegankelijk zijn en een ander deel beveiligd met toegangscontrole.

Het brigadehoofdkwartier wordt toekomstbestendig ontworpen, zodat het bij een veranderende behoeften van de brigadestaf bruikbaar blijft. Tevens wordt gewerkt met een uniform ontwerp, dat ook voor andere locaties kan worden gebruikt. Wat betreft de duurzaamheid zal het gebouw voldoen aan de eisen voor bijna energie neutrale gebouwen (BENG), conform de eisen die de Rijksoverheid aan haar gebouwen stelt.

Relatie met andere projecten

Geen

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling Brigade Hoofdkwartier Oirschot (A-brief) d.d. 21-04-2022 (Kamerstuk 27 830, nr. 354)
- Brief Strategisch Vastgoedplan d.d. 04-07-2019 (Kamerstuk 33 763, nr. 151)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100						
2022	25-100	A					
2023	25-100	A					

Infrastructuur en Vastgoed

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2022-2026
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	n.v.t.
DPO '22 (huidig tijdvak)	2022-2026

Belangrijke wijzigingen

Dit project betreft een nieuwe behoefte.

Nieuwbouw componenten- onderhoud vliegbasis Volkel

Aanleiding

Het CLSK beschikt voor de operationele taakuitvoering over een aantal vliegbases, waaronder Vliegbasis Volkel. Deze vliegbasis is één van de twee *main operating bases*, een thuisbasis, voor de F-16 jachtvliegtuigen. Vanaf medio 2022 worden de F-16 vliegtuigen op Volkel vervangen door de F-35's. In deze transitieperiode moet Defensie beide vliegtuigtypen op Vliegbasis Volkel kunnen onderhouden.

De huidige infrastructuur voor componentenonderhoud van jachtvliegtuigen op Vliegbasis Volkel heeft grotendeels het einde van levensduur bereikt.

Projecttoelichting

Een combinatie van nieuwbouw en aanpassing van de huidige infrastructuur voor het componentenonderhoud van de F-35, en het tijdelijk in stand houden van de bestaande infrastructuur voor het componentenonderhoud van de F-16 blijkt de beste en meest kostenefficiënte oplossing.

Duurzaamheid

De nieuwbouw zal voldoen aan de eisen voor bijna energie neutrale gebouwen (BENG), conform de eisen die de Rijksoverheid aan haar gebouwen stelt. Mede door efficiëntere en compactere nieuwbouw, zullen de onderhouds- en energiekosten afnemen. Verder onderzoekt Defensie samen met het Rijksvastgoedbedrijf welke maatregelen nog meer kunnen worden genomen om ons vastgoed te verduurzamen door bijvoorbeeld onze afhankelijkheid van aardgas te verminderen.

Relatie met andere projecten

Geen

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling Nieuwbouw componentenonderhoud Vliegbasis Volkel (A-brief) d.d. 02-06-2022 (Kamerstuk 27 830, nr. 358).

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100						
2023	25-100	A					

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2022-2024
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2022-2025
DPO '22 (huidig tijdvak)	2024-2026

Belangrijke wijzigingen

De planning is aangepast van 2022-2025 naar 2024-2026, omdat er meer tijd nodig is voor de voorbereiding, aanvraag van vergunningen en aanbesteding.

Nieuwbouw de Kooy (onderhouds-docks + squadrongebouw)

Aanleiding

In 2004 is besloten om acht NH-90 helikopters te stationeren op Vliegbasis Gilze-Rijen en twaalf op Maritiem Vliegbasis De Kooy (MVKK). Omdat de Cougar nog steeds in gebruik is, blijft de voorziene huisvesting voor de NH-90 op Vliegbasis Gilze-Rijen door de Cougar bezet. Daarnaast is er sprake van een toenemende druk op de geluidsruimte van Vliegbasis Gilze-Rijen. Daarom is besloten om deze NH-90's te stationeren op Maritiem Vliegbasis De Kooy. Dit vergt een uitbreiding en aanpassing van de huidige infrastructuur op Maritiem Vliegbasis De Kooy.

Projecttoelichting

Met dit project realiseert Defensie nieuwbouw op Maritiem Vliegbasis De Kooy, bestaande uit vier NH-90 onderhoudsdocks met bijbehorend squadrongebouw.

Relatie met andere projecten

Geen

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling project Nieuwbouw de Kooy (A-brief) d.d. 14-11-2019 (Kamerstuk 34 919, nr. 47).

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	25-100	A					
	2022	25-100	A					
	2023	25-100	A					

Infrastructuur en Vastgoed

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd
gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2015-2020
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2018-2022
DPO '22 (huidig tijdvak)	2018-2022

Belangrijke wijzigingen

Door een aantal tekortkomingen, waaronder de vloercoating heeft de oplevering van de parkeergarage niet in oktober 2021 plaatsgevonden. Er zijn nog een paar restpunten, maar de parkeergarage is ondertussen in gebruik genomen. De werkzaamheden aan de buitenruimte zijn naar verwachting eind 2022 gereed. In het vorige DPO was ten onrechte een projectbudget inclusief diverse risicoreserveringen en instandhouding vermeld. Het projectbudget is gecorrigeerd. Over dit project wordt naar verwachting voor het laatst gerapporteerd in dit DPO.

Nieuwbouw en Renovatie NATO Communications and Information Agency te Den Haag (NCIA)

Aanleiding

Met de nieuwbouw- en renovatiewerkzaamheden voor de huisvesting van het *NATO Communications and Information Agency* (NCIA) op de Waalsdorpervlakte in Den Haag, zal Nederland als gastland voorzien in een kantoorcomplex met laboratoria en werkplaatsen voor ongeveer 740 medewerkers van het Agentschap. Het project wordt in vier fasen/deelprojecten gerealiseerd. De grootste (deel)projecten betreffen de realisatie van een uitbreiding van het bestaande hoofdgebouw middels nieuwbouw, de renovatie van het bestaande gebouw en de nieuwbouw van een parkeergarage.

Projecttoelichting

De grootste (deel)projecten zijn inmiddels opgeleverd en in gebruik.

Relatie met andere projecten

Geen

Relevante Kamerstukken

- Brief over strategisch vastgoedbeleid d.d. 26-05-2015 (Kamerstuk 33763, nr. 77)
- Besluit Ministerraad voor het behoud van het *NATO Communications and Information Agency* in Den Haag, d.d. 30-11-2012

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100						
2022	82,0	82,0					
2023	77,0	77,0					

Infrastructuur en Vastgoed

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2023-2027
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	n.v.t.
DPO '22 (huidig tijdvak)	2023-2027

Belangrijke wijzigingen

Dit betreft een nieuwe behoefte.

Aanleiding

In Den Helder ondersteunt het Joint IV Commando (JIVC) het Commando Zeestrijdkrachten (CZSK) door middel van generieke en operationele maritieme IT. Hiervoor beschikt het JIVC momenteel over twee gebouwen, waarvan één tijdelijk gebouw dat eind 2025 vervangen moet worden. Defensie maakt de huisvestingssituatie van het JIVC in Den Helder toekomstvast, duurzaam en compliant door het tijdelijke kantoorgebouw te vervangen voor permanente IT ontwikkel- en productielocatie.

Projecttoelichting

Met de realisatie van dit project komt een einde aan interim huisvesting voor het JIVC in Den Helder. Er wordt invulling gegeven aan de huisvestingsbehoefte van het JIVC. Door middel van een nieuw en modern onderkomen wordt het JIVC in staat gesteld om het Commando Zeestrijdkrachten (CZSK) in Den Helder te blijven voorzien van zowel Generieke IT als operationele Maritieme IT. Hiermee helpt het JIVC het CZSK om, in lijn met de Defensievisie, richting 2035 een slimme en technologische hoogwaardige organisatie te worden. Tegelijkertijd wordt er een werkomgeving gecreëerd welke bijdraagt aan de werving en het behoud van reeds schaars ICT-personeel.

Duurzaamheid

Het nieuwe gebouw voldoet bij oplevering aan alle (wettelijke) duurzaamheidseisen en is brandveilig en technisch op norm. Daarbij wordt gestreefd om de nieuwbouw toekomstbestendig te maken zodat het gebouw ook in de toekomst aan veranderende duurzaamheidsdoelstellingen blijft voldoen. Tevens wordt voldaan aan de richtlijn Bijna Energie Neutraal Gebouw (BENG).

Relatie met andere projecten

Geen

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling Nieuwbouw JIVC Den Helder (A-brief) d.d. 24-03-2022 (Kamerstuk 34 919, nr. 87).

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100						
2023	25-100						

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2011-2023
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2021-2023
DPO '22 (huidig tijdvak)	2021-2024

Belangrijke wijzigingen
De selectie- en gunningsfase voor de partnerschapsovereenkomst heeft meer tijd gekost waardoor de planning een jaar is doorgeschoven.

Nieuwbouw Logistiek Centrum Soesterberg (LCS)

Aanleiding
De huidige, verouderde en landelijk verspreide magazijnen zorgen bij de Landmacht voor een inefficiënte bedrijfsvoering en lange doorlooptijden in de logistieke processen. Dit past niet in de huidige visie van Defensie: een adaptieve krijgsmacht. Een nieuw centraal magazijn op Kamp Soesterberg maakt het mogelijk om prestatieverbeteringen door te voeren en een stevige basis te vormen voor toekomstige ontwikkelingen.

Projecttoelichting
Defensie gaat op zoek naar een civiele logistieke dienstverlener waarmee een duurzame partnerschapsovereenkomst zal worden afgesloten waarin het ontwerp, de bouw, het onderhoud en de operatie (logistieke dienstverlening) is opgenomen. Voor het tot stand brengen van het LCS wordt een andere aanpak gevolgd dan gebruikelijk voor vastgoedprojecten. De operatie, het logistieke proces vormt de kern van de samenwerking met de markt. Daarom wordt nadrukkelijk een partnerschap gezocht met een logistieke dienstverlener. Kennis en ervaring van deze partij kan zo optimaal worden benut bij het ontwerp, de bouw, het onderhoud en de operatie van het LCS.

Relatie met andere projecten
Geen

Relevante Kamerstukken

- Voortgangsrapportage Vastgoed d.d. 31-01-2018 (Kamerstuk 33 763, nr. 139)

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	25-100						
	2022	25-100						
	2023	25-100						

Infrastructuur en Vastgoed

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk 2021-2023

DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak) 2021-2027

DPO '22 (huidig tijdvak) 2021-2027

Belangrijke wijzigingen

Geen

Nieuwbouw Technology Center Land – TCL (eerder 'Renovatie en herinrichting complex Materieellogistiek Commando (MatlogCo) in Leusden' geheten)

Aanleiding

De huidige, niet meer passende en verouderde huisvesting van de afdeling Techniek van het Materieel Logistiek Commando (MatlogCo), wordt vervangen door nieuwe en toekomstbestendige huisvesting in het *Technology Center Land* (TCL).

Projecttoelichting

Het TCL wordt het centrum voor technologische activiteiten in het grondgebonden domein. Defensie krijgt met de bouw van het TCL een moderne faciliteit voor technisch hoogwaardige, betrouwbare en innovatieve instandhouding, modificaties en beproevingen van grondgebonden systemen en voor *concept development & experimentation* (CD&E).

Relatie met andere projecten

Geen

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling Renovatie en herinrichting van het complex van het Materieellogistiek Commando (MatlogCo) van de Koninklijke Landmacht in Leusden (A-brief) d.d. 28-10-2015 (Kamerstuk 33 763, nr. 90)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100						
2022	100-250	A					
2023	100-250	A					

Infrastructuur en Vastgoed

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2018-2021
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	n.v.t.
DPO '22 (huidig tijdvak)	2024-2027

Belangrijke wijzigingen

Dit betreft een bestaand project. Het project is nieuw opgenomen in het DPO omdat het projectbudget als gevolg van een herijking en prijspeilbijstelling boven de grens van € 25 miljoen is gekomen.

Nieuwbouw Werkcentrum Vliegtuig Kunststoffen & Schilderen op Logistiek Centrum Woensdrecht

Aanleiding

Het Logistiek Centrum Woensdrecht (LCW) is de centrale locatie waar het *Intermediate en Depot Level Maintenance* (ILM/DLM) aan vliegende wapensystemen wordt uitgevoerd. Onderdeel daarvan zijn schilderwerkzaamheden en werkzaamheden aan kunststoffen. Het huidige Werkcentrum Vliegtuig Kunststoffen & Schilderen (WC VKS) voldoet niet meer aan de gestelde functionele, technische en wettelijke eisen. In 2014 is besloten tot vervanging van de bestaande schilderfaciliteiten op Logistiek Centrum Woensdrecht (LCW).

De kosten voor het realiseren van een nieuwe VKS-faciliteit op LCW waarin het gehele programma voor het schuren en spuiten van vliegtuigen kan worden uitgevoerd, zijn te hoog. Daarom is besloten om op vliegtuigen enkel plaatselijke spotreparaties uit te kunnen voeren. De nieuwe VKS-faciliteit is conform de huidige opdracht wel geschikt voor het uitvoeren van alle voorkomende schilderwerkzaamheden, inclusief corrosiebehandeling, aan (kleinere) vliegtuigcomponenten

Projecttoelichting

De opdracht betreft de realisatie van een geheel nieuwe VKS-faciliteit op de vliegbasis Woensdrecht waarin zowel schilderwerkzaamheden aan gehele vliegtuigen als componenten van vliegtuigen kunnen worden uitgevoerd.

Relatie met andere projecten

Geen

Relevante Kamerstukken

Geen

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	<25	A					
2023	25-100						

commercieel vertrouwelijk

Infrastructuur en Vastgoed

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2022-2023
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	n.v.t.
DPO '22 (huidig tijdvak)	2022-2023

Belangrijke wijzigingen

Dit betreft een nieuwe behoefte.

Onderhoud MIVD-gebouw
Frederikkazerne

Aanleiding

Het gebruik van het huidige MIVD-gebouw op de Frederikkazerne is de afgelopen jaren geïntensiveerd zonder dat de daarvoor benodigde investeringen zijn gedaan. In afwachting van de realisatie van nieuwbouw op de Frederikkazerne (Kamerstuk 29 924, nr. 222 van 16 december 2021) zal het huidige MIVD-gebouw voorlopig nog in gebruik blijven. Als gevolg hiervan is het noodzakelijk om de levensduur van de huidige MIVD-huisvesting op de Frederikkazerne te verlengen. Verder wordt een interim voorziening gerealiseerd om de periode te overbruggen totdat het MIVD-gebouw is verbouwd in 2023.

Projecttoelichting

Om de renovatie van gebouw 32 mogelijk te maken lopen onderzoeken voor onder andere tijdelijke huisvesting voor een deel van de medewerkers. Ook wordt onderzocht of gebouw 32 gefaseerd kan worden gerenoveerd. Tevens loopt een onderzoek over hoe de beveiliging en de bedrijfsprocessen gecontinueerd kunnen worden tijdens de renovatie. De uitkomsten van deze onderzoeken bepaalt in belangrijke mate de totale scope en ook de doorlooptijd.

Relatie met andere projecten

Geen

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling Onderhoud MIVD-gebouw Frederikkazerne (A-brief) d.d. 14-04-2022 (Kamerstuk 29 924, nr. 227)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100	A					
2023	25-100						

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2024-2026
----------------	-----------

DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak) n.v.t.

DPO '22 (huidig tijdvak)	2024-2026
--------------------------	-----------

Belangrijke wijzigingen

Dit betreft een bestaand project en is nieuw opgenomen in het DPO, omdat het projectbudget als gevolg van een herijking en door prijspeilbijstelling boven de grens van € 25 miljoen is gekomen.

Permanente Militaire Presentie in Sint Maarten

Aanleiding

Het doel van het project 'Permanente Militaire Presentie op Sint Maarten' is het realiseren van een nieuwe toekomstbestendige kazerne ten behoeve van de operationele eenheden van CZSK en KMar in het Caribisch gebied.

Relatie met andere projecten

Geen

Relevante Kamerstukken

Geen

Projecttoelichting

Met de realisatie van deze nieuwe kazerne krijgt de aanwezigheid van de Nederlandse krijgsmacht op Sint Maarten een permanent karakter. Daarmee wordt de toezegging van de minister van Defensie van september 2011 gestand gedaan om permanent militairen te plaatsen op Sint Maarten (SXM). Met de inrichting van het steunpunt wordt de reactietijd voor steunverlening aan de nabijgelegen Nederlandse openbare lichamen Sint Eustatius en Saba verkort. De huisvesting vervangt de interim-situatie, waarmee de bedrijfsvoering van de gestationeerde eenheden wordt verbeterd en het personeel op defensienorm en ARBO-norm wordt gehuisvest. Tot de ingebruikname van de nieuwe huisvesting dient in de interim-huisvesting voor de eenheden te worden voorzien. Het ontwerp van het project wordt momenteel uitgewerkt.

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk 2023	<25 25-100	commercieel vertrouwelijk					

Infrastructuur en Vastgoed

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2021-2029
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2021-2030
DPO '22 (huidig tijdvak)	2022-2030

Belangrijke wijzigingen

Geen

Revitalisering Bernhardkazerne in Amersfoort

Aanleiding

De afgelopen decennia zijn er door prioriteitsstellingen in het aanwenden van beschikbare middelen als gevolg van bezuinigingen achterstanden gegroeid in nieuwbouw en onderhoud. Een belangrijk instrument om de achterstanden te verkleinen is de objectgerichte revitalisering, zoals opgenomen in het Strategisch Vastgoedplan (SVP) (Kamerstuk 33 763, nr. 151). Het SVP geeft richting aan het oplossen van de ontstane *mismatch* tussen vastgoed vraag en -aanbod enerzijds en heeft anderzijds tot doel om de vastgoedportefeuille weer toekomstvast, duurzaam, *compliant* en structureel betaalbaar te maken.

Projecttoelichting

Bij objectgerichte revitalisering wordt per object al het vastgoed integraal gezien en een plan voor sloop, onderhoud en nieuwbouw opgesteld. Met het fors terugbrengen van het aantal gebouwen en compacter terugbouwen van nieuw vastgoed dalen de kosten voor onderhoud, keuringen en energie. Daarnaast ontstaat er ontwikkelruimte voor toekomstige behoeften. De revitalisering van de Bernhardkazerne dient als *pilot* om kennis en ervaring op te doen met deze werkwijze (Kamerstuk 34 919, nr. 55). Het project/programma beoogt het gehele object Bernhardkazerne te revitaliseren.

Relatie met andere projecten

Geen

Relevante Kamerstukken

- Kamerbrief Revitalisering Bernhardkazerne (A-brief) d.d. 02-10-2020, (Kamerstuk 34 919, nr. 70)
- Kamerbrief Externe validatie strategisch vastgoedplan d.d. 10-06-2020 (Kamerstuk 33 763, nr. 151)
- Kamerbrief Stand van zaken vastgoed Defensie d.d. 22-05-2020 (Kamerstuk 34 919, nr. 55)
- Brief Strategisch Vastgoedplan d.d. 04-07-2019 (Kamerstuk 33 763, nr. 151)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	250-1000						
2022	250-1000	A					
2023	250-1000	A					

Infrastructuur en Vastgoed

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2021-2025
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2021-2025
DPO '22 (huidig tijdvak)	2021-2025 + risico op minimaal 2 jaar uitloop voor de regio Zuid

Belangrijke wijzigingen

De planning en mogelijk de realisatie (locatie) voor deelproject in regio Zuid zijn onzeker in verband met de stikstofdepositie op het nabijgelegen Natura 2000 gebied de Brabantse Wal. De onderzoeken, mede in relatie tot ontwikkelingen naar het concentreren, het verduurzamen en het vernieuwen van de vastgoedportefeuille, lopen nog.

Speciale Eenheden Schietfaciliteiten Soesterberg en regio Zuid

Aanleiding

De Speciale Eenheden van Defensie hebben behoefte aan schietfaciliteiten die speciaal zijn ingericht voor hun specifieke opleiding en training waarvoor nu naar het buitenland moet worden uitgeweken. Er worden voor deze eenheden twee schietfaciliteiten gerealiseerd die voorzien in voldoende, efficiënte, en toekomstbestendige trainingsfaciliteiten. Het project omvat de realisatie van één faciliteit (deelproject) in Soesterberg voor de Brigade Speciale Beveiligingsopdrachten (BSB) en de *Maritime Special Operations Forces* (MARSOF) en één faciliteit (deelproject) in regio Zuid voor het Korps Commandotroepen (KCT).

Projecttoelichting

Voortgang deelproject Soesterberg: Parallel aan de realisatie is het derde en laatste (deel)project binnen het (basis)project Soesterberg aanbesteed. Het (basis)project is daarmee geheel in realisatie. Op Soesterberg wordt de schietbaan (170m x 25m) volledig voorzien van zonnepanelen uit het programma Zon op Daken.

Voortgang deelproject regio Zuid: Aan de hand van de technische ontwerpen en het beoogd toekomstig gebruik is de stikstofdepositie berekend. Deze depositie blijkt te hoog voor wat op de locatie regio Zuid vergunbaar is. Mogelijkheden om de depositie te verminderen, dan wel passend te krijgen worden momenteel onderzocht. De planning voor deze locatie is daarmee onzeker.

Relatie met andere projecten

Geen

Relevante Kamerstukken

- Brief Behoeftestelling Speciale Eenheden Schietfaciliteiten Soesterberg en Ossendrecht' (A-brief) d.d. 13-01-2021 (Kamerstuk 27 830, nr. 327)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	< 25						
2022	25-100	A					
2023	25-100	A					

Infrastructuur en Vastgoed

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning	
Oorspronkelijk	2020-2023
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2020-2023
DPO '22 (huidig tijdvak)	2020-2024

Belangrijke wijzigingen

De uitvoering heeft als gevolg van langere levertijd van materialen, de druk op de (bouw)markt en het opstarten van de samenwerking met een nieuwe leverancier voor het interieur meer tijd gekost. De realisatie van het vervangen van het interieur en groot onderhoud aan de binnenzijde zal volgens planning medio 2023 gereed zijn. Het deelproject nieuwbouw VeVa Schaarsbergen zal begin 2024 zijn gerealiseerd. Dit is later dan gepland. Het zoeken van een geschikte bouwlocatie heeft meer tijd gekost. Verder is het projectbudget aangepast als gevolg van de prijspeilbijstelling. Het aanpassen van de kasgeldplanning in het DLP volgt zodra de details hiervoor zijn aangereikt.

Verbeteren Legering Defensiebreed (fase 1)

Aanleiding

In 2019 is Defensie gestart met een inventarisatie van de status van alle 295 legeringsgebouwen op 48 Defensielocaties. Deze inventarisatie is uitgevoerd en aansluitend is een plan van aanpak geschreven om gefaseerd uitvoering te geven aan de noodzakelijke maatregelen. Hieruit bleek dat er weliswaar geen onveilige gebouwen zijn die per direct moesten worden gesloten, maar wel dat 218 van de 295 geïnventariseerde gebouwen één of meerdere verbetermaatregelen behoeven.

Projecttoelichting

In 2020 is Defensie gestart met het programma Verbeteren Legering Defensiebreed. Het programma is verdeeld in drie fasen in de periode van 2020 tot en met 2029. Fase 1 van het programma is gestart en hierover wordt gerapporteerd.

- Relatie met andere projecten**
- Revitalisering kazernes als onderdeel van het strategisch vastgoedplan
 - Verbeteren Legering Defensiebreed (fase 2)
- Relevante Kamerstukken**
- Programma Legering Defensiebreed fase 1 – 2020-2023 (A-Brief) d.d. 20-04-2020 (Kamerstuk 34 919, nr. 51)
 - Brief Stand van zaken vastgoed Defensie, d.d. 25-04-2012 (Kamerstuk 34 919, nr. 35)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	100 - 250						
2022	165,0	143,5	21,4				
2023	169,2	140,9	28,2				

Infrastructuur en Vastgoed

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning
Oorspronkelijk 2022-2024
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak) n.v.t.
DPO '22 (huidig tijdvak) 2022-2025

Belangrijke wijzigingen
Dit project betreft een nieuwe behoefte en is de tweede fase van het programma voor het verbeteren van de legering. Mede door de druk op de markt en leveringstijden is de planning aangepast. Het project wordt naar verwachting gerealiseerd in 2025. Verder is het projectbudget aangepast als gevolg van de prijspeilbijstelling.

Verbeteren Legering Defensiebreed (fase 2)

Aanleiding
In 2019 is Defensie gestart met een inventarisatie van de status van alle 295 legeringsgebouwen op 48 Defensielocaties. Deze inventarisatie is uitgevoerd en aansluitend is een plan van aanpak geschreven om gefaseerd uitvoering te geven aan de noodzakelijke maatregelen. Hieruit bleek dat er weliswaar geen onveilige gebouwen zijn die per direct moesten worden gesloten, maar wel dat 218 van de 295 geïnventariseerde gebouwen één of meerdere verbetermaatregelen behoeven.

Projecttoelichting
Als vervolg op fase 1 omvat fase 2 bij 40 gebouwen het uitvoeren van groot onderhoud en het vernieuwen van de inrichting. Tegelijkertijd wordt voorzien in kwalitatief goede tijdelijke legering op Camp New Amsterdam als gevolg van het sluiten van legering op het Walaardt Sacré Kamp in Huis ter Heide.

Relatie met andere projecten
• Revitalisering kazernes als onderdeel van het strategisch vastgoedplan
• Verbeteren Legering Defensiebreed (fase 1)

Relevante Kamerstukken
• Programma Legering Defensiebreed fase 2 – 2022-2024 (A-brief) d.d. 24-03-2022 (Kamerstuk 34 919, nr. 86)
• Brief Stand van zaken vastgoed Defensie, d.d. 01-03-2022 (Kamerstuk 34 919, nr. 85)
• Programma Legering Defensiebreed fase 1 – 2020-2023 (A-brief) d.d. 20-04-2020 (Kamerstuk 34 919, nr. 51)

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	100 - 250						
	2022	106,5	0,4	43,0	43,0	16,0	4,5	
	2023	114,6	0,4	45,8	45,3	18,0	5,0	

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk 2020-2021

DPO '21/ afw. rapp. '22 (vorig tijdvak) 2022-2025

DPO '22 (huidig tijdvak) 2022-2025

Belangrijke wijzigingen

Het projectbudget is aangepast als gevolg van prijspeilbijstelling.

Geïnstumenteerde oefen- en trainingscapaciteit voor grondgebonden eenheden

Aanleiding

Om de operationele inzetbaarheid van grondgebonden eenheden te garanderen is professioneel, realistisch en efficiënt trainen noodzakelijk. De geïnstumenteerde oefen- en trainingscapaciteit biedt de mogelijkheid om eenheden gevecht duels met de organieke wapens en wapensystemen met gesimuleerde effecten van munitie te beoefenen en te evalueren. De levensduurverlenging van deze capaciteit heeft tot doel deze capaciteit langer beschikbaar te houden.

Projecttoelichting

Deze capaciteit biedt de mogelijkheid om eenheden tot het niveau van het bataljon gevechtduels te laten beoefenen met de organieke wapens en wapensystemen, echter met gesimuleerde effecten van munitie. Dit maakt het mogelijk om bij de evaluatie van een oefening een goed inzicht te krijgen in het optreden en de effectiviteit van deze eenheden.

In 2022-2025 vindt de levensduurverlenging plaats van de huidige geïnstumenteerde oefen- en trainingscapaciteit (GOT) systeem (MCTC). Het systeem blijft daardoor operationeel inzetbaar tot 2031.

Relatie met andere projecten

- Defensiebrede Vervanging Operationele Wielvoertuigen (DVOW)
- Groot Pantserwielvoertuig (GPW, Boxer), productie
- *Midlife Update* (MLU) Fennek
- *Midlife Update* (MLU) voor het wapensysteem Infanterie gevechtsvoertuig (IGV) CV9035NL
- Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS)

Relevante Kamerstukken

- Brief behoeftstelling project Geïnstumenteerde oefen- en trainingscapaciteit voor grondgebonden eenheden (A-brief) d.d. 03-05-2018 (Kamerstuk 27 830, nr. 223)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100						
2022	92,9	40,3	30,2	14,1	8,4		
2023	97,2	39,1	34,1	15,2	8,8		
Effect op exploitatie	15,1	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2023-2025
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	n.v.t.
DPO '22 (huidig tijdvak)	2023-2025

Belangrijke wijzigingen

Het projectbudget is aangepast als gevolg van prijspeilbijstelling. Hierdoor is het budget hoger geworden dan € 25 miljoen.

Levensduurverlenging Instrument Landing System (ILS)

Aanleiding

Het Instrument Landing System (ILS) is een navigatiehulpmiddel voor de luchtvaart. Met behulp van radiosignalen uitgezonden door een ILS kan een luchtvaartuig ook met beperkt zicht of bij laaghangende bewolking veilig een landing uitvoeren. Momenteel zijn er 13 ILS-installaties op de verschillende operationele vliegbases. Het huidige ILS is ingevoerd in 2002-2006 met een verwachte levensduur tot 2022. Vooralsnog blijven de systemen operationeel, maar langere instandhouding is alleen mogelijk door de uitvoering van een levensduurverlengend project.

Projecttoelichting

In totaal wordt de levensduur van alle 13 ILS-installaties verdeeld over 7 vliegbases verlengd, met als resultaat dat gebruik en instandhouding van alle systemen tot 2035 geborgd is. Hierbij wordt ervoor gezorgd dat luchtvaartuigen ook tijdens de uitvoering van het project veilig kunnen blijven landen.

Duurzaamheid

Defensie onderzoekt in welke mate onderdelen hergebruikt kunnen worden om het project zo duurzaam en kostenefficiënt mogelijk uit te voeren.

Relatie met andere projecten

Geen

Relevante Kamerstukken

Geen

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	<25						
2023	25,6	2,1	5,4	8,8	6,2		
effect op exploitatie	2,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning
Oorspronkelijk 2020-2021
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak) 2012-2025
DPO '22 (huidig tijdvak) 2012-2025

Belangrijke wijzigingen
Het projectbudget is aangepast als gevolg van prijspeilbijstelling.

Modernisering HF-Walinfra

Aanleiding
Het project omvat het aankopen en inrichten van locatie Zeewolde ten behoeve van High-Frequency (HF) zendapparatuur, het ontmantelen en afstoten van diverse HF-locaties en het aanpassen van bestaande HF-locaties. Dit is van belang om de communicatie van marineschepen met de vaste wal zeker te stellen.

Projecttoelichting
Het project zorgt voor een herinrichting, ontmanteling en vernieuwing van HF antenneparken: ontmanteling Ouddorp, inrichting Zeewolde, en herinrichting Julianadorp. Hoewel Defensie van het Zuid Holland Landschap tot 2025 de tijd gekregen om de locatie Ouddorp schoon op te leveren, is de huidige planning om alle locaties eerder op te leveren. Het project is in realisatie en een aantal antenneparken zijn al afgestoten en opnieuw ingericht.

Relatie met andere projecten
Geen

Relevante Kamerstukken
Geen

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	<25						
2022	33,2	33,2					
2023	35,5	34,1	1,4				

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2009-2015 (doorloop tot 2022)
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2013-2022 (doorloop tot 2024)
DPO '22 = huidig tijdvak	2013-2024

Belangrijke wijzigingen
Het projectbudget is aangepast als gevolg van
prijspeilbijstelling.

Vernieuwing TITAAN

Aanleiding
Het Theatre Independent Tactical Adaptive Armed forces Network (TITAAN) is in gebruik bij het CZSK, CLAS, het CLSK en voor de Intensivering Civiel Militaire Samenwerking (ICMS) in het kader van openbare orde en veiligheid. Het vormt de basis IT-netwerkinfrastructuur voor grondgebonden (deployed) optreden en aan boord van schepen.

Op dit hooggerubrieerde netwerk wordt in het ontplooi domein (tijdens oefeningen en inzet) de operatie gepland, uitgevoerd en bewaakt. Daarnaast wordt via dit netwerk de Departementaal Vertrouwelijke “kantooromgeving” bij de ontplooi eenheden gebracht.

Binnen TITAAN wordt veel gebruik gemaakt van op de civiele markt verkrijgbare middelen. Deze middelen kenmerken zich door een snelle technische en economische veroudering, waardoor regelmatige updates van het TITAAN-netwerk noodzakelijk zijn.

Projecttoelichting
Het project Vernieuwing TITAAN voorziet in de vernieuwing van de soft- en hardware. TITAAN wordt momenteel doorontwikkeld zodat het netwerk voldoet aan de meest recente FMN NAVO-standaarden. Daarnaast is de doelstelling om alle HGI-netwerken (voor Hoog Gerubriceerde Informatiesystemen) in de toekomst goed te laten aansluiten op de op te leveren producten uit het programma Grensverleggende IT.

TITAAN wordt geleidelijk door GrIT vervangen. Tot die tijd blijven investeringen in hardware en software voor TITAAN de komende jaren noodzakelijk. In de nieuwe release zijn verbeteringen op het gebied van beveiliging en ondersteuning van FMN spiral 3 doorgevoerd. Inmiddels is TITAAN 4.4 SR02 beschikbaar gesteld aan 1GNC. Deze versie is geschikt voor FMN Spiral 3.

- Relatie met andere projecten**
- Joint Fires
 - Militaire Satelliet Communicatie lange termijn defensiebreed (MILSATCOM)
 - Vervanging grondterminals MILSATCOM

- Relevante Kamerstukken**
- Brief ‘Behoeftestelling Vernieuwing TITAAN’ d.d. 19-04-2013 (Kamerstuk 32 733, nr. 123)
 - Brief ‘Behoeftestelling TITAAN m.b.t. operationele communicatie informatiesystemen binnen de krijgsmacht’ (A-brief) d.d. 17-10-2001

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	25-100						
	2022	57,7	57,7					
	2023	58,5	58,5					

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk 2019-2024

DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak) 2019-2025

DPO '22 (huidig tijdvak) 2019-2025

Belangrijke wijzigingen

Het projectbudget is aangepast als gevolg van prijspeilbijstelling en valutakoerscorrecties. In september 2021 is een contract getekend voor de aanschaf van zowel de Nederlandse als Duitse ESM-systemen.

Vervanging ESM-capaciteiten KL EOVSysteem

Aanleiding

Binnen Defensie worden *Electronic Support Measures* (ESM-) capaciteiten gebruikt voor het opsporen, lokaliseren en identificeren van zendapparatuur en signalen in het elektromagnetische spectrum. Doel van dit project is de capaciteiten voor Elektronische Oorlog Voering (EOV) meer onderlinge samenhang te geven, meer interoperabel te maken met systemen binnen Defensie en geschikt te maken voor inzet in een *joint* omgeving. Met de afronding van dit project zal de operationele capaciteit worden vergroot met gevalideerde informatie, effectieve (wapen)inzet, veiligheid en zelfbescherming.

Projecttoelichting

Als onderdeel van de onderzoeksfase zijn mogelijke samenwerkingen met partnerlanden onderzocht. Er zijn diverse gesprekken gevoerd met Duitsland. Deze gesprekken hebben geresulteerd in een projectmatige samenwerking. Gezamenlijke aanschaf op materieelgebied biedt potentieel schaalvoordelen en maakt kennisdeling eenvoudiger. Daarnaast biedt de samenwerking op EOVS-gebied mogelijkheden voor toekomstige operationele samenwerking waar interconnectiviteit en interoperabiliteit essentieel is.

Voor de samenwerking met Duitsland treedt Nederland op als *Lead Nation* voor de aanschaf van het ESM systeem.

Relatie met andere projecten

- *Joint Electronic Attack* (EOV)

Relevante Kamerstukken

- Brief over behoeftestelling Vervanging ESM-capaciteiten KL EOVSysteem (A-brief) d.d. 13-06-2017 (Kamerstuk 27 830, nr. 202)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100						
2022	25-100	A					
2023	94,3	20,2	5,2	52,1	16,8		
Effect op exploitatie	45,2		3,0	3,0	3,0	3,0	3,0

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2013-2015
DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak)	2018-2022
DPO '22 (huidig tijdvak)	2018-2023

Belangrijke wijzigingen

De laatste systemen zullen in het eerste kwartaal van 2023 instromen, waarna het project voltooid wordt. Daarmee is dit de laatste keer dat over dit project wordt gerapporteerd. Het projectbudget is aangepast als gevolg van prijspeilbijstelling en valutakoerscorrectie.

Vervanging grondterminals MILSATCOM

Aanleiding

Doel van het project is te voorzien in een gefaseerde vervanging van de huidige mobiele landterminals (*Super High Frequency SHF Tactische Terminals*) van het Militaire Satelliet Communicatie (MILSATCOM) systeem.

Relatie met andere projecten

Geen

Relevante Kamerstukken

Geen

Projecttoelichting

Alle 82 te leveren tactische terminals ter vervanging van de huidige Tactische Trailer voor de CCT-200 zijn inmiddels geleverd. Er wordt momenteel nog voorzien in de behoefte om drie 4-meter-schotelssystemen t.b.v. F-35 out-of-area-operaties aan te schaffen en een SATCOM-behoefte van de speciale eenheden mee te nemen. Om te voorkomen dat het SATCOM-landschap versplintert en diverse losstaande projecten ontstaan en ter bevordering van familievorming in de modemkeuze, is gekozen om zowel SATCOM voor de speciale eenheden als SATCOM voor de F-35 onder te brengen binnen één project.

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100						
2022	38,3	38,3					
2023	38,4	33,4	5,0				
Effect op exploitatie	0,1	0,1					

Projectfase

In onderzoek

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk 2020-2026

DPO '21/ afw. rapp. '22 (vorig tijdvak) 2022-2029

DPO '22 (huidig tijdvak) 2022-2029

Belangrijke wijzigingen

Ten opzichte van de DPO-afwijkingsrapportage van mei 2022 zijn er geen wijzigingen.

Foxtrot Spiral 0 voor 44 bataljonstaakgroep

Aanleiding

Het doel van het programma Foxtrot is om alle mobiele platformen altijd veilig met elkaar te verbinden en interoperabel te maken om informatiegestuurd optreden (IGO) mogelijk te maken. Deze modernisering wordt vanwege de omvang van de opgave, de snelle ontwikkeling van technologie en dreiging, de unieke binationale samenwerking en vanwege de afstemming met de inzet- en oefenplanning van de betrokken eenheden uitgevoerd in deelleveringen (*spirals*).

Het project “Foxtrot Spiral 0 voor 44 Bataljonstaakgroep” is een volgende stap in het programma Foxtrot en voorziet een afgebakende Nederlandse eenheid, het 44e Pantserinfanteriebataljon met enkele ondersteunende eenheden (samen 44 Bataljonstaakgroep), van verbeterde militaire radio- en communicatieapparatuur.

Het project is noodzakelijk omdat de operationele gebruiksomstandigheden zijn veranderd waardoor de huidige middelen niet meer voldoen, in toenemende mate instandhoudingsproblemen kennen, *end-of-life* en/of *end-life-of-type* zijn, weinig tot niet beschikken over doorontwikkelingsmogelijkheden en de *joint* en *multinational* interoperabiliteit beperkt of afwezig is. Het project draagt daarmee bij aan een verdere modernisering en versterking van de krijgsmacht. Tevens draagt het project bij aan IGO, wat van toenemend belang is voor succesvolle militaire operaties (Kamerbrief Hoofdpijnen Defensie, 35 925 X, nr. 59 van 11 februari 2022).

De focus bij deze eerste stap in de modernisering van het tactisch mobiele domein ligt bij het neerzetten van een goede basis op het gebied van communicatiemiddelen en platforminfrastructuur. Hierbij is het belangrijk om de interoperabiliteit met internationale partners te bewaken door te werken in lijn met de specificaties die voortkomen uit het *Federated Mission Networking* initiatief van de NAVO.

Projecttoelichting

De eerste stap in het programma Foxtrot, middels het project *spiral 0*, is de modernisering van 44 Bataljonstaakgroep en betreft ongeveer 330 mobiele platformen, waarbij de IT-middelen voor connectiviteit worden gemoderniseerd. Dit moest leiden tot betrouwbaardere en betere communicatiemiddelen, met een groter bereik. Deze moeten ook beter interoperabel zijn met onze partners, of eenheden die nog niet uitgerust zijn met apparatuur dat uit het programma Foxtrot voortkomt.

Innovatie

Binnen het programma Foxtrot wordt continue gekeken naar de nieuwste technieken om informatiegestuurd optreden binnen het landmobiele domein mogelijk te maken. Zo zorgt Defensie ervoor dat ze voorloopt op het gebied van communicatietechnologie, en onze militairen een informatievoorsprong hebben op het slagveld.

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100						
2022	100-250	A					
2023	100-250	A					

Foxtrot Spiral 0 voor 44 bataljonstaakgroep (vervolg)

Relatie met andere projecten

- *Midlife Update* (MLU) Fennek
- *Midlife Update* (MLU) voor het wapensysteem Infanterie gevechtsvoertuig (IGV) CV9035NL

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling project Foxtrot *Spiral 0* voor 44 Bataljonstaakgroep, d.d. 02-10-2020 (Kamerstuk 27 830 nr. 316)

Projectfase

In onderzoek

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk 2027-2029

DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak) n.v.t.

DPO '22 (huidig tijdvak) 2027-2029

Belangrijke wijzigingen

Dit betreft een nieuwe behoefte.

Joint Electronic Attack (EOV)

Aanleiding

Met dit project worden de huidige mobiele capaciteiten voor *Electronic Attack* (EA) vernieuwd, waaronder de huidige Elektronische Oorlogvoering (EOV)-pantserwielvoertuigen die sinds 1989 bij het CLAS in gebruik zijn.

Naast de transitie van analoge techniek naar digitale netwerken en nieuwe communicatietechnieken, is er onder andere sprake van snelle ontwikkelingen bij encryptie.

Het CLAS beschikt met de middelen van dit project over capaciteiten om opponenten te storen, neutraliseren, misleiden, en/of te manipuleren in het elektromagnetisch spectrum. Deze offensieve capaciteit levert een belangrijke bijdrage aan de force protectie.

Projecttoelichting

Het project *Joint Electronic Attack* bestaat uit twee deelprojecten:

1. Vervanging en vernieuwing van de EOV-middelen.
2. Vervanging van de mobiliteitsmiddelen: hiertoe zal Defensie binnen het bestaande programma Groot Pantserwielvoertuig Boxer extra voertuigen verwerven.

De keuze voor het Boxer voertuig als mobiliteitsplatform leidt tot familievorming binnen de systemen die Defensie in gebruik heeft; dit draagt bij aan schaalvoordelen op het gebied van instandhouding, opleiding en training.

Het uitgangspunt is een gezamenlijk vervangingstraject met Duitsland. Duitsland en Nederland hebben hiertoe op 19 november 2020 een *Letter of Intent* getekend over de gezamenlijke wens tot voortzetting van de samenwerking op het gebied van elektronische oorlogvoering en de gezamenlijke aanschaf van grondgebonden EA-capaciteit.

Innovatie

De technieken rond het elektromagnetisch spectrum ontwikkelen zich snel. Daarom wordt in dit project bekeken op welke manieren de modernste componenten en technieken kunnen worden verwerkt, om zo Defensie een voorsprong te geven op het gebied van elektronische oorlogvoering.

Relatie met andere projecten

- Groot Pantserwielvoertuig (GPW, Boxer), productie

Relevante Kamerstukken

- Brief *Joint Electronic Attack* (A-brief) d.d. 15-04-2022 (Kamerstuk 27 830, nr. 353)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	100-250						
2023	100-250	A					

Projectfase

In onderzoek

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk 2028-2030

DPO '21/afw. rapp. '22 (vorig tijdvak) n.v.t.

DPO '22 (huidig tijdvak) 2028-2030

Belangrijke wijzigingen

Dit betreft een nieuwe behoefte.

Realisatie Maritime Operations Centre Admiral BENELUX (MOC ABNL)

Aanleiding

Het project *Maritime Operations Centre Admiral BENELUX* (MOC ABNL) vervangt het huidige verouderde Maritiem Hoofdkwartier Admiral BENELUX (MHK ABNL) in Den Helder. Deze heeft momenteel onvoldoende zicht op de status van de operationele eenheden en hun bedrijfsvoering en is daarom niet voldoende in staat om de operationele eenheden van het CZSK effectief te ondersteunen. De huisvesting en de faciliteiten voor informatievoorziening (IV) zijn bovendien sterk gedateerd en niet geschikt voor de hierboven genoemde vorm van informatiegestuurd optreden (IGO). Defensie heeft dus behoefte aan een modern maritiem hoofdkwartier.

Projecttoelichting

Het voorziene MOC ABNL wordt het operationele hart van het CZSK en de ABNL voor *Command & Control* van de operationele eenheden van het CZSK en de ABNL bij de planning, de voorbereiding, de uitvoering en de afwikkeling van gereedstellings- en operationele activiteiten. De gehele maritieme *Command & Control* keten, die samenkomt in het MOC ABNL, ontwikkelt zich door naar informatiegestuurd optreden.

Het project *Maritime Operations Centre* omvat daartoe drie componenten:

1. Vastgoedcomponent
Met dit project worden een hoofdlocatie MOC ABNL en een fysiek gescheiden uitwijk-, test- en trainingslocatie MOC ABNL (UTT) gerealiseerd.
2. Informatievoorziening component
Binnen dit component wordt zowel de hardware als de software voor de IV-infrastructuur vervangen. Dit legt de basis voor de informatiegestuurd optreden.
3. Organisatiecomponent
Het project voorziet in een personeelsneutraal reorganisatietraject voortvloeiend uit nieuwe en aangepaste bedrijfsvoering bij de operationele eenheden.

Relatie met andere projecten

- Nieuwbouw JIVC Den Helder

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling 'Realisatie *Maritime Operations Centre Admiral BENELUX*' (MOC ABNL) (A-brief) d.d. (Kamerstuk ...)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100						
2023	25-100	A					

Projecten in afstoting

Projectnaam	Reden
CH-47 Chinook-helikopter	De Chinook CH-47D helikopters zijn vervangen door CH-47F (NL) helikopters en beschikbaar voor afstoting.
F-16	De F-16 vliegtuigen worden gefaseerd afgestoten en vervangen door de F-35.
Mijnenbestrijdingsvaartuig Alkmaarklasse (AMBV)	De AMBV's zijn op termijn operationeel niet meer nodig vanwege de instroom van de nieuwe vaartuigen uit het project Vervanging mijnenbestrijdingscapaciteit.
M-fregatten	De M-fregatten zijn op termijn operationeel niet meer nodig vanwege de instroom van de nieuwe vaartuigen uit het project Vervanging M-fregatten.
Gulfstream	De Gulfstream IV wordt op termijn vervangen en ter afstoting overgedragen aan Domeinen Roerende Zaken (DRZ).

Vooruitblik Investeringsprogramma

Defensiebreed

Kamerbrief Instroom A-Brief B-Brief D-Brief

Projectbenaming	Financieel volume	2022	2023	2024	2025	2026	2027 en verder
Defensiebrede Vervanging Wielvoertuigen (DVOW)	1000-2500 mln						A
Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS)	250-1000 mln						
Vervanging Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS)	250-1000 mln						A
Defensie Operationeel Kledingsysteem (DOKS)	250-1000 mln						A
Wissellaadsystemen, Trekker-opleggercombinaties en Wielbergingsvoertuigen (WTB)	250-1000 mln			D			
Gespecialiseerde transport- en opslagcontainers	25-100 mln						
Defensiebrede vervanging Klein Kaliber Wapens (deel vervanging Colt)	100-250 mln		A				
Joint Fires	25-100 mln						A
Vervanging Gevechtsuitrusting	25-100 mln						
Defensiebrede vervanging handgedragen warmtebeeldkijkers	25-100 mln					A	
Operationele infrastructuur voor de snel inzetbare eenheden van de krijgsmacht	25-100 mln						
Defensiebrede vervanging nachtzichtkijker Multiple Use Night Observation System (MUNOS)	25-100 mln						A
Verwerving helderheidversterkende brillen	25-100 mln						
Uitbreiding ICMS/CBRN-capaciteit	25-100 mln						
Uitbreiding ICMS/CBRN-capaciteit (fase 2)	25-100 mln		A				
Counter UAS	25-100 mln						
C-IED	25-100 mln						
C-IED Blok 4	25-100 mln		A				
Mobiele energievoorziening t.b.v. grondgebonden optreden	25-100 mln						A
Vervanging Amarok	100-250 mln		A				
Uitbreiding Inzetvoorraden Eerste Hoofdtak (Fase 1)	250-1000 mln	KB					
Uitbreiding Inzetvoorraden Eerste Hoofdtak (Fase 2)	1000-2500 mln		KB				
Defensie Bewakings- en Beveiligingssysteem (DBBS)	100-250 mln						
Individuele CBRN beschermende kleding	25-100 mln						A

Maritiem

Kamerbrief Instroom A-Brief B-Brief D-Brief

Projectbenaming	Financieel volume	2022	2023	2024	2025	2026	2027 en verder
Vervanging Luchtverdedigings- en Commandofregatten (LCF) (incl. studies)	>2,5 mld		A				
Vervanging M-fregatten	1000-2500 mln		D				
Vervanging mijnenbestrijdingscapaciteit	250-1000 mln						
ESSM Block 2: Verwerving & Integratie	250-1000 mln		D				
Verwerving Combat Support Ship (CSS)	250-1000 mln						
Future Littoral All-Terrain Mobility Patrouillevoertuigen (FLATM PV)	25-100 mln						
Future Littoral All-Terrain Mobility-Band Vagn (FLATM BV)	100-250 mln		D				
Vervangende Capaciteit LPD's en OPV	1000-2500 mln			A			
Instandhouding Goalkeeper	25-100 mln						
Vervanging hulpvaartuigen	250-1000 mln			D			
Vervanging MK46 Lightweight Torpedo	100-250 mln						
Vervanging Close-in Weapon System	100-250 mln		D				
Instandhoudingsprogramma Luchtverdedigings- en Commandofregatten (LCF)	100-250 mln						
Verbetering MK48 Torpedo	100-250 mln						
Vervanging maritiem Surface-to-surface missile	100-250 mln						
Aanvulling Standard Missile 2 Block IIIA	100-250 mln						
Midlife Update Océangoing Patrol Vessel (OPV)	100-250 mln						
Vervanging Standard Missile 2 Block IIIA	100-250 mln		A				
Vervanging MK 48 Heavyweight Torpedo	100-250 mln			A			
Maritime Ballistic Missile Defence (sensor)	100-250 mln						
Verwerving Softkill Torpedo Defensiesysteem	100-250 mln						
Vervanging 127mm kanon Luchtverdedigings- en Commandofregatten	100-250 mln						
Instandhouding Zr.Ms. Karel Doorman (JSS)	100-250 mln		A				
Vervanging Middelzwaar Landingsvaartuig (LCVP)	100-250 mln		A				

Maritiem

Kamerbrief Instroom A-Brief B-Brief D-Brief

Projectbenaming	Financieel volume	2022	2023	2024	2025	2026	2027 en verder
Vervanging Zwaar Landingsvaartuig (LCU)	100-250 mln			A			
Midlife Update Zr.Ms. Johan de Witt	25-100 mln						
Instandhouding Walrusklasse onderzeeboten	25-100 mln						
Vervanging en instandhouding <i>Fast Raiding, Interception and Special Forces Craft</i> (FRISC)	25-100 mln						
Deelname ontwikkeling vervanging SM-2 familie	25-100 mln		A				
Vervanging <i>Low Frequency Acoustic Sonar</i> (LFAS)	25-100 mln				A		
Midlife upgrade <i>Landing Craft Utility</i>	25-100 mln						
Vervanging <i>Self-propelled Variable Depth Sonar</i> (SPVDS)	25-100 mln		A				
ESSM Block 2: Deelname aan internationale productie	25-100 mln						
Verbetering <i>Remote Controlled Weapon Stations</i> OPV/JSS	25-100 mln						
Langer doorvaren LCF - Elektronische oorlogvoering	25-100 mln	A					
Langer doorvaren LCF - Materiële zeewaardigheid	25-100 mln		A				
Verwerving <i>Maritime Strike</i>	1000-2500 mln		A				
Verwerving <i>Ballistic Missile Defence</i> Interceptiecapaciteit	250-1000 mln		A				
Verwerving <i>precision guided munition</i> Korps Mariniers	100-250 mln		A				
Verwerving Anti Torpedo Torpedo	250-1000 mln		A				
Doorontwikkeling sonartechnologie CORes	25-100 mln		A				
Verwerving <i>Maritime Operation Center Admiral BENELUX</i> (MOC ABNL)	25-100 mln						
Integratie commandovoorzieningen vlootverbanden	25-100 mln		A				
Verwerving ISR-capaciteit Noordzee	25-100 mln		A				
Modernisering commandovoorzieningen CZSK	25-100 mln		A				
Verwerving <i>deployable ASW-barrier</i>	25-100 mln		A				

Land

Kamerbrief Instroom A-Brief B-Brief D-Brief

Projectbenaming	Financieel volume	2022	2023	2024	2025	2026	2027 en verder
Vervanging Fennek	1000-2500 mln						A
Vervanging Infanterie Gevechtsvoertuig (CV90)	1000-2500 mln						A
Midlife Update Infanterie Gevechtsvoertuig (CV90) inclusief CE-pakket	250-1000 mln						
Vervanging Pantserhouwitzer (PzH)	250-1000 mln						A
Vervanging Medium Range Anti-Tank (MRAT)	250-1000 mln					A	
Vervanging Short Range Anti-Tank (SRAT)	100-250 mln						
Groot Pantserwielvoertuig Boxer, productie	250-1000 mln						
Midlife Update Fennek	250-1000 mln						
Midlife Update Boxer	250-1000 mln				A		
Raketartillerie	250-1000 mln	A B					
Vervanging Bushmaster	100-250 mln						A
Verwerving C-RAM en Class 1-UAV detectiecapaciteit	100-250 mln						
Vernieuwing (V)SHORAD	250-1000 mln	A					
Verlenging levensduur Patriot	100-250 mln						
Vervanging Medium Range Air Defence (interceptiecapaciteit)	100-250 mln			D			
Aanvulling Patriot PAC-3 MSE	100-250 mln						
Ground Based Area Access Denial (GAAD)	25-100 mln						
Midlife Update Pantserhouwitzer (PzH)	25-100 mln						
Vervanging brugleggende tank	25-100 mln						
Vervanging licht indirect vurend wapensysteem	25-100 mln						
155 mm Precision Guided Munition voor de PzH2000	25-100 mln						
Vervanging drijvende brugslagcapaciteit	25-100 mln						
Midlife Update Bushmaster	25-100 mln						
Vervanging CBRN Detectie, Identificatie en Monitoring	25-100 mln						

Land

■ Kamerbrief
 ■ Instroom
 ■ A-Brief
 ■ B-Brief
 ■ D-Brief

Projectbenaming	Financieel volume	2022	2023	2024	2025	2026	2027 en verder
Levensduurverlenging zwaar bergingsvoertuig	25-100 mln						
Vervanging en <i>Midlife Update</i> Squire	25-100 mln			A			
Vervanging tenten en klimaatbeheersing	25-100 mln						
Vervanging operationeel cateringsysteem	25-100 mln						
Vervanging bouwmachines, grondverzet en wegherstel middelen	25-100 mln						A
Multi Missie Radar (MMR) - <i>Continuous Improvement Program</i> (CIP)	25-100 mln		A				
Uitbreiding Role 2	25-100 mln						
Vervanging mortieren 60/81 mm	25-100 mln						

Lucht

■ Kamerbrief
 ■ Instroom
 ■ A-Brief
 ■ B-Brief
 ■ D-Brief

Projectbenaming	Financieel volume	2022	2023	2024	2025	2026	2027 en verder
NH-90	1000-2500 mln						
Vervanging Medium Utility Helicopter (Cougar)	1000-2500 mln		A				
Vervanging NH-90	1000-2500 mln						A
AH-64E Block upgrade	100-250 mln						A
Block upgrade MSMT	25-100 mln						A
Bouw en inrichten F-35 motoronderhoudsfaciliteit (F-35)	100-250 mln						
Chinook Block upgrade	100-250 mln						A
F-35: Verwerving middellange tot lange afstandsraket	100-250 mln						
Midlife Update NH-90	250-1000 mln		D				
Vervanging outsized luchttransportcapaciteit	100-250 mln						A
Vervanging initiele vliegeropleidingscapaciteit	100-250 mln		B				
Apache Remanufacture	250-1000 mln						
Chinook Vervanging & Modernisering	250-1000 mln						
Medium Altitude Long Endurance Unmanned Aerial Vehicle (MALE UAV)	250-1000 mln						
Midlife Update AH-64	250-1000 mln						A
Midlife Update Chinook	250-1000 mln						A
Midlife Update tactisch luchttransport	250-1000 mln						A
Verbetering Lucht-Lucht bewapening jachtvliegtuigen	250-1000 mln						A
Vervanging strategisch luchttransport en AAR (MRTT)	250-1000 mln						
Vervanging Tactische Luchttransportcapaciteit	250-1000 mln		D				
Vervanging MALE-UAV	250-1000 mln						A
Aanpak obsolescentie Cougar-Helikopters	25-100 mln						
AH-64E bewapening	25-100 mln		A				
AH-64D verbetering bewapening	25-100 mln						

Lucht

Kamerbrief Instroom A-Brief B-Brief D-Brief

Projectbenaming	Financieel volume	2022	2023	2024	2025	2026	2027 en verder
AH-64D zelfbescherming (ASE)	25-100 mln						
Block Upgrade NH-90	25-100 mln						A
F-16 zelfbescherming (ASE)	25-100 mln						
F-35: Verwerving munitie boordkanon, zelfbeschermingsmiddelen en wapenladers	25-100 mln						
Infrarood geleide lucht-lucht raket	25-100 mln						
Langer Doorvliegen F-16 - instandhouding	25-100 mln						
Langer Doorvliegen F-16 - Operationele zelfbescherming	25-100 mln						
Langer Doorvliegen F-16 - Vliegveiligheid & Luchtwaardigheid	25-100 mln						
Levensduurverlenging MASS-radars	25-100 mln						
Midlife Update MQ-9	25-100 mln						A
Multi Ship Multi Type (MSMT) Helikopter Simulatoren	25-100 mln						
Vervangen vliegtuigafreminstallaties	25-100 mln						
Vervanging AH-64 bewapening	25-100 mln						A
Vervanging brandweervoertuigen	25-100 mln						
Vervanging Gulfstream IV	25-100 mln						
Vervanging Instrument Landingssystemen	25-100 mln						A
Vervanging Medium Power Radars in Wier en Nieuw Milligen	25-100 mln						
Vervanging munitie boordkanon en zelfbeschermingsmiddelen F-35	25-100 mln						A
Vervanging SRTUAV	25-100 mln					A	
Verwerving Strategische Lucht-grondbewapening F-35	25-100 mln		A				
Verwerving Tactische Lucht-Grond bewapening F-35	25-100 mln		A				
C4ISR-netwerk in stand houden	25-100 mln		A				
CEMA capaciteit CLSK (In country reprogramming)	100-250 mln		A				
Herstellen zelfbeschermingscapaciteit helikopters en transportvliegtuigen (EW)	25-100 mln			A			

Lucht

■ Kamerbrief
 ■ Instroom
 ■ A-Brief
 ■ B-Brief
 ■ D-Brief

Projectbenaming	Financieel volume	2022	2023	2024	2025	2026	2027 en verder
Verbeteren visuele geleiding en vliegbereik transporthelikopters	25-100 mln		A				
Versterken MQ-9 capaciteit: Sigint/ESM Pod	25-100 mln	A					
Inrichten SOF Air R/W capaciteit	250-1000 mln		A				
Bewapening MQ-9	100-250 mln		A				
Versterken MQ-9 capaciteit: Maritime Surveillance pod	25-100 mln		A				
Operational Training Infrastructure	250-1000 mln		A				
Joint Target Support Cell	25-100 mln		A				
Anti-AZAD capaciteit F-35	250-1000 mln		A				
Verwerven Operationele space capaciteit	25-100 mln		A				
Deep strike capaciteit Air	250-1000 mln		A				

Infrastructuur en Vastgoed

Kamerbrief Instroom A-Brief B-Brief D-Brief

Projectbenaming	Financieel volume	2022	2023	2024	2025	2026	2027 en verder
Samenwerking AIVD-MIVD (voorheen: AMF)	250-1000 mln						
Marinierskazerne Kamp Nieuw Milligen	250-1000 mln						
Aanpassing vastgoed Defensie	250-1000 mln						
Revitalisering Bernhardkazerne	250-1000 mln						
Verbeteren Legering defensiebreed fase 1	100-250 mln						
Verbeteren Legering defensiebreed fase 2	100-250 mln						
Bouwtechnische verbetermaatregelen brandveiligheid	100-250 mln						
Nieuwbouw De Kooy	25-100 mln						
Huisvesting gezondheids- en tandheelkundige centra	25-100 mln						
Nieuwbouw Logistiek Centrum Soesterberg	25-100 mln						
KMAR LTC fase 1, 2 en 3	25-100 mln						
Hoger onderhoud Woensdrecht	25-100 mln						
Technology Center Land Leusden	100-250 mln						
Nieuwbouw JIVC Den Helder	25-100 mln						
SF Schietfaciliteiten	25-100 mln						
PVE Componentenonderhoud Volkel	25-100 mln	A					
Brigadehoofdkwartier Landmacht	25-100 mln	A					
Army Prepositioned Stock Eygelshoven (APS-E)	25-100 mln						
Programma onderhoud MIVD-gebouw Frederikkazerne	25-100 mln	A					
Baanrenovatie vliegbasis Leeuwarden	25-100 mln						
Programma Veiligheid munitiemagazijnen	25-100 mln	A					
Programma verduurzaming maatschappelijk vastgoed	25-100 mln						
Transformatie Vastgoed: concentreren, verduurzamen en vernieuwen	>2,5 mld						

IT

■ Kamerbrief
 ■ Instroom
 ■ A-Brief
 ■ B-Brief
 ■ D-Brief

Projectbenaming	Financieel volume	2022	2023	2024	2025	2026	2027 en verder
Foxtrot Spiral 0	250-1000 mln						
Vervanging ESM capaciteiten KL-EOV systeem	25-100 mln						
Modernisering HF-Walinfrastructuur	25-100 mln						
Vervanging grondterminals MILSATCOM	25-100 mln						
MOC Kustwacht NL (KWNL)	100-250 mln						
Modernisering Tactische Indoor Simulator	25-100 mln		A				
Vervangen radio's PRC152 en PRC117	25-100 mln		A				
Joint EOV Electronic Attack	100-250 mln						
CzLAN Fase 1	25-100 mln		A				
Versterken Inlichtingen capaciteit CZSK	25-100 mln		A				
Verwerven CEMA-capaciteit CZSK Korps Mariniers	25-100 mln		A				

